

Intellektuaalse omandi kaasuste kogumik

Tallinn 2008

Kogumiku väljaandmist toetas EAS Euroopa Sotsiaalfondist kaasrahastatud "Koolituskava" programmi raames.

Intellektuaalse omandi kaasuste kogumik

Kogumiku koostamine toimus

Advokaadibüroo Glimstedt Straus & Partnerid juhtimisel

Kaasuste autorid: Aleksei Kelli, Priit Lätt, Heiki Pisuke

Kujundus: Jaana Kool

Küljendus: Eve Strom

Tallinna Raamatutrükikoda

ISBN 978-9985-75-267-8

Autoriõigus: Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus, 2008

Sisukord

KASUTATUD LÜHENDID	5
EESSÕNA.....	7
1 TEOSE AUTORIÕIGUSLIK KAITSE.....	9
1.1 Kaasus (kaitstav teos, autori õigused).....	9
1.2 Kaasus (kaitstav teos).....	12
1.3 Kaasus (õigus teost muuta)	16
1.4 Kaasus (õigus teose puutumatusel).....	20
1.5 Kaasus (õiguste piirangud).....	23
2 KAUBAMÄRGI KAITSE	26
2.1 Kaasus (kaitstavad tähised).....	26
2.2 Kaasus (toote üldnimetus).....	29
2.3 Kaasus (kaubamärgi kasutus domeenis).....	32
2.4 Kaasus (kaubamärgi kasutus kauba otstarbe näitamiseks).....	35
2.5 Kaasus (kaubamärgi kasutus äritegevuses, ärinimes ja domeenis)	40
2.6 Kaasus (litsentsisaaja õigused).....	43
2.7 Kaasus (õiguste amendumine)	44
3 TÖÖSTUSDISAINI KAITSE.....	48
3.1 Kaasus (uudsus ja eristatavus).....	48
3.2 Kaasus (koostisosa nähtavus tavakasutuses).....	51
3.3 Kaasus (mehaaniline ühendamine).....	54
3.4 Kaasus (disain ja kaubamärk).....	56
3.5 Kaasus (karistusõiguslik kaitse).....	59
4 LEIUTISE KAITSE	64
4.1 Kaasus (õiguskaitse tähtsus).....	64
4.2 Kaasus (leiutustase).....	66
4.3 Kaasus (leiutise õiguskaitse ja autoriõigusliku kaitse piiritlemine, õiguskaitse).....	69
4.4 Kaasus (leiutise õiguskaitse ja disain).....	72
4.5 Kaasus (töösuhteleutis)	74
4.6 Kaasus (maksustamine).....	77

5	ÄRISALADUSE KAITSE.....	80
5.1	Kaasus (ärisaladuse määratlemine).....	80
5.2	Kaasus (töötajate liikuvus).....	83
	KASUTATUD ÕIGUSAKTID.....	87

Kasutatud lühendid

AutÕS – autoriõiguse seadus

EL – Euroopa Liit

EÜ – Euroopa Ühendus

IO – intellektuaalne omand

KaMS – kaubamärgiseadus

KarS – karistusseadustik

KasMS – kasuliku mudeli seadus

KonkS – konkurentsiseadus

MKS – maksukorralduse seadus

PatS – patendiseadus

RekS – reklaamiseadus

SMS – sotsiaalmaksuseadus

TDKS – tööstusdisaini kaitse seadus

TRIPS – intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide leping

TÕAS – tööstusomandi õiguskorralduse aluste seadus

VÕS – võlaõigusseadus

WIPO – Ülemaailmne Intellektuaalse Omandi Organisatsioon

WTO – Maailma Kaubandusorganisatsioon

ÄS – äriseadustik

Eessõna

Tänapäevast majanduskeskkonda iseloomustab uute teadmiste ehk teadmuse oluliselt suurenenud roll väärtuse loomisel. Tooted ja teenused on järjest enam teaduspõhised. Sellest tulenevalt on edukad ettevõtjad sunnitud investeerima nii organisatsioonisisesse teadmusloomesse kui ka väljaspool ettevõtet loodud teadmuse hankimisse. Teadmus on oma olemuselt avalik hüve, mis tähendab ettevõtjale nii uusi võimalusi kui ka probleeme. Uus idee, mis on üldsusele teatavaks tehtud, muutub kõigile kättesaadavaks ja kasutatavaks. Ühiskonna arengu seisukohalt on see positiivne, et ettevõtjal on võimalik kasutada kellegi teise loodud teadmust oma äri edendamiseks. Olles aga ise uue teadmuse looja või omaja, on ettevõtja huvid teised. Ta peab tagasi teenima oma investeeringu ja reeglina võib uue teadmusega korralikult teenida. Teadmuse looja või omaja saab seda ise kasutada ja samal ajal võimaldada teistel isikutel selle kasutamist. Võtmeprobleem teadmuse kommertsialiseerimisel on kontrollmehhanismi loomine, mis välistaks omaja nõusolekuta tema teadmuse kasutamise. Sellise mehhanismina on loodud intellektuaalse omandi (IO) süsteem.

Intellektuaalset omandit avavad loomeinimesed, juristid ja majandusteadlased erinevalt. Loomeinimesele on see tema idee, raamat, maal, projekt vms. Majandusteadlase jaoks tähendab IO vara, juristi jaoks aga õigusi. Intellektuaalse omandi olemuse avamisel on asjakohane integreerida selle majanduslik ja õiguslik pool. Majanduslik lähenemine intellektuaalsele omandile rõhutab selle tähtsust majandusliku väärtuse loomise protsessis (IO kui vara). Intellektuaalse omandi õiguslikust aspektist aga tuleneb, et IO on ennekõike õigused loometöö resultaatidele (IO kui õigused).¹ IO õiguslik pool annabki ettevõtjale kontrollmehhanismi talle kuuluva teadmuse suhtes. Isik, kellele kuuluvad vastavad õigused IO suhtes, saab teha oma teadmusega edukat äri, välistada, et teised isikud ilma tema nõusolekuta seda kasutaksid

---

¹ Ülemaailmse Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni (WIPO) asutamise konventsiooni artiklis 2 (viii) (Definitsioonid) on sätestatud, et intellektuaalne omand sisaldab õigusi seoses:

- kirjandus-, kunsti- ja teadusteostega,
  - esitajate poolt teoste ettekannetega, fonogrammidega, raadio- ja televisioonisaadetega,
  - leiutistega kõigis inimtegevuse valdkondades,
  - teaduslike avastustega,
  - tööstusdisainilahendustega,
  - kaubamärkidega, teenindusmärkidega ja kaubanduslike nimede ning tähistega,
  - kaitsesega kõlvatu konkurentsi vastu
- ja kõiki teisi õigusi, mis tulenevad intellektuaalsest tegevusest tööstuse, teaduse, kirjanduse ja kunsti valdkondades.

Eesti ratifitseeris WIPO asutamise konventsiooni 23. august 1993. a, mistõttu see definitsioon ka Eesti õigussüsteemi osa.

ja efektiivselt kaitsta oma huvisid. IO õigusliku kaitse taktika valik peaks toetuma aga majanduslikule analüüsile ja ettevõtja strateegilistele eesmärkidele.

Käesolevas kaasuste kogumikus püütakse tähelepanu juhtida IO mõlemale aspektile. Samas keskendutakse kaasustes eelkõige intellektuaalse omandi kesksetele õigusliku kaitse põhimõtetele, millega ettevõtjad peavad oma igapäevases tegevuses arvestama. IO põhimõtteid tutvustatakse ettevõtjale nende tegevusega seotud ärilises kontekstis. Kogumiku koostamisel on kasutatud nii Eesti kui ka Euroopa Kohtu ja Siseturu Ühtlustamise Ameti praktikat. Kahe viimase institutsiooni õiguspraktika on Eesti ettevõtja jaoks oluline mitmel põhjusel. Esiteks kehtivad ühenduse kaubamärk ja disain kogu Euroopa Liidus, mistõttu peab Eesti ettevõtja nendega arvestama. Teiseks on Euroopa Kohtu poolt direktiividele antud tõlgendused asjakohased ka Eestis, sest Eesti kaubamärgi- ja disainiõigus on ühtlustatud nende alusel.

Kaasuste puhul ei ole kõiki probleeme kajastatud, on valitud mõned kesksamad küsimused, mida on samas analüüsitud mõnevõrra laiemalt, kui ainult kaasuse teksti pinnalt. Kaasuste valikul on lähtutud praktikas sageli tekkivatest probleemidest autoriõiguse ja tööstusomandi valdkonnas. Probleeme selgitatakse ühtse struktuuri alusel lugejale arusaadavas vormis. Tulenevalt kogumiku piiratud mahust jäävad paljud olulised põhimõttelised küsimused siiski käsitlusest välja. Kaasuste kogumiku eesmärk on teadvustada IO tähtsust, selle kasutamise eeliseid ja võimalikke ohtusid kõige laiemale ettevõtjate ringile. Kogumiku kasutamine ei eelda õiguslikku või majanduslikku baasharidust. Selle sihtgrupp on nii algajad kui ka edukad ettevõtjad. Kogumik annab ettevõtjale võimaluse õppida oma probleeme identifitseerima ja lahendama teiste ettevõtjate positiivse ja negatiivse kogemuse pinnal. Ta saab võimaluse täiendada oma teadmisi IO üldpõhimõtetes ja konkreetse IO kaitse liigi ja viisi valikul. See ei pruugi alguses tunduda üldse kerge, sest valida tuleb autoriõiguse, autoriõigusega kaasnevate õiguste ja tööstusomandi eri liikide vahel. Käesolev kogumik on siiski üldhariva ja informatiivse iseloomuga. Ettevõtjat puudutavate reaalsete probleemide tekkimisel tuleb kindlasti pöörduda IO valdkonna spetsialisti poole.

Lõpetuseks soovivad autorid avaldada tänu Reet Adamsoole ja Elise Vasamäele osutatud abi eest.

Kaasuste autorid,
25. juuni 2008. a

1 Teose autoriõiguslik kaitse

1.1 Kaasus (kaitstav teos, autori õigused)

Valdkond: autoriõigus

Kaasuse kirjeldus²

J. E hagiavalduse kohaselt kasutas AS-i Iguaan fotostudio Destudio aastatel 1995–1996 J. E nõusolekuta ja talle tasu maksmata tema poolt aastatel 1993–1995 diplomitöö raames kavandatud ja maalitud kostüüme reklaamfotode valmistamisel ja levitas neid. Kuna J. E ei teadnud, kas Destudio nimel all tegutsevad ka füüsilised isikud P. L ja H.-E. M ja kas hagiavalduses märgitud fotosid valmistas ja levitas juriidiline isik või tegid seda füüsilised isikud, siis esitas ta 25. veebruaril 1997. a täiendavas hagis nõude AS-i Iguaan ja fotograafide P. L ja H.-E. M vastu solidaarselt. J. E palus kohustada kostjaid lõpetama õigustrikkuv tegevus, s.o lõpetama fotode, millel on reprodutseeritud J. E kavandatud ja maalitud kostüümid, levitamine ning mõista kostjatelt solidaarselt välja tekitatud varaline ja moraalne kahju. J. E leidis, et kostjad on tema teoseid kujutavaid fotosid müünud mitmetele ajakirjandusväljannetele ja kasutanud reklaamplakatite ja buklettide kujundamisel. Kostjad rikkusid järgmisi hageja kui autori õigusi: 1) õigust teose reprodutseerimisele³, sest kasutasid teoseid reklaamfotode tegemiseks ilma autori loata; 2) õigust teose levitamisele⁴, kuna levitasid reklaamfotosid, millel olid kujutatud J. E teosed. Nende õiguste rikkumisega tekitasid kostjad J. E-le varalise kahju, mille suuruseks J. E hindas 50 000 krooni. Kostjad rikkusid järgmisi hageja mittevaralisi õigusi: 1) õigust autorinimele⁵, kuna teoseid reprodutseerides ja fotosid levitades ei märkinud kostjad ära autori nime; 2) õigust teose puutumatusel⁶, kuna kostjad panid fotoreproduktsioonide tegemisel omavoliliselt kokku erinevate kostüümide osasid, reprodutseerisid kostüüme mittekomplesselt ja masstoodangut lisades. Autori isiklike mittevaraliste õiguste rikkumisega tekitasid kostjad J. E-le moraalse kahju, mille suuruseks hageja hindas 25 000 krooni.

---

² Antud kaasuse aluseks on Riigikohtu otsus nr 3-2-1-84-98 vaidluses Jana Einard vs. Peeter Laurits, Herkki-Erich Merila ja AS Iguaan (25.06.1998).

³ AutÕS § 13 (1) punkt 1.

⁴ AutÕS § 13 (1) punkt 2.

⁵ AutÕS § 12 (1) punkt 2.

⁶ AutÕS § 12 (1) punkt 3.

Tallinna Linnakohus jättis 17. novembri 1997. a otsusega hagi rahuldamata AS-i Iguaan vastu autoriõigust rikkuva tegevuse lõpetamiseks ja AS-i Iguaan ning P. L ja H.-E. M vastu materiaalse ja moraalse kahju hüvitamiseks.

Ringkonnakohus tühistas linnakohtu otsuse osas, millega jäeti hagi rahuldamata P. L ja H.-E. M vastu materiaalse ja moraalse kahju hüvitamiseks. Otsuse põhjenduste kohaselt on linnakohus õigesti tuvastanud, et J. E loodud liibuvad ja vähemliibuvad kehakatted teemal “Inimene pole kala” on moekunstiteosed autoriõiguse seaduse mõttes.⁷ Autoriõiguse seaduse kohaselt loetakse teoseks isiku mis tahes originaalset loomingulist tegevuse tulemust kirjanduse, kunsti või teaduse valdkonnas, mis on väljendatud mingis objektiivses vormis ja on selle vormi kaudu tajutav ja reprodutseeritav kas vahetult või mingi tehnilise vahendi abil.⁸ Kostjad P. L ja H.-E. M pidid eeldama J. E loodud moekunsti kollektsooni pildistamisel, et tegemist on autoriõigusega kaitstava teosega. Kostjatel P. L ja H.-E. M puudus igasugune luba J. E teoste kasutamiseks. Seega on rikutud J. E kui autori ainuõigust oma teoseid reprodutseerida ja levitada. J. E seletuse kohaselt kulus tal moekollektsooni “Inimene pole kala” loomiseks 2 aastat, tegemist on mahuka tööga ning unikaalsete töövõtetega, mida on kirjeldatud diplomitöös. Autoritasu määratakse kindlaks autori ja teose kasutaja vahelise kokkuleppega. Kostjad ei asunud autoriga autoritasu üle läbi rääkima, vaid kasutasid teost ilma autori loata, selle eest tasumata ning käsitlesid J. E hilisemat seaduslikku autoritasu nõuet väljapressimisena. J. E väidete kohaselt oleks ta nõudnud minimaalseks autoritasuks 50 000 krooni teose kasutamise eest. Ei J. E loodud teoste fotoreproduktsioonides ega nende fotode levitamisel viidanud kostjad J. E-le kui autorile. Nad kasutasid kollektsooni eri osi koos masstoodangu esemetega. Komplektid ei olnud terviklikud. Komplekti juurde kuuluvaid jalanõusid ei kasutatud. Seega on J. E põhjendatult väitnud, et kostjate tegevuse tagajärjel jäi ta moekunstnikuna ilma autorsuse teadvustamisest avalikkuse silmis. Peale kostjate tegevust ei võetud J. E kollektsooni enam näitusele põhjendusega, et neid kostüüme on laialdaselt eksponeeritud meedias. Eelnevat arvestades on hageja nõue moraalse kahju eest 25 000 krooni hüvitise saamiseks piisavalt põhjendatud. Moraalne kahju on põhjustatud kostjate õigusvastase tegevusega.

Ringkonnakohus mõistis kostjatelt varalise kahjuna välja 50 000 krooni ja moraalse kahjuna 25 000 krooni. Riigikohus jättis ringkonnakohtu otsuse muutmata.

Õiguslik analüüs

Autoriõiguse seaduse kohaselt on tegemist autoriõigusega kaitstava teosega, kui see on originaalne tulemus kirjanduse, kunsti või teaduse valdkonnas, mis on väljendatud objektiivses vormis ja on selle vormi kaudu tajutav ja reprodutseeritav kas vahetult

---

⁷ AutÕS § 4 (3) punkt 16.

⁸ AutÕS § 4 (2).

või mingi tehnilise vahendi abil.⁹ See, kas teos on loodud koolitööna või muudel eesmärkidel, ei oma tähtsust, kuna autoriõiguse seaduse kohaselt “teose eesmärk, väärtus, konkreetne väljendusvorm või fikseerimise viis ei saa olla aluseks autoriõiguse mittetunnustamisele”.¹⁰

Autoriõigus tekib teose loomisega ning seejuures ei nõuta teose registreerimist, deponeerimist või muude formaalsuste täitmist.¹¹ Autoriõiguse tekkimiseks piisab sellest, kui isiku enda loominguiline tulemus on väljendatud tajumist võimaldavas vormis. Teose kaitstust autoriõigusega eeldatakse ning tõendamiskohustus lasub teose autoriõigusega kaitstuse vaidlustajal.¹² Autorile kuulub õigus ise oma teost kasutada, lubada ja keelata oma teose kasutamist teiste isikute poolt. Autoriõiguse seaduse kohaselt on autoriõiguse sisuks autori isiklikud õigused ja varalised õigused.¹³ Autori isiklikud õigused on muu hulgas õigus autorsusele, õigus autorinimele, õigus teose puutumatusel, õigus teose lisadele, õigus autori au ja väärrikuse kaitsele, õigus teose avalikustamisele jms.¹⁴ Autori varalised õigused on muu hulgas õigus teose reprodutseerimisele, õigus teose levitamisele, õigus teose töötlemisele, õigus teose eksponeerimisele, õigus teose edastamisele, õigus teose üldsusele kättesaadavaks tegemisele (näiteks Interneti vahendusel) jms.¹⁵ Teine isik saab autorile kuuluvat teost kasutada ainult kokkuleppel autoriga. Vastavalt autoriõiguse seadusele teose kasutamist teiste isikute poolt ei lubata teisiti kui autori poolt oma varaliste õiguste üleandmise (loovutamise) korral või autori antud loa (litsentsi) alusel.¹⁶ Vaid seaduses konkreetselt ettenähtud juhtudel on lubatud teose vaba kasutamine (näiteks teaduslikel, hariduslikel, informatsioonilistel, õigusemõistmise jm eesmärkidel).¹⁷ Teose omavoliline kasutamine võib tuua kaasa kahjunõuded ja karistusõiguslikud sanktsioonid. Võlaõigusseadus annab järgneva juhtnõõri intellektuaalse omandi rikkumisest tuleneva kahju määramiseks: “Kui kahju hüvitamist nõutakse autoriõiguse, autoriõigusega kaasneva õiguse või tööstusomandiõiguse rikkumise tõttu, võib kohus, kui see on mõistlik, määrata kahjuhüvitise kindla summana, lähtudes muu hulgas tasu suurusest, mida rikkuja pidanuks maksma, kui ta oleks hankinud loa vastava õiguse kasutamiseks”.¹⁸

---

⁹ AutÕS § 4 (2).

¹⁰ AutÕS § 6.

¹¹ AutÕS § 7.

¹² AutÕS § 4 (6).

¹³ AutÕS § 11 (1).

¹⁴ AutÕS § 12 (1).

¹⁵ AutÕS § 13 (1).

¹⁶ AutÕS § 46 (1).

¹⁷ AutÕS IV ptk näeb ette selliste juhtude ammendava loetelu, kuid ka selliste ammendavate juhtude kasutamisel tuleb järgida AutÕS § 17 nõudeid.

¹⁸ VÕS § 127 (6).

Soovitused probleemide vältimiseks:

- 1) alati on soovitav lähtuda teose autoriõigusega kaitstavuse presumptsioonist, mille kohaselt teose kaitstust autoriõigusega eeldatakse;¹⁹
- 2) teose originaalne pealkiri kuulub kaitsmisele teosega võrdsetel alustel.²⁰ “Inimene pole kala” kui pealkiri on kaitstav, eriti sama kunstiliigi piires (antud juhul on tegemist kujutava kunsti teostega);
- 3) vältimaks kaasuses kirjeldatud olukorda tuleb autori ja teose kasutaja vahel kokku leppida teose kasutamise osas. Selleks on soovitav sõlmida kirjalik autorileping. Tulenevalt poolte huvidest võib tegemist olla autori poolt liht- või ainulitsentsi andmisega või oma varaliste õiguste loovutamisega;
- 4) kui sõlmitakse leping autoriõiguslikult kaitstava teose kasutusse saamiseks, siis on kasutusse saaja huvides, et autori varalised õigused loovutatakse kasutusse saajale ja autori isiklike õiguste suhtes antakse ainulitsents kogu autoriõiguse kehtivuse ajaks. Oluline on veenduda, et kasutusse antavas teoses ei rikota kolmandate isikute intellektuaalse omandi õigusi. Selleks on lepingusse vajalik lisada vastav punkt, milles autoriõiguste omaja kinnitab, et talle kuuluvad kõik teosega seonduvad õigused. Võimalikud negatiivsed tagajärjed peaks kasutusse andja kohustuma seejuures võtma enda kanda.

1.2 Kaasus (kaitstav teos)

Valdkond: autoriõigus

Kaasuse kirjeldus²¹

Puidutöötlemise ettevõtte juhtkond otsustas osaleda rahvusvahelisel messil. Messi tarbeks ja ettevõtte enda reklaamimiseks otsustati koostada kataloog. Illustreeriva materjali saamiseks sõlmiti leping tuntud fotograafiga. Lepingu objekt oli “10 foto tellimine ettevõtte tehnoloogiast ja tööprotsessist eesmärgiga avaldada need tükitud kataloogis”.

Fotograaf pildistaski saekaatrit, palgi- ja lauavirnu, tööpinke, saepuru kogumis-punkrit jms. Ta andis fotod üle kokkulepitud ajal nii slaididena kui ka salvestatuna CD-l. Slaidid olid ümbrikus, mille peale oli kirjutatud fotograafi nimi. Ümbrikus oli ka eraldi slaidide nimekiri. Nii CD-l kui ka selle ümbrisel oli fikseeritud fotograafi nimi.

---

¹⁹ AutÕS § 4 (6).

²⁰ AutÕS § 4 (5).

²¹ Antud kaasuse üheks aluseks on Riigikohtu lahend nr 3-2-1-60-98 Tiit Räis vs. AS Laks & Ko (6.05.1998).

Puiduettevõtte sõlmis kirjastusega lepingu kataloogi trükkimiseks ja andis kirjastusele üle ka fotograafilt saadud ümbriku slaididega ja CD. Kataloog ilmus trükis kokkulepitud tähtajal. Kuid nii kataloogi tiitellehe pöördel kui ka fotode juures puudus fotograafi nimi. Fotodele oli kujunduslikel eesmärkidel ümber tõmmatud peenike joon (ehk fotod olid kadreeritud). Puiduettevõtet fotode autori nime puudumine ei häirinud, kataloogi endaga oli ta rahul. Samuti oli ta juba kaks pilti üles laadinud oma kodulehele. Kirjastus väitis, et foto palgivirnast, saepurupunkrist vms pole autoriõigusega kaitstav teos, sest siin puudub mis tahes originaalsus ja mingit autoriõiguse rikkumist ei esine.

Fotograaf teatas puiduettevõttele, et ta ei luba trükitud kataloogi kasutada ja nõuab juba laialijagatud kataloogide kokkukorjamist, kuna tema autoriõigusi on rikutud. Samuti nõudis ta oma fotode kõrvaldamist kodulehelt.

Õiguslik analüüs

Antud kaasus illustreerib kolme küsimuste ringi: 1) mida autoriõigusega kaitstakse, 2) autori isiklikud õigused ja 3) teose kasutamine Internetis.

Võimalikud probleemid:

1) puiduettevõtte ja kirjastus ei hinnanud õigesti üleantud fotode olemust:

- a) antud kaasuses väitis kirjastus, et tegemist pole autoriõigusega kaitstava teosega ja sel põhjusel ei ole vaja kataloogis fotograafi nime näidata. Samuti väitis kirjastus, et ta ei teadnud, et näiteks slaid, millel on kujutatud saepuru kogumispunker, on kunsti valdkonda kuuluv loomingulise tegevuse tulemus.

Autoriõigusega kaitstava teose mõiste on antud autoriõiguse seaduses: “Teoseks käesoleva seaduse tähenduses loetakse mis tahes originaalset tulemust kirjanduse, kunsti või teaduse valdkonnas, mis on väljendatud mingisuguses objektiivses vormis ja on selle vormi kaudu tajutav ning reprodutseeritav kas vahetult või mingi tehnilise vahendi abil. Teos on originaalne, kui see on autori enda intellektuaalse loominguga tulemus”.²² Selle määratluse alla mahub praktiliselt ammendamatu loetelu inimloomingu tulemusi. Nõutav on mingi autori enda lähenemine (mitte otsene kopeerimine), minimaalne kogus loomingut. Autoriõiguse seadus sätestab samuti: “Teose eesmärk, väärtus, konkreetne väljendusvorm või fikseerimise viis ei saa olla aluseks autoriõiguse mittetunnustamisele”.²³

Et lihtsustada autoriõiguse seaduses²⁴ fikseeritud määratlusest arusaamist, on seadusandja lisanud autoriõiguse seadusesse selguse huvides näidisloetelu teostest, mida autoriõigusega kaitstakse.²⁵ Selles loetelus on samuti fikseeritud, et teosteks,

---

²² AutÕS § 4 (2).

²³ AutÕS § 6.

²⁴ AutÕS § 4 (2).

²⁵ AutÕS § 4 (3).

millele tekib autoriõigus, on “fotograafiateosed ja fotograafiaga analoogilisel viisil saadud teosed, slaidid ja slaidifilmid”.²⁶ Eesti õiguses ei tehta vahet nn loominguliste ja tehniliste fotode vahel. Kõik fotod, mis originaalsed (autori enda loominguline tulemus) ning väljendatud mingisuguses objektiivses vormis ja on selle vormi kaudu tajutav ning reprodutseeritav kas vahetult või mingi tehnilise vahendi abil, on autoriõigusega kaitstavad;

b) autoriõigusega kaitstavuse presumptsioon (eeldamine). Puiduettevõtte ja kirjastus ei teadnud ühte autoriõiguse aluspehmitet – teose autoriõigusega kaitstavuse presumptsiooni: “Teose kaitstust autoriõigusega eeldatakse, välja arvatud juhul, kui autoriõiguse seadusest või muudest autoriõigusaktidest tulenevalt esineb seda välistav ilmne asjaolu. Tõendamiskohustus lasub teose autoriõigusega kaitstuse vaidlustajal”.²⁷ Nii kirjastus kui ka puiduettevõtte oleks pidanud lähtuma eeldusest, et foto on autoriõigusega kaitstav teos. Antud juhul puudusid kaitset välistavad asjaolud ning ka õiguslik alus teose vabaks kasutamiseks. Mitte fotograaf ei pea tõendama, et tema fotod on autoriõigusega kaitstavad teosed, vaid kirjastus peab tõendama, et need ei ole kaitstavad. Praktikas see vaevalt õnnestub;

2) vale hinnang fotodele on viinud autori isiklike õiguste olulise rikkumiseni:

antud kaasuses on rikutud fotograafi seadusega garanteeritud isiklikest õigustest õigust autorsusele, õigust autorinimele ja õigust teose puutumatusse.²⁸ Riigikohus on oma otsuses öelnud: “Autoriandmete õige kajastamine on kirjastaja otsene kohustus. Teoses muudatuste tegemise üle otsustab autor. Teose kasutaja, kes soovib muudatuste tegemist, peab selleks eelnevalt küsima autorilt nõusolekut”.²⁹

Varaliste õiguste osas probleem puudub, sest fotograaf sai kirjastuselt tasu kätte.

Fotograafi seadusega³⁰ tagatud rida õiguskaitsevahendeid tema õiguste rikkumise eest. Tal on õigus nõuda nii tekitatud varalise kahju kui ka moraalse kahju hüvitamist;

3) piltide üleslaadimine Interneti on fotograafi varaliste ja isiklike õiguste rikkumine:

vaadeldav leping fotograafi ja puiduettevõtte vahel oli sõlmitud fotode avaldamiseks trükiväljaandes. Internet on iseseisev keskkond ja selle suhtes kehtivad kõik auto-

---

²⁶ AutÕS § 4 (3) punkt 17.

²⁷ AutÕS § 4 (6).

²⁸ AtÕS § 12 (1) punktid 1, 2, ja 3.

²⁹ Riigikohtu lahend nr 3-2-1-60-98 Tiit Räs vs. AS Laks & Ko (6.05.1998).

³⁰ Vastavad õiguskaitsevahendid on ette nähtud võlaõigusseaduses.

riõiguse reeglid. Järelikult ei hõlma antud lepingu reguleerimisala fotode Internetti “üleslaadimist” ja tegemist on olulise autori õiguste rikkumisega.

Teoste kasutamiseks Internetis on EL-i maades loodud iseseisev autori varaline õigus – “õigus teha teos üldsusele kättesaadavaks sellisel viisil, et isikud saavad teoseid kasutada nende poolt individuaalselt valitud kohas ja ajal (õigus teose üldsusele kättesaadavaks tegemisele)”.³¹ Nn klassikalistest autori varalistest õigustest on rikutud õigust teose reprodutseerimisele ja levitamisele.

Soovitused probleemide vältimiseks:

- 1) tuleb silmas pidada, et autoriõigus on kõige universaalsem inimloomingu kaitsevahend. Kui teoses on vähegi autori individuaalsust, siis on teos kaitsstav;
- 2) teose kaitstust autoriõigusega eeldatakse. Mitte autor ei pea tõendama, et tema teos on kaitsstav, vaid see isik, kes väidab, et teos ei ole kaitsstav, peab seda tõendama;
- 3) nii kunstilised kui ka tehnilised fotod on eeldatavalt kaitsstavad autoriõigusega;
- 4) teose kaitsstavuse vale hindamine viib nii autori varaliste kui ka isiklike õiguste rikkumiseni. Eesti kohtud suhtuvad isiklike õiguste rikkumisse tõsiselt;
- 5) Interneti suhtes kehtivad kõik autoriõiguse reeglid;
- 6) kui kasutaja soovib teost kasutada ka Internetis, siis tuleb selleks saada autori eelnev nõusolek. Lisaks traditsioonilistele autori õigustele teose reprodutseerimisele ja levitamisele tuleb lepingus kindlasti saada autorilt nõusolek teha teos üldsusele kättesaadavaks sellisel viisil, et isikud saavad teoseid kasutada nende poolt individuaalselt valitud kohas ja ajal (õigus teose üldsusele kättesaadavaks tegemisele). Selleks tuleb autoriga kokku leppida litsentsi andmine (ettevõtja seisukohalt on soovitatav ainulitsents, autori seisukohalt lihtlitsents) või selle õiguse loovutamine autori poolt.

---

³¹ AutÕS § 13 (1) punkt 9¹.

1.3 Kaasus (õigus teost muuta)

Valdkond: autoriõigus

Kaasuse kirjeldus³²

OÜ Exitfilm esitas hagi V. K vastu ja palus tunnustada tema õigust kaasata stsenaariumi kui loodava filmiprojekti audiovisuaalse kontseptsiooni ühe osa edasiarendamisse teisi isikuid. OÜ Exitfilm (produtsent) ja V. K olid sõlminud filmistsenaariumi eelolepingu, mille kohaselt on V. K kirjutanud täispika mängufilmi stsenaariumi I variandi tööpealkirjaga “Stiilipidu”. Hiljem sõlmisid pooled stsenaariumi autorilepingu, mille kohaselt hõlmas edasine tegevus stsenaariumi järgmisi variante ja nende edasiarendust lõplikuks stsenaariumiks, võimalikke tekstiparandusi filmivõtete käigus ning lisandusi ja diktoriteksti postproduksioonis. Autorileping sätestas, et autor müüb ja loovutab alaliseks OÜ-le Exitfilm õigused toota filme selle stsenaariumi baasil, ning ühtlasi nägi ette OÜ Exitfilm õiguse kaasata koostööle stsenaariumi konsultante, et saavutada filmi loomiseks ja finantseerimiseks parim stsenaarium.

OÜ Exitfilm leidis, et tal oli V. K-lt saadud õigus teose töötlemiseks, s.o stsenaariumis muudatuste tegemiseks ehk stsenaariumi edasiarendamiseks, samuti õigus kaasata selleks teisi isikuid. Film kui audiovisuaalne teos on autoriõiguse objekt. Stsenaarium on ainult üks osa filmist, selle baasil algab alles uue teose (filmi) loomine. Seega tuleb autorilepingus sätestatud mõiste “filmi toota” all mõelda “filmi luua”. Kuigi autorilepingus puudub otseselt õigus teose töötlusele³³, ei ole seda ka välistatud, sest autorilepingu kohaselt sisaldavad varalised õigused luba toota (luua) filme või selle variante. Autoriõiguse seadus sätestab, et režissööri, stsenaariumi autori, dialoogi autori, operaatori ja kunstniku varalised õigused lähevad üle teose produtsendile, kui lepinguga ei ole kindlaks määratud teisiti.³⁴ Praegusel juhul ei ole autorilepingus teisiti ette nähtud. Nimetatud sätte mõtte kohaselt on tegemist kõigi varaliste õiguste loovutamise, seega ka õigusega teose töötlemisele ja kohandamisele. Stsenaarium on vaid üks osa filmist, mis ei ole samane valminud teosega. Eelduseks, et filmi loomise käigus saaks lisada teksti, muuta võtteplaan ja -kohti, lisada kõrvaltegelasi, jätta stsenaariumis ettenähtud teksti välja jms, on see, et produtsent on omandanud kõik varalised õigused. Produtsendi õigus teose töötlemisele saab realiseeruda teise füüsilise isiku kaasamisena. Varalise õiguse loovutamine tähendab, et õiguste omandaja omandab varalised õigused täies mahus, st tal on õigus kas ise teost töödelda või anda kellelegi õigus teose töötlemiseks. Konkreetsetes vaidluses andis produtsent õiguse teost töödelda Maureen Blackwoodile.

³² Antud kaasuse aluseks on Riigikohtu lahend nr 3-2-1-67-07 OÜ Exitfilm vs. Valentin Kuik (20.06.2007).

³³ Tegemist on autori varalise õigusega (AutÕS § 13 (1) punkt 5).

³⁴ AutÕS § 33 (2).

V. K vaidles hagile vastu ning ta leidis, et OÜ-l Exitfilm ei olnud õigus muuta stsenaariumi oma suva järgi ja kaasata selle ümberkirjutamisse teisi kaasautoreid. Autor ei ole loovutanud õigust stsenaariumi muuta või seda töödelda. Kõik õigused, mis produtsendile on lepingu järgi üle läinud, on lepingus selgelt ja ammendavalt kirjas. Lepingu järgi oli OÜ-l Exitfilm õigus kaasata konsultante, kuid neid isikuid loetakse tehniliseks abiks.³⁵ OÜ Exitfilm tehtud muudatused stsenaariumis olid V. K jaoks vastuvõetamatud kunstilistest, eetilistest ja religioossetest põhimõtetest lähtuvalt. Teised autorid on stsenaariumisse juurde kirjutanud mitmeid Eesti olustikku sobimatuid stseene ja lisanud mitmeid uusi tegelasi.

V. K esitas omakorda vastuhagi kahju (232 372 krooni) hüvitamiseks. V. K leidis, et stsenaariumi muutmisel, mis on tehtud autori nõusolekuta ja mis kahjustab autori au ja väarikust, rikkus OÜ Exitfilm V. K isiklike mittevaralisi (autori) õigusi. Stsenaariumile on autorina märgitud isik, kes ise stsenaariumi loonud ei ole ja kelle kaasamisega autor nõus polnud. Mis tahes moonutused teoses, mida ei ole tehtud autori nõusolekul, kahjustavad juba iseenesest autori au ja väarikust. Teose moonutamine on autori maine kahjustamine, mistõttu on moraalse kahju hüvitamise nõue põhjendatud. Autori teose väidetav vähene väärtus ei saa õigustada tema mittevaraliste õiguste rikkumist. Autori isiklike õiguste rikkumisega on OÜ Exitfilm tekitanud kahju ja ta vastutab kahju tekkimise eest. Juhul kui V. K oleks teadnud, millisel viisil ja ulatuses kavatsetakse muuta tema loodud stsenaariumi, oleks ta seeguseks tegevuseks nõusoleku andmisel küsinud oluliselt suuremat litsentsitasu, kui ta lepingu järgi sai. V. K sai litsentsitasuna 217 628 krooni. Rahvusvahelise praktika kohaselt on litsentsitasu suuruseks 5% filmi eelarvest, mis teeb filmi “Stiilipidu” puhul õigeks litsentsitasu suuruseks 450 000 krooni. Seega on saamata jäänud tulu 232 372 krooni.

Õiguslik analüüs

Kaasuse aluseks olev Riigikohtu lahend on oluline kogu Eesti filmitööstusele, kuid samal ajal leidub selles juhtnööre kõikidele ettevõtjatele, kes puutuvad kokku IO-ga:

1) õigus muuta filmi stsenaariumi.

Stsenaarium on teoseks, millele tekib autoriõigus.³⁶ Teoses võib muudatusi teha ainult autor ise või teine isik autori loal.³⁷ Tegemist on autori isikliku õigusega, mitte aga üleantava varalise õigusega.³⁸ OÜ Exitfilm ja V. K vahel sõlmitud stse-

---

³⁵ Autoriõiguse seaduse sätestab järgmise põhimõtte: “Autorite konsulteerimine, administratiivse juhtimise funktsioonide täitmine, teose redigeerimine, graafikute, skeemide jms joonestamine ja muu tehnilise abi osutamine autoritele ei ole aluseks ühise autorsuse tekkimisele.” (AutÕS § 30 (6)).

³⁶ AutÕS § 4 (3) punkt 5.

³⁷ AutÕS § 12 (1) punkt 3.

³⁸ Mittevaraliste õiguste suhtes võib siiski sõlmida ainulitsentsilepingu nende kogu kehtivuse ajaks.

naariumi autorileping andis võimaluse kaasata koostööle stsenaariumi konsultante, et saavutada filmi loomiseks ja finantseerimiseks parim stsenaarium. Autoriõiguse seadus sätestab tõepoolest varaliste õiguste ülemineku teose produtsendile, kuid teose muutmise õigus ei kuulu autori varaliste õiguste hulka.³⁹ Autori varaliseks õiguseks on teha teosest kohandusi (adaptsioone), töötlushi (arranžeeringsid) ja teisi töötlushi (õigus teose töötlemisele)⁴⁰, kuid asja materjalidest nähtuvalt ei saa V. K teoses tehtud muudatusi pidada töötlemiseks.

Autori isiklike õiguste üleminekut audiovisuaalsete teoste regulatsioonist⁴¹ ei tulene. Vastupidi, stsenaariumi autorile kui audiovisuaalse teose (filmi) loomises osalenud isikule kuulub muu hulgas autoriõigus oma teosele, mis moodustab ise-iseisva tähendusega osa audiovisuaalses teoses ja mida saab kasutada sõltumatult teosest kui tervikust.⁴² Stsenaarium on küll osa filmist, kuid tegemist on siiski teosega ja autori isiklikuks õiguseks on õigus teose puutumatusel⁴³, mida OÜ Exitfilm rikkus. OÜ Exitfilm lubas teha stsenaariumis teistel isikutel muudatusi, omamata selleks V. K luba;

2) isiklike õiguste rikkumisega tekitatud kahju (saamata jäänud tulu) hüvitamine.

Autori teose õigusvastasel kasutamisel on autoril õigus nõuda muu hulgas talle tekitatud kahju hüvitamist. Riigikohus leidis, et tuvastatud asjaoludel ei ole OÜ Exitfilm autorilepingu ega autoriõiguse rikkumisega sellist kahju tekitanud, mille hüvitamist V. K saaks nõuda saamata jäänud tuluna. Ehkki varaline kahju saab tekkida nii autori varaliste kui ka isiklike õiguste rikkumise puhul, puudub asjas põhjuslik seos autorilepingu rikkumise või V. K kui autori isiklike õiguste rikkumise ning V. K-I tulu saamata jäämise vahel. Sisuliselt nõudis V. K litsentsitasu suurendamist oma nõusoleku eest stsenaariumi muutmiseks, see aga saab toimuda vaid poolte kokkuleppel.

Vastuhagi aluseks oli väide, et kui V. K oleks teadnud, millisel viisil ja ulatuses kavatseb OÜ Exitfilm muuta tema loodud stsenaariumi, oleks ta seesuguseks tegevuseks nõusoleku andmisel küsinud oluliselt suuremat litsentsitasu, kui ta tegelikult lepingu alusel sai. Riigikohus selgitas, et saamata jäänud tulu on tasu, mida isik oleks vastavalt asjaoludele, eelkõige tema tehtud ettevalmistuse tõttu tõenäoliselt saanud, kui kahju hüvitamise aluseks olevat asjaolu ei oleks esinenud. Riigikohtu arvates V. K esitatud asjaoludest ei nähtu, et tal oleks lepingu rikkumise tagajärjel tulu saamata jäänud. Ei saa väita, et OÜ Exitfilm oleks sõlminud või oleks olnud kohustatud sõlmima lepingu teistsugustel tingimustel. Isiklike õiguste rikkumise

---

³⁹ AutÕS § 33 (2).

⁴⁰ AutÕS § 13 (1) punkt 5.

⁴¹ AutÕS § 33.

⁴² AutÕS § 33 (5).

⁴³ AutÕS § 12 (3).

fakt ei anna alust eeldada, et autor oleks saanud müüa mõnele teisele produtsendile stsenaariumi suurema tasu eest. See, et rikuti õigust teose puutumatusesse, ei anna alust väita, et rikkuja oleks sõlminud või oleks olnud kohustatud sõlmima lepingu teistsugustel tingimustel. Kuna autorileping nagu iga leping põhineb poolte kokkuleppel, ei oleks saanud filmi stsenaarist ühepoolset ette kirjutada tasu suurust või kohustada produtsenti stsenaariumi ostma ja sõlmima autorilepingut autori ettekirjutatud tasustamise tingimustega.

Soovitused probleemide vältimiseks:

- 1) väga oluline on autorilepingud koostada võimalikult ammendavalt ja samas ka arusaadavalt. Kindlasti tuleks tähelepanu pöörata autori varaliste õiguste reguleerimise kõrval ka autori isiklikele õigustele. Kohtud väljendasid põhimõttelist nõustumust selles, et autori isiklike õigusi on võimalik litsentsi alusel anda teise isiku kasutusse. Seega isiklikud õigused ei ole võõrandatavad (ehk üleantavad või loovutatavad)⁴⁴, kuid nende kasutamiseks võib anda loa ehk litsentsi. Litsentsisaaja huvides on, et tegemist oleks ainulitsentsiga, mis on sõlmitud kogu autoriõiguste kehtivuse ajaks;
- 2) teose (nt filmi stsenaariumi) edasiarendamine ja selle tegevuse juurde kaasautorite kaasamine ilma teose autori nõusolekuta rikub autori isiklikku õigust teose puutumatusesse. Juhul, kui filmitootja soovib filmi stsenaariumi muuta, tuleb selleks saada stsenaariumi autori eelnev nõusolek. Kuigi Riigikohus on leidnud, et luba teose kasutamiseks võib olla antud ka suuliselt⁴⁵, on hilisemate vaidluste vältimiseks soovitatav selline nõusolek vormistada kirjalikult;
- 3) stsenaariumi muutmine ilma autori nõusolekuta on autori isikliku õiguse rikkumine, mis annab autorile õiguse nõuda rikkujalt muu hulgas nii varalise kui ka mittevaralise kahju hüvitamist. Samas peab autor aga saamata jäänud tulu (kui ühe varalise kahju liigi) hüvitamise nõudmiseks tõendama põhjusliku seose olemasolu autorilepingu või autori isiklike õiguste rikkumise ning autori saamata jäänud tulu vahel. Arvestades kohtupraktikas tõusetunud kahju olemasolu ja selle suuruse tõendamisprobleeme, on soovitatav enne kahjunõude esitamist kohtusse koguda tõendeid, mis kinnitaksid kahju tekkimist ning mille abil oleks kohtul võimalik hinnata tekitatud kahju suurust. Asjakohaste tõendite puudumise korral jäetakse kahjunõue kohtute poolt rahuldamata isegi juhul, kui kohtud tuvastavad autori õiguste rikkumise.

---

⁴⁴ AutÕS § 11 (2).

⁴⁵ Riigikohtu lahend nr 3-2-1-124-06 I. M vs. OÜ M (13.12.2006).

1.4 Kaasus (õigus teose puutumatusel)

Valdkond: autoriõigus

Kaasuse asjaolud⁴⁶

L. L ja T. R esitasid hagi Kihnu valla vastu autoriõiguste rikkumisega tekitatud varalise ja moraalse kahju 200 000 krooni hüvitamiseks. Hagiavalduse kohaselt valis Kihnu vald arhitektid L. L ja T. R Kihnu uut rahvamaja projekteerima ning nad koostasid rahvamaja eskiisprojekti. 28. märtsil 2000. a sõlmis Kihnu vald Arhitektuuribürooga Toomas Rein lepingu rahvamaja tehnilise projekti teostamiseks. Tehniline projekt anti Kihnu vallale üle 31. mail 2000. a. Kihnu vald korraldas tehnilise projekti alusel Kihnu rahvamaja ehitamiseks ja tööjooniste saamiseks riigihankekonkursi. L. L ja T. R nõustusid riigihanke korraldamisega ning koostasid tasuta pakkumisdokumentatsiooni, kuna eeldasid Kihnu valla lubaduse põhjal, et konkursi võitnud ehitusettevõtja tellib tööjoonised neilt. Riigihankekonkursist osavõtjatele teatati, et tööjooniste koostamine Arhitektuuribüroos Toomas Rein maksab 590 000 krooni. Sellega arvestasid kõik riigihankekonkursist osavõtjad peale AS-i FKSM, kelle pakkumises oli tööjooniste koostamiseks ette nähtud 295 000 krooni. AS-i FKSM pakkumises oli autorite (hagejate) loodud täismehaaniline ventilatsioon asendatud lihtsama ja odavama ventilatsiooniga, samuti puudusid tööjooniste maksumuses sisekujundusprojekt, lavatehnoloogia-, elektri- ja helitehnikaprojektid. L. L ja T. R loobusid AS FKSM koostööpakkumisest, kuna pakutud hinna eest ja ebareaalselt lühikese tähtaja jooksul ei saanud Arhitektuuribüroo Toomas Rein tööjooniseid koostada. AS FKSM projekteeris ja ehitas ise Kihnu rahvamaja valmis. Autorite arvates rikkus Kihnu vald projekti teostamisega (rahvamaja ehitamisega) nende varalist autoriõigust – teostada oma arhitektuurne projekt ja saada teose kasutamise eest tasu – ning isiklikke autoriõigusi – õigust teose puutumatusel ja õigust teose lisadele, kuna teoses (projektis) tehti omavolilisi, teost moonutavaid muudatusi. L. L ja T. R palusid Kihnu vallalt välja mõista varalise ja moraalse kahju hüvitise-na 200 000 krooni.

Kihnu vald vaidles hagile vastu. Vastuväite kohaselt ei ole L. L-i ja T. R-i subjektiivseid õigusi rikutud, kuna projekteerimistööd tegi Arhitektuuribüroo Toomas Rein, mitte autorid isiklikult. Kihnu vald eeldas, et eskiisprojekti koostamise eest 20 000 krooni tasumisega saadi ka varaline autoriõigus eskiisprojekti edasiseks kasutamiseks. 28. märtsil 2000. a sõlmis Kihnu vald Arhitektuuribürooga Toomas Rein lepingu rahvamaja tehnilise projekti koostamiseks, mille tegid T. R ja L. L oma kinnituste kohaselt ühiselt. Autorid ei ole arhitektuuribüroole pretensioone

---

⁴⁶ Antud kaasuse aluseks on Riigikohtu otsused nr 3-2-1-39-03 ja 3-2-1-152-03 vaidluses Leonhard Lapin ja Toomas Rein vs. Kihnu vald (23.05.2003 ja 23.12.2003).

oma varaliste õiguste rikkumise kohta esitanud. Makstes Arhitektuuribüroole Toomas Rein 199 420 krooni Kihnu rahvamaja tehnilise projekti eest, oli Kihnu valla õigus eeldada, et autorid on oma autoriõigused arhitektuuribüroole üle andnud. AS-i FKSM koostööpakkumist autorid vastu ei võtnud ning tööjooniseid ei teinud, mistõttu tööjooniste eest tasu nõudmine on alusetu. Neil asjaoludel ei ole autorite varalisi õigusi rikkunud. Ka moraalse kahju hüvitise nõuet ei ole autorid põhjendanud. Väidetavad kõrvalekalded tehnilisest projektist ehitamise käigus olid vajalikud ebatäieliku projekti alusel normaalselt funktsioneeriva hoone ehitamiseks.

Õiguslik analüüs

Teoseks, millele tekib autoriõigus, on muu hulgas “arhitektuurne graafika (joonistused, eskiisid, skeemid, joonised, plaanid, projektid jm), projekti sisu lahtimõtestavad seletuskirjad, tekstilised, programmid, arhitektuurised plastikateosed (mudelid, maketid jm), arhitektuuri- ja maastikuarhitektuuriteosed (hooned, rajatised, pargid, haljasalad jm), linnaehitusansamblid ja kompleksid”.⁴⁷ Seega Kihnu rahvamaja eskiisprojekt ja tehniline projekt on teosed, millele on tekkinud autoriõigus.

Autoril on õigus oma teost ise kasutada ja teostada oma arhitektuurne projekt seaduses ettenähtud korras.⁴⁸ See ei tähenda aga, et ehitusprojekti kõik osad peaks koostama üks isik. Autor ei saa eeldada, et riigihanke võitnud ehitusettevõtja peab tellima ehitusprojekti mõne osa (nt tööjoonised) temalt.

Käesolevas vaidluses sõlmis kostja rahvamaja ehitusprojekti saamiseks lepingu OÜ-ga Arhitektuuribüroo Toomas Rein, mitte vahetult arhitektidega. Arhitektuuribüroo täitis tellimuse, milleks oli rahvamaja tehniline projekt ja andis tellitud töö tellijale üle. Selle põhjal saab järeldada, et projekti autorid loovutasid oma varalised õigused arhitektuuribüroole seaduse⁴⁹ alusel. Koos projekti üleandmisega läksid tellijale üle ka autorite varalised õigused projekti kasutada.

Ehitusprojekti muutmiseks ilma autorite loata saab lugeda olukorda, kus ehitamise käigus kaldutakse kõrvale autorite projektis, näiteks Kihnu rahvamaja puhul ehitati erinevalt vestibüül-fuajee, garderoob, peasissekäigu varikatus, fassaadi räästakõrgused, fuajee kohal paiknev klaaspüramiid, hoone ventilatsioon ja hoone välisfassaad. Selline tegevus rikub algse projekti kontseptsiooni ja arhitektuurset tervikut oluliselt ja päästmatult. Ehitis, mis on valminud ehitusprojektile mittevastavalt, rikub projekti autorite isiklikke õigusi.⁵⁰

Autoriõiguse seadus sätestab: “Töölepingu alusel või avalikus teenistuses oma otseste tööülesannete täitmise korras loodud teose autoril tekib autoriõigus sellele teosele, kuid autori varalised õigused teose kasutamiseks tööülesannetega ettenähtud

⁴⁷ AutÕS § 4 (3) punkt 14.

⁴⁸ AutÕS § 13.

⁴⁹ AutÕS § 32 (1).

⁵⁰ Näiteks õigust teose puutumatusel (AutÕS § 12 (1) punkt 3).

eesmärgil ja piirides lähevad üle tööandjale, kui lepingus ei ole ette nähtud teisiti⁵¹. Analüüsitava kohtuasjas laiendasid kohtud seda põhimõtet ka tsiviilõigusliku lepingu, näiteks töövõtulepingu või käsunduslepingu, või mõnel muul alusel töötamisele. Kohtute arvates on põhimõtte kohaldatav tööfunktsiooni püsival täitmisel, mis ei pruugi seaduse mõtte kohaselt piirduda töölepinguga. Püsivaks (töö-)suhteks selles kontekstis saab näiteks pidada ka autori suhet äriühinguga, kui ta on selle ühingu juhatuse liige. Isiklikud õigused aga ei ole üleantavad (loovutatavad). Isiklikud õigused ei lähe üle seadusjärgselt arhitektuuribüroole, nagu see on varaliste õiguste puhul.

Soovitused probleemide vältimiseks:

- 1) tellijale töövõtulepingu alusel üleantavad autoriõigused on soovitatav lepingusse märkida võimalikult selgelt ja konkreetselt;
- 2) tööandja (nt arhitektuuribüroo) huvides on saada luba autori isiklike õiguste kasutamiseks. Juhul, kui soovitakse, et arhitekt ei saaks ise oma isiklike õigusi teostada ega neid ka teistele isikutele litsentseerida, peab sõlmima kirjaliku ainulitsentsilepingu või lisama vastava klausli töö- või muusse töötegemise lepingusse (nt juhatuse liikme leping). Ainulitsentsi puhul ei saa autor ise enam samu õigusi teostada ning tööandjal on võimalik nende õiguste suhtes anda kasutusluba omakorda edasi töö tellijale;
- 3) tellija huvides on veenduda, et:
  - a) isik, kellega leping sõlmitakse, lahendab korrekselt autoriõiguse kuuluvuse küsimused oma koosseisuliste töötajatega ja tsiviilõigusliku lepingu alusel teoseid loovate isikutega;
  - b) loodavas teoses ei rikuta kolmandate isikute intellektuaalse omandi õigusi. Selleks on lepingusse vajalik lisada vastav punkt, milles teenust osutav isik kinnitab, et talle kuuluvad kõik teosega seonduvad intellektuaalse omandi õigused. Võimalikud negatiivsed tagajärjed peab töövõtja võtma enda kanda;
  - c) autori varalised õigused loovutatakse tellijale ja autori isiklike õiguste suhtes antakse ainulitsents kogu autoriõiguste kehtivuse ajaks;
- 4) ehitamisel peab tellija järgima ehitusprojekti ning kui tekib soov või vajadus muudatuste tegemises ehitatavas hoones, tuleb muudatusteks küsida nõusolekut ka ehitusprojekti autorilt. Vastasel korral on tegemist autori isiklike õiguste rikkumisega, v.a juhul, kui tellija on saanud litsentsi nende isiklike õiguste kasutamiseks;
- 5) riskide maandamise huvides on soovitatav reguleerida lepingus ka küsimus, kas ja kuidas vastutab töövõtja tellija ees, kui autor peaks esitama nõudeid (nt kahjunõue ehitusprojekti muutmise eest) tellija vastu.

---

⁵¹ AutÕS § 32 (1).

1.5 Kaasus (õiguste piirangud)

Valdkond: autoriõigus

Kaasuse kirjeldus⁵²

Eesti Autorite Ühing esitas 15. septembril 2003. a Eesti Päevalehe AS vastu hagi, paludes kohustada kostjat hoiduma edasisest autorite varaliste õiguste rikkumisest ning mitte kasutama autoriõigusega kaitstud teoseid reproduktsioonidena ilma autoritasu maksmata ja autori või teda esindava kollektiivse esindamise organisatsiooni loata ning kohustada kostjat hoiduma edasisest autorite isiklike õiguste rikkumisest ja mitte kasutama kirjandus- ja kunstiteoseid (sh ka seadusega lubatud vaba kasutamise juhtudel) ilma teose autori nime ning teose pealkirja (nimetuse) äranäitamiseta.

Hageja teostab kollektiivse esindamise organisatsioonina Ed. Viiralti, E. Kolgi, S. Dalí, J. Soansi, R. Luubi ja V. Vasarely õigusi lepingute alusel. Hagiavalduse põhjenduste kohaselt rikkus kostja autorite varalisi õigusi, kasutades autorite loodud ning autoriõigusega kaitstud teoseid nende kasutamiseks luba küsimata ning tasu maksmata ajalehes Eesti Päevaleht. Samuti on kostja rikkunud autorite isiklike õigusi, avaldades nende teoseid, näitamata ära teoste pealkirju ja nende autorite nimesid.

Hageja leidis, et eelnimetatud teoste avaldamisel ei ole tegemist teoste vaba kasutamisega autoriõiguse seaduse⁵³ mõttes. Artiklite sisu, neis kajastatud sündmused ja sündmuste uudisväärtus ei tinginud sellises ulatuses teoste reprodutseerimist.

Kostja hagi ei tunnistanud, kuid mõõnis, et on avaldanud autoriõigusega kaitstud teoseid nende autorit ning pealkirja (nimetust) näitamata.

Õiguslik analüüs

Kirjeldatud kaasus seondub üldisema küsimusega intellektuaalse omandi piirangutest. Nagu enamik õigusi, nii on ka autorile kuuluvad õigused piiratud. Autoriõiguse seadus sätestab üldised alused teose vabaks kasutamiseks teaduslikel, hariduslikel, informatsioonilistel ja õigusemõistmise eesmärkidel: “Autori nõusolekuta ja autoritasu maksmiseta, kuid kasutatud teose autori nime, kui see on teosel näidatud, teose nimetuse ning avaldamisallika kohustusliku äranäitamisega on lubatud:

- 1) õiguspäraselt avaldatud teose tsiteerimine ja refereerimine motiveeritud mahus, järgides refereeritava või tsiteeritava teose kui terviku mõtte õige edasiandmise kohustust;

---

⁵² Antud kaasuse aluseks on Riigikohtu lahend nr 3-2-1-167-04 Eesti Autorite Ühing vs. Eesti Päevalehe AS (2.03.2005).

⁵³ AutÕS § 19 ja 20¹.

- 2) õiguspäraselt avaldatud teose kasutamine illustreeriva materjalina õppe- ja teaduslikel eesmärkidel motiveeritud mahus ja tingimusel, et selline kasutamine ei taotle ärilisi eesmärke;
- 3) õiguspäraselt avaldatud teose reprodutseerimine õppe- ja teaduslikel eesmärkidel motiveeritud mahus haridus- ja teadusasutustes, mille tegevus ei taotle ärilisi eesmärke;
- 4) päevasündmuste kajastamisel sündmuste käigus nähtud või kuulnud teose ajakirjanduses reprodutseerimine ja üldsusele suunamine motiveeritud mahus, vormis ja ulatuses, mis vastab päevasündmuste kajastamise vajadusele;
- 5) teose reprodutseerimine õigusemõistmise või avaliku julgeoleku tagamise eesmärgil ulatuses, mis vastab õigusemõistmise või avaliku julgeoleku tagamise eesmärkidele;
- 6) õiguspäraselt avaldatud teose reprodutseerimine, levitamine ja üldsusele suunamine puuetega inimeste huvides viisil, mis on otseselt seotud nende puudega, tingimusel et selline kasutamine ei taotle ärilisi eesmärke. Autori nõusolekuta ei ole lubatud reprodutseerida, levitada ja kättesaadavaks teha teost, mis on spetsiaalselt loodud puuetega inimeste jaoks;
- 7) õiguspäraselt avaldatud teose kasutamine karikatuuris, paroodias ja pastišis sel eesmärgil motiveeritud mahus⁵⁴.

Soovitused probleemide vältimiseks:

- 1) kuna enamik Eesti ettevõtjaid puutub oma majandustegevuses intellektuaalse omandi küsimustega kokku, siis tuleks saada ülevaade vähemalt enda tegevusvaldkonnaga seonduvast IO regulatsioonist (nii kaitseobjektist kui ka selle piirangutest). Kõik loometöö tulemused ei ole tingimata autoriõiguslikult kaitstavad. Näiteks ei kohaldata autoriõiguse seadust⁵⁵ ideedele, kujunditele, mõistetele, teooriatele, protsessidele, süsteemidele, meetoditele, kontseptsioonidele, printsiipidele, avastistele, leiutistele jms intellektuaalse tegevuse resultaatidele, mis on kirjeldatud, selgitatud või muul viisil väljendatud teoses; rahvaloominguteoste; õigusaktidele ja haldusdokumentidele (seadused, seadlused, määrused, põhimäärused, juhendid, käskkirjad) ning nende ametlikele tõlgetele; kohtulahenditele ning nende ametlikele tõlgetele; päevauudistele; faktidele ja andmetele;
- 2) vastavalt autoriõiguse seadusele⁵⁶ peab teose vaba kasutus vastama järgmistele tingimustele:

---

⁵⁴ AutÕS § 19.

⁵⁵ AutÕS § 5.

⁵⁶ AutÕS § 17.

- a) teose kasutamine autori nõusolekuta ja autoritasu maksmiseta saab toimuda ainult autoriõiguse seaduses otseselt ettenähtud juhtudel;
- b) taoline kasutamine ei tohi olla vastuolus teose tavapärase kasutamisega ega kahjustada põhjendamatult autori seaduslikke huve.

2 Kaubamärgi kaitse

2.1 Kaasus (kaitstavad tähised)

Valdkond: kaubamärgiõigus

Kaasuse kirjeldus⁵⁷

22. märtsil 1995. a esitas Heidelberger Bauchemie GmbH Saksamaa patendiametile taotluse registreerida kaubamärgina sinise ja kollase värvi kombinatsioon. Pealkirja “Kaubamärgi reproduktsioon” all oli esitatud riskülikukujuline paberitükk, mille ülemine pool oli sinist ja alumine pool kollast värvi. Taotlusele oli lisatud järgmine kaubamärgi kirjeldus:

“Taotletava kaubamärgi moodustavad taotleja firmavärvid, mida kasutatakse mis tahes mõeldaval kujul, eelkõige pakenditel ja etikettidel.

Värvide täpsed viited on: RAL 5015/HKS 47 – sinine
RAL 1016/HKS 3 – kollane.”

Kaubamärgi registreerimist taotleti rea ehituskaupade jaoks, sealhulgas eelkõige liimid, lahustid, lakid, värvid, määrded ja isolatsioonimaterjalid.

Patendiamet lükkas 18. septembri 1996. a otsusega taotluse tagasi motiivil, et esiteks ei ole tähisest, mille registreerimist taotletakse, võimalik moodustada kaubamärki ega seda graafiliselt kujutada ning teiseks puudub sellel eristusvõime. Kuid Bundesgerichtshof⁵⁸ (Saksamaa) 10. detsembri 1998. a otsuse järel, mis käsitles musta ja kollase värvi kombinatsioonist koosnevat kaubamärki, vaatas patendiamet oma seisukoha uuesti läbi. 2. mai 2000. a otsusega aktsepteeris ta, et põhimõtteliselt võivad värvid moodustada kaubamärgi, kuid lükkas taotluse tagasi tähise eristusvõime puudumise tõttu. Heidelberger Bauchemie GmbH esitas selle otsuse peale kaebuse Bundespatentgericht⁵⁹’ile.

Bundespatentgericht leidis, et ei ole kindel, kas abstraktseid värvidest koosnevaid ja ilma piirjoonteta kaubamärke võiks pidada kaubamärgidirektiivi⁵⁸ mõistes⁵⁹ tähis- teks, mida on võimalik graafiliselt esitada. Kõnealune säte peab silmas selgelt mää- ratletud ja konkreetseid tähiseid, mis on vahetult nähtavad ja graafiliselt kujutatavad.

⁵⁷ Antud kaasuse aluseks on Euroopa Kohtu otsus C-49/02 Heidelberger Bauchemie GmbH algatatud vaid- lus seoses Deutsches Patentamt⁵⁷’i (Saksa Patendiamet) keeldumisega registreerida kaubamärgina sinise ja kollase värvi kombinatsioon teatavate ehituskaupade jaoks (24.06.2004). Lahend (eesti keeles) on kät- tesaadav arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62002J0049: ET:HTML> (24.06.2008).

⁵⁸ Nõukogu direktiiv (EMÜ) nr 89/104, 21. detsember 1988, kaubamärke käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta (edaspidi kaubamärgidirektiiv).

⁵⁹ Kaubamärgidirektiiv art 2.

Kaubamärgidirektiivis⁶⁰ ette nähtud tähise graafiline kujutatavus võimaldab arvesse võtta kaubamärgiõiguses registreerimise lubamiseks nõutavat täpsuse põhimõtet. On kaheldav, kas abstraktne värvidest koosnev kaubamärk saaks sellele põhimõttele vastata. Seega on vaja direktiivi⁶¹ tõlgendada, et täpsustada, kas abstraktsed värvid või värvikombinatsioonid kuuluvad tähiste hulka, mis võivad moodustada kaubamärgi. Veel tuleks uurida, mil määral on “abstraktsete, värvidest koosnevate kaubamärkide” õiguskaitsese koostöös kõigile turuosalistele vajaliku õiguskindlusega või kas see takistab kaupade ja teenuste vaba liikumist, andes kaubamärgi omanikele liiga suured monopoolsed õigused, mis ei ole konkurentide seisukohalt mõistlik.

Õiguslik analüüs

Toodud kaasus seondub ettevõtja jaoks olulise küsimusega, millist tähist saab kaitsta kaubamärgina. Intellektuaalses omandist tulenevad õigused selle omajale, kuid samas on need ka piiranguks teistele isikutele. Seetõttu on oluline vältida olukorda, milles kellelegi n-õ privatiseeritakse üldkasutatavad tähised. Rahvusvahelisel tasemel määratleb kaubamärgi intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide leping.⁶² TRIPS-i kohaselt “iga märk või märgikombinatsioon, mille abil ühe ettevõtte kaupu või teenuseid võib eristada teiste ettevõtete omadest, võib olla kaubamärk. Sellised märgid, eriti sõnad, mis sisaldavad isikunimesid, tähti, numbreid, kujutislikke elemente või värvikombinatsioone, samuti iga sellist märkide kombinatsiooni, on sobivad registreerimiseks kaubamärgina. Kui märgid ei erista loomupäraselt vastavaid kaupu või teenuseid, võivad liikmed nende registreeritavuse teha sõltuvaks nende kasutamisel omandatud eristusvõimest. Liikmed võivad nõuda registreerimise tingimusest seda, et märgid oleksid visuaalselt tajutavad”.⁶³

EL-i liikmesriikide kaubamärgiseaduseid ühtlustav kaubamärgidirektiiv⁶⁴ näeb ette rida konkreetsemaid tingimusi, millele kaitstav tähis peab vastama. Kauba-

---

⁶⁰ Kaubamärgidirektiiv art 2.

⁶¹ Kaubamärgidirektiiv art 2.

⁶² Intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide leping (edaspidi TRIPS), Marrakesh, 15.4.1994, jõustunud 1.1.1995, 1869 UNTS 299 (jõustunud Eesti suhtes 13.12.1999 — RT II 1999, 22, 123 ja lisavihikud I ja II).

⁶³ TRIPS art 15 (1).

⁶⁴ Kaubamärgidirektiivi vajadust selgitab selle preambuli järgmiselt: “Praegu liikmesriikides kohaldatavad kaubamärki käsitlevad õigusaktid sisaldavad erinevusi, mis võivad takistada kaupade vaba liikumist ja teenuste osutamise vabadust ning moonutada konkurentsi ühisturul; seepärast on siseturu rajamist ja toimimist silmas pidades vaja liikmesriikide õigusaktid ühtlustada ... käesoleva õigusaktide ühtlustamise eesmärkide saavutamine eeldab, et registreeritud kaubamärkide omandamise ja valdamise tingimused oleksid üldiselt kõigis liikmesriikides identsed; selleks on vaja loetleda nende märkide näidised, mis võivad moodustada kaubamärgi, tingimusel, et sellised märgid võivad eristada ühe ettevõtja kaupu või teenuseid teiste ettevõtjate omadest; kaubamärgi andmisest keeldumise või kaubamärgi tühistamise põhjustest, mis on seotud kaubamärgi endaga, näiteks eristatavuse puudumine, või mis on seotud kaubamärgi ja varasemate õiguste vaheliste vastuoludega, tuleks koostada ammendav loetelu isegi juhul, kui mõningad neist põhjendustest on loetletud võimalusena liikmesriikide jaoks, kes saavad sellest johtuvalt säilitada või kehtestada need põhjendused oma õigusnormides.”

märgidirektiiv⁶⁵ selgitab, millistest tähistest kaubamärk võib koosneda: “Kaubamärgi võivad moodustada mis tahes tähised, mida on võimalik graafiliselt esitada, eelkõige nimed, sealhulgas isikunimed, kujutised, tähed, numbrid või kaupade või nende pakendi kuju, kui selliste tähiste põhjal on võimalik eristada ühe ettevõtja kaupu või teenuseid teiste ettevõtjate omadest.”⁶⁶

Soovitud probleemide vältimiseks:

Euroopa Kohus andis järgmised selgitused seoses värvi või värvikombinatsiooni kaitsmisega kaubamärgina:

- 1) registreerimistaotluses abstraktselt ja ilma piirjoonteta esitatud värvid või värvikombinatsioonid, mille toon on määratud viitega värvinäidisele ja täpsustatud värvide rahvusvahelisel tunnustatud klassifikatsiooni alusel, võivad moodustada kaubamärgi kaubamärgidirektiivi⁶⁷ mõistes, juhul kui:
  - a) on tuvastatud, et nende kasutamise kontekstis mõjuvad need värvid või värvikombinatsioonid tõepoolest tähisena, ning kui
  - b) registreerimistaotlus hõlmab süstemaatilist paigutust, mis ühendab asjaomaseid värve ette kindlaks määratud ja püsival viisil;
- 2) isegi kui värvikombinatsioon vastab kaubamärgidirektiivi⁶⁸ mõistes kaubamärgi moodustamise tingimustele, on veel vaja, et kaubamärkide registreerimise alal pädev asutus hindaks, kas taotletav värvikombinatsioon vastab teistele kaubamärgidirektiivis⁶⁹ ette nähtud tingimustele, et teda saaks registreerimist taotleva ettevõtja kaupade või teenuste jaoks kaubamärgina registreerida. Sellisel kontrollimisel tuleb arvesse võtta kõiki antud juhul tähtsust omavaid asjaolusid ning vajaduse korral ka seda, kuidas kasutatakse tähist, mille kaubamärgina registreerimist taotletakse. Sellisel kontrollimisel tuleb arvesse võtta ka üldist huvi – mitte piirata alusetult värvide kättesaadavust teiste ettevõtjate jaoks, kes pakuvad sama liiki kaupu või teenuseid nagu need, mille jaoks registreeringut taotletakse.

Seoses värvi kaitsmisega kaubamärgina eksisteerib lisaks toodule veel teisi Euroopa Kohtu lahendeid, millega võib tutvuda.⁷⁰

---

⁶⁵ Kaubamärgidirektiiv art 2.

⁶⁶ Eesti kaubamärgiseadus määratleb kaubamärgi järgnevalt: “Kaubamärk on tähis, millega on võimalik eristada ühe isiku kaupa või teenust teise isiku samaliigilisest kaubast või teenusest.” (KaMS § 3). Kaubamärgiseadus nõuab samuti, et kaitsstav kaubamärk oleks graafiliselt kujutatav (KaMS § 6 (1)).

⁶⁷ Kaubamärgidirektiiv art 2.

⁶⁸ Kaubamärgidirektiiv art 2.

⁶⁹ Eelkõige kaubamärgidirektiiv art 3.

⁷⁰ Vt Judgment of the Court, 6 May 2003. Case C-104/01. Libertel Groep BV vs. Benelux-Merkenbureau (Trade marks – Approximation of laws – Directive 89/104/EEC – Signs capable of constituting a trade mark – Distinctive character – Colour per se – Orange).

2.2 Kaasus (toote üldnimetus)

Valdkond: kaubamärgiõigus

Kaasuse kirjeldus⁷¹

2001. aastal registreeris Patendiamet Eesti turul n-ö vorstimärkidena tuntud tähised LEMMIK ja DOKTOR (klassis 29) Eesti ettevõtjale Kikas Kaubanduse OÜ-le, millega kaasnes ainuõigus LEMMIK ja DOKTOR kaubamärkidele lihatoodetel.

AS Rakvere Lihakombinaat vaidlustas Patendiameti otsuse Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi tööstusomandi apellatsioonikomisjonis, kes rahuldas kaebuse. Selle peale pöördus Kikas Kaubanduse OÜ hagiavaldusega Harju Maakohtusse. Harju Maakohus ja Tallinna Ringkonnakohus tegid otsused AS-i Rakvere Lihakombinaat kasuks, kuulutades tähised LEMMIK ja DOKTOR tooteliikideks, mida ei saa sellest tulenevalt registreerida kaubamärgina. 14. veebruaril 2007. a otsustas Riigikohus mitte võtta menetlusse Kikas Kaubanduse OÜ kassatsioonkaebust, lõpetades sellega pikaajalise vaidluse.

Võimalikud probleemid on järgmised:

- 1) poolte vahel toimus peamine vaidlus selle üle, kas esinevad seaduses sätestatud alused tähiste LEMMIK ja DOKTOR registreerimisest keeldumiseks klassis 29 järgmiste kaupade osas: “Liha, valmistooted, nimelt pasteed, suitsuliha, liha želees, vormitooted, sh kotletid, paneeritud linnulihapalad, näksid, pikkpoisid, šnitslid, linnuburgerid, lihapallid, lihapirukad, marineeritud broileriliha, suitsutatud broiler, broilerišašlõkk, broiler, kotletid”;
- 2) Kikas Kaubanduse OÜ esitas kohtuvaidluses järgmised peamised väited:
  - a) klassis 29 ei ole tähised DOKTOR ja LEMMIK lihatoodete osas üksnes kauba liiki näitavateks tähisteks;
  - b) asjaolu, et tähiseid DOKTOR ja LEMMIK on aastakümneid kasutatud kindla koostise ja maitseomadustega vorstitootena ja need tähised ei ole vorstitoodete kaubamärkidena registreeritavad, ei anna alust keelduda samade tähiste registreerimisest hageja kaubamärkidena samas klassis 29 muudele lihatoodetele;
  - c) tähised DOKTOR ja LEMMIK ei ole toodud liiginimetustena üheski teadaolevas klassifikatsioonis;
  - d) tähiseid DOKTOR ja LEMMIK ei ole kunagi kasutatud lihtsalt lihast valmistatud valmistoodete tähistamiseks;

---

⁷¹ Antud kaasuse aluseks on Harju Maakohtu lahend nr 2-05-21745 (17.05.2006) ja Tallinna Ringkonnakohtu lahend nr 3-05-21745 Kikas Kaubanduse OÜ vs. AS Rakvere Lihakombinaat (05.12.2006).

- e) klassifikatsioonides ei ole välja toodud tähiseid DOKTOR ja LEMMIK ning kaubamärgiseadus ei reguleeri, missuguste materjalidega tuleb tõendada taotletava tähise tooteliigiks mitteolemist;
- f) nimetusi DOKTOR ja LEMMIK seostatakse tavapärasel keelekasutuses vaid vorstitoodetega ning järelikult on nimetatud tähised registreeritavad kaubamärkidena lihatoodete jaoks, kuna iga inimene suudab eristada vorstitooteid teistest lihatoodetest;
- 3) AS-i Rakvere Lihakombinaat arvates puudus Kikas Kaubanduse OÜ-l õigus nõuda enda nimele tähise DOKTOR ja LEMMIK registreerimist kaubamärkidena klassis 29, sest:
- a) tähised DOKTOR ja LEMMIK tähistavad kaupade liiki ehk vorstitoodete liiki⁷², need tähised on muutunud tavapäraseks keelekasutuses teatud liiki vorstitoodete tähistamisel⁷³ ning vorstitoodete tähise registreerimine teiste lihatoodete osas võib eksitada tarbijaid müüdavate kaupade omaduste osas⁷⁴;
- b) kaubamärgiseadus ei sätesta, et kaubamärgi registreerimisest keeldumise absoluutsete aluste olemasolu eelduseks oleks teatava tähise kajastumine mõnes klassifikatsioonis või standardis;
- c) analoogilisi asju on kohtud juba lahendanud ning leidnud analoogilises vaidluses tähise LASTE üle, et sellise tähise registreerimine ühe isiku kaubamärgina ei ole võimalik;
- d) kaubamärgi peamine tingimus on eristuvuse olemasolu. Vorstitooteid tähistavad tähised ei saa kaubamärkidena olla registreeritud teiste samaliigiliste toodete osas, kuna on tõenäoline, et tarbija ootab toodetelt samasuguseid omadusi, nagu on vorstidel LEMMIK ja DOKTOR;
- e) kaubamärgiseaduse eesmärk ei ole tagada ettevõtjale ainuõigust (ja konkurentsieelseid) ettevõtjale ainuõiguse andmise kaudu mõnele laialt levinud ja laialt kasutuses olevale sõnale. Kaubamärk peab eristama ühe tootja tooteid teiste ettevõtete samaliigilistest toodetest. Kui turul on samaaegselt vorstid tähistega LEMMIK ja DOKTOR, mida tarbijad peavad kauba liiki tähistavateks tähisteks ega oska seetõttu toodet seostada konkreetse tootjaga, on tõenäoline, et tarbijad ei hakka kunagi muid lihatooteid, mis on tähistatud samade tähistega, seostama ühe konkreetse ettevõtjaga;
- f) Kikas Kaubanduse OÜ väitel oleksid tähised LEMMIK ja DOKTOR lihatoodete osas eristuvateks tähisteks, kuid Kikas Kaubanduse OÜ ei ole oma väite tõendamiseks esitanud menetluse kestel ühtegi tõendit.

---

⁷² 1. maini 2004. a kehtinud KaMS § 7 (1) punkt 3.

⁷³ 1. maini 2004. a kehtinud KaMS § 7 (1) punkt 4.

⁷⁴ 1. maini 2004. a kehtinud KaMS § 7 (1) punkt 6.

Soovitused probleemide vältimiseks:

- 1) Tallinna Ringkonnakohus leidis, et kuna LEMMIK ja DOKTOR tähistavad kindlaid lihast valmistoodete liike (vorstiliike), siis ei ole võimalik neid registreerida kaubamärgina liha ja sellest tehtud valmistoodete osas (st kogu klassi 29 ulatuses).⁷⁵ Üks tähis ei saa olla üheaegselt lihatoote liiginimetuse ja lihatoote kaubamärk;
- 2) kuna tähiste LEMMIK ja DOKTOR kasutamine teatud lihast tehtud valmis- toote – vorstitoote – tähistamiseks oli keelekasutuses muutunud tavapäraseks, ei olnud neid võimalik kaubamärgina registreerida liha ja sellest tehtud valmistoodete osas;⁷⁶
- 3) kui tähistada lihatoote liiginimetusega teist liiki lihatoodet, siis võib see tarbijaid eksitada;
- 4) kaubamärgi põhiülesanne on toote individualiseerimine, selle eristamine teistest turul pakutavatest kaupadest – tarbijale on see signaaliks, mis kergendab ja stabiliseerib ostuotsuse tegemist. Kaubamärgi individualiseeriv toime tähendab seda, et tarbija või iga muu isik eristab eri märkidega varustatud kaupu üksteistest just kaubamärgi alusel. Kui turul toodavad ühe ja sama tähise all kaupu mitmed tootjad, siis puudub tarbijal võimalus teha vahet erinevate tootjate samaliigiliste kaupade vahel, mistõttu sellise tähise kaubamärgina registreerimine vaid ühe tootja kasuks on vastuolus kaubamärgi ülesannetega.

Tegemist oli keeruka kaubamärgivaidlusega, milles tehtud lõplik otsus mõjutas Eesti lihatööstust tervikuna. AS-i Rakvere Lihakombinaat juhatause esimees Olle Horm tervitas lõplikku kohtuotsust ning märkis järgmist: “Lihatööstustele tähendab see reaalselt seda, et nad ei pea Lemmiku või Doktori lihatooteid tootes kellelegi autoritasu maksma”.⁷⁷

---

⁷⁵ 1. maini 2004. a kehtinud KaMS § 7 (1) punkt 3.

⁷⁶ 1. maini 2004. a kehtinud KaMS § 7 (1) punkt 4.

⁷⁷ M. Pinn. Rakvere LK võitis vorstivaidluse. ÄP Online. Arvutivõrgus: http://www.aripaev.ee/3426/uud_uudid_x_342608.html (25.06.2008).

2.3 Kaasus (kaubamärgi kasutus domeenis)

Valdkond: kaubamärgiõigus

Kaasuse kirjeldus⁷⁸

Dr. Ing. h.c. F. Porsche AG on ülemaailmselt üldtuntud sportsõiduautode “PORSCHE” valmistaja. Dr. Ing. h.c. F. Porsche AG on seisukohal, et kaubamärk “PORSCHE” on tulenevalt tema pikaajalisest ajaloost, ülemaailmsest kasutamisest ning kuulsusest muutunud rahvusvaheliselt, sh. ka Eestis, üldtuntud kaubamärgiks. 20.06.1994 registreeris Eesti Patendiamet Dr. Ing. h.c. F. Porsche AG nimele kaubamärgi nr 11829 “PORSCHE” klassis 12 (transpordivahendid ja nende osad, õhu- ja veesõidukid ning nende osad) ning klassis 42 (teaduslikud ja rakendusuuringud, koolitus ja tehnilised konsultatsioonid, k.a sõidukite ja mootorite alal). 20.06.1994 registreeris Patendiamet samades klassides stiliseeritud kaubamärgi nr 11830 “PORSCHE”. Samas registreeriti 07.08.2003 Eesti maatunnusel baseeruva DNS-i tippdomeeni .ee haldaja Eesti Hariduse ja Teaduse Andmesidevõrgu EENet poolt Magasini Maja OÜ taotlusel viimase nimele domeeninimi “www.porsche.ee”, mis on igapäevases majandustegevuses aktiivselt kasutusel. Alates 02.12.2003 on Magasini Maja OÜ uueks ärinimeks Premium Motors Capital OÜ. Kostja kasutab igapäevases reaalses majandustegevuses domeeninime, mis koosneb ainult kaubamärgina õiguskaitset omavast tähisest “PORSCHE”, omamata selleks tähise “PORSCHE” ainuomaniku nõusolekut. Samuti ei ole kostja ega ühegi temaga samasse kontserni kuuluva ettevõtte näol tegemist hageja ametliku esindajaga Eestis. Seega rikub kostja domeeninime www.porsche.ee kasutamise oma majandustegevuses oluliselt hageja kui kaubamärgi omaniku õigusi.

Dr. Ing. h.c. F. Porsche AG on seisukohal, et kostja poolt domeeninime “www.porsche.ee” registreerimine, selle kasutamine ning sellel hageja kaubamärkide eksponeerimine rikub oluliselt Dr. Ing. h.c. F. Porsche AG kui “PORSCHE” kaubamärkide omaniku ainuõigusi. Dr. Ing. h.c. F. Porsche AG puudub antud hetkel võimalus teostada Internetis ainuõigust registreeritud kaubamärgile. Samuti on Dr. Ing. h.c. F. Porsche AG seisukohal, et kostja poolt domeeninime “www.porsche.ee” registreerimine on oluliselt tarbijat eksitav, kuivõrd loob mulje, et tegemist on Dr. Ing. h.c. F. Porsche AG ametliku esindajaga Eestis.

Dr. Ing. h.c. F. Porsche AG palus tuvastada Premium Motors Capital OÜ poolt domeeni “www.porsche.ee” registreerimise ebaseaduslikkust ja Premium Motors Capital OÜ kohustus loobuda domeeni “www.porsche.ee” registreeringust ning üle kanda domeen hageja poolt osundatud isikule.

---

⁷⁸ Antud kaasuse aluseks on Tallinna Ringkonnakohtu otsus nr 2-06-20774 vaidluses Dr. Ing. h.c. F. Porsche AG vs. Premium Motors Capital OÜ (29.05.2007). Otsus on jõustunud 23.08.2007.

Premium Motors Capital OÜ hagi ei tunnistanud ja vaidles täies ulatuses sellele vastu. Premium Motors Capital OÜ-l on domeeninime kasutamiseks õigustatud huvi, kuna ta tegeleb Porsche autode müügiga. Premium Motors Capital OÜ-l on õigus Porsche autosid Eestis müüa kõrvuti ametliku edasimüüjaga. Premium Motors Capital OÜ õigustatud huvi domeeninime “www.porsche.ee” kasutamiseks seisneb selles, et teavitada tarbijaid tema poolt müüdavatest toodetest ning domeeninimes Porsche kaubamärgi kasutamise eesmärk on osundada sellele, et nimetatud aadressil asuv Interneti koduleht sisaldab informatsiooni kostja poolt müüdavate Porsche autode ning nende ostuvõimaluste kohta. Premium Motors Capital OÜ ei ole registreerinud ega kasutanud domeeninime halvas usus, ta on kasutanud seda eesmärgiga edendada autode müüki, mitte tekitada Porschele kahju ega nõuda Porsche'lt tasu domeeninime vabastamise eest. Premium Motors Capital OÜ ei ole esitanud eksitavat teavet ärisidemete olemasolu kohta Premium Motors Capital OÜ ja Dr. Ing. h.c. F. Porsche AG vahel või muud eksitavat teavet.

Kohus kohustas Premium Motors Capital OÜ-d domeeninimest “www.porsche.ee” loobuma ja selle üle kandma Dr. Ing. h.c. F. Porsche AG poolt osundatud isikule.

Õiguslik analüüs

Kaubamärgiseaduse kohaselt on kaubamärgiomanikul õigus keelata teistel isikutel kasutada äritegevuses õiguskaitse saanud kaubamärgiga identseid või sarnaseid tähiseid kaupade või teenuste puhul, mis on identsed või samaliigilised kaupade või teenustega, mille suhtes on kaubamärk kaitstud, kui on tõenäoline tähise ja kaubamärgi äravahetamine tarbija poolt, sealhulgas tähise assotsieerumine õiguskaitse saanud kaubamärgiga.⁷⁹ Kaubamärgiseadus loeb äritegevuseks muu hulgas kauba või pakendi tähistamist kaubamärgiga identse või sarnase tähisega, kaubamärgiga identse või sarnase tähisega tähistatud kaupade pakkumist müügiks, nende turustamist ja ladustamist müügi eesmärgil, kaubamärgiga identse või sarnase tähisega tähistatud teenuste pakkumist ja osutamist, kaubamärgiga identse või sarnase tähisega tähistatud kaupade sisse- ja väljavedu, kaubamärgiga identse või sarnase tähise kandmist äridokumentidele, reklaammaterjalidele ja kauba kasutamishendile.⁸⁰ Antud kaasuses leidis kohus, et äritegevuseks võib pidada muu hulgas ka kaubamärgi kasutamist domeeninimena Internetis. Kohus sedastas, et kaubamärgiomanikul on kaubamärgiseaduse⁸¹ kohaselt õigus keelata Premium Motors Capital OÜ-l kasutada oma äritegevuses õiguskaitse saanud kaubamärgiga “PORSCHE” identset domeeninime “www.porsche.ee”.

---

⁷⁹ KaMS § 14 (1) punkt 2.

⁸⁰ KaMS § 14 (2).

⁸¹ KaMS § 14 (1) punkt 2.

Toodud kaigus tõstatab lisaks põhimõttelise probleemi kaubamärgi kasutusest teise isiku poolt. Kaubamärgiseaduse kohaselt ei ole kaubamärgiomanikul õigust keelata teistel isikutel kasutada äritegevuses häid äritavasid järgides kaubamärki, kui see on vajalik kindla otstarbega kaubale, nagu näiteks abimaterjalid ja varuosad, või teenusele osutamiseks.⁸² Keskmne küsimus seisneb selles, kuidas järgida võõra kaubamärgi kasutamisel häid äritavasid.

Soovitused probleemide vältimiseks:

- 1) IO omaja põhiline õigus on õigus välistada temale kuuluva IO kasutamine teiste isikute poolt. Seadustest tulenevad küll IO omaja õiguste piirangud, kuid reeglina on intellektuaalse omandi kasutamiseks vajalik siiski selle omaja nõusolek. Seega on üks kindlamaid viise vaidluste vältimiseks hankida õiguste omajalt nõusolek temale kuuluva IO kasutamiseks;
- 2) teisele isikule kuuluva kaubamärgi kasutamisel tuleb tagada, et tarbijad ei eeldaks ekslikult kaubamärgi kasutaja ja omaja vahelisi ärisidemeid, kui need tegelikult puuduvad. Antud kaigus asus kohus seisukohale, mille kohaselt domeeni kuju “Dr. Ing. h.c. F. Porsche AG kaubamärk+maatunnus.ee” võib luua tarbijale mulje poolte vahel eksisteerivatest ärisidemetest või et tegemist on Dr. Ing. h.c. F. Porsche AG tütarfirmaga või edasimüüjaga või on Premium Motors Capital OÜ muul moel tihedalt seotud Dr. Ing. h.c. F. Porsche AG kontserniga. Dr. Ing. h.c. F. Porsche AG selgitusel juba üksnes domeeniaadress “www.porsche.ee” võib luua tarbijates mulje, et domeeniaadressi valdaja näol on tegemist “Porsche” ametliku esindajaga Eestis või on valdaja ja Dr. Ing. h.c. F. Porsche AG vahel mingi muu eriline side;
- 3) toodud kaigus on kohus juhtinud ka tähelepanu, et teenimes (failikataloogis) kaubamärgi kasutamist saab pidada tavapäraseks toote reklaamiks. Kohtu arvates ei olnud õige Premium Motors Capital OÜ väide selle kohta, et asjaolu, kas kaubamärki kasutatakse domeeninimes või teenimes (failikataloogis), ei oma kaubamärgi kasutamise suhtes tähtsust ning kui teenimes kaubamärgi kasutamine ei riku Dr. Ing. h.c. F. Porsche AG õigusi, siis ei riku seda ka domeeninimes kaubamärgi kasutamine. Domeeninime kasutamiseks on vajalik selle registreerimine vastavalt Eesti Hariduse ja Teaduse Andmesidevõrgu EENet eeskirjadele (alamdomeeni registreerimise reeglistik). Nimetatud reeglistiku kohaselt ei ole Dr. Ing. h.c. F. Porsche AG võimalik domeeninimena oma kaubamärki kasutada, kui see on registreeritud Premium Motors Capital OÜ nimele. Teenime kasutamiseks ei ole vaja eraldi registreeringut ning teenimena kaubamärgi kasutamine kodulehel ei riku Dr. Ing. h.c. F. Porsche AG õigusi kaubamärgi kasutamisel. Teenimena kaubamärgi kasutamist saab

---

⁸² KaMS § 16 (1) punkt 4.

pidada tavapäraseks toote reklaamiks, mis on Premium Motors Capital OÜ-le lubatud tegevus kaubamärgiseaduse⁸³ mõttes.

2.4 Kaasus (kaubamärgi kasutus kauba otstarbe näitamiseks)

Valdkond: kaubamärgiõigus

Kaasuse kirjeldus⁸⁴

Gillette Company on Soomes registreerinud kaubamärgid Gillette ja Sensor kaupadele, mis kuuluvad märkide registreerimisel kasutatava kaupade ja teenuste rahvusvahelise klassifikatsiooni 15. juuni 1957. a Nizza kokkuleppe (uuesti läbi vaadatud ja parandatud kujul) klassi 8: käsitööriistad ja käsitöövahendid; noad, kahvlid, lusikad; külgterarelvad (mõõgad, täägid); habemenoad. Gillette Group Finland Oy, kellele kuulub nende kaubamärkide kasutamise ainuõigus Soomes, turustab selles liikmesriigis habemeajamisvahendeid, eelkõige käepidemest ja vahetatavast raseerimisterast koosnevaid habemeajamisaparaate ja käepidemeta raseerimisteri.

LA-Laboratories müüb samuti Soomes käepidemest ja vahetatavast raseerimisterast koosnevaid habemeajamisaparaate ja käepidemeta raseerimisteri, mis sarnanevad Gillette Group Finland Oy poolt turustatavate habemeajamisaparaadi raseerimisteradega. Neid teri müüakse kaubamärgi Parason Flexor all ja nende müügi pakenditel on etikett, millel on järgmine tekst: “Selle raseerimisteraga sobivad kokku kõik Parason Flexor ja Gillette Sensor käepidemed”.

Eelotsusetaotlusest ilmneb, et LA-Laboratories’il puudub õigus litsentsi või muu lepingu alusel kasutada Gillette Company’le kuuluvaid kaubamärke.

Äriühingud Gillette esitasid Helsingin käräjäoikeus’ele (Helsingi esimese astme kohus) (Soome) hagi, milles väitsid, et LA-Laboratories on kahjustanud registreeritud kaubamärke Gillette ja Sensor. Äriühingute Gillette sõnul tekitas LA-Laboratories’i teguviis tarbijate tajus seose viimase poolt turustatavate kaupade ja äriühingute Gillette kaupade vahel või jättis mulje, et LA-Laboratories’il on litsentsi või muul õiguslikul alusel õigus kasutada kaubamärke Gillette ja Sensor, kuigi tal seda õigust ei olnud.

Oma 30. märtsi 2000. a otsuses tõdes Helsingin käräjäoikeus, et kaubamärgiseaduse⁸⁵ alusel kuulub äriühingutele Gillette ainuõigus kasutada oma kaupadel ja nende

---

⁸³ KaMS § 16 (1) punkt 4.

⁸⁴ Antud kaasuse aluseks on Euroopa Kohtu otsus C-228/03 vaidluses The Gillette Company ja Gillette Group Finland Oy vs. LA-Laboratories Ltd Oy (17.03.2005). Lahend (eesti keeles) on kättesaadav arvutivõrgus: [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62003J0228:ET:HTML\(22.06.2008\)](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62003J0228:ET:HTML(22.06.2008)).

⁸⁵ Tavamerkkilaki § 4 (1).

pakenditel ning reklaamimisel kaubamärke Gillette ja Sensor. Kuna LA-Laboratories on neid kaubamärke oma kaupade pakenditel silmapaistval viisil kasutanud, on ta seda ainuõigust rikkunud. Lisaks sellele tuleb Helsingin käräjäoikeus⁸⁶ arvates kaubamärgiseaduse lõiget⁸⁶, mis näeb ette erandi sellest ainuõigusest, tõlgendada kitsalt kaubamärgidirektiivi⁸⁷ valguses. Nimelt ei käsitle kaubamärgidirektiivi see säte kauba peamisi osi, vaid ainult varuosi, lisaseadmeid ja muid sarnaseid osi, mis sobivad kokku teise isiku valmistatud või turustatud kaubaga.

Helsingin käräjäoikeus oli seisukohal, et nii käepidet kui tera tuleb pidada habemeajamisaparaadi peamisteks osadeks, mitte varuosaks või lisaseadmeks. Seetõttu otsustas ta, et kaubamärgiseaduses⁸⁸ ettenähtud erandit ei kohaldata. Sellest lähtudes otsustas Helsingin käräjäoikeus keelata LA-Laboratories'il äriühingutele Gillette kuuluvate kaubamärkidega Gillette ja Sensor seotud õiguste rikkumise jätkamine ja kordamine ning käskis neid kaubamärke mainivad Soomes kasutatud etiketid eemaldada ja hävitada ning mõistis LA-Laboratories'ilt äriühingute Gillette kasuks välja viimasele tekkinud kahju hüvitamiseks 30 000 Soome marga suuruse hüvitise koos intressidega.

Apellatsioonimenetluses 17. mail 2001. a tehtud otsuses oli Helsingin hovioikeus (Helsingi apellatsioonikohus) (Soome) esiteks seisukohal, et kuna kõnealust tüüpi habemeajamisaparaat koosneb käepidememest ja raseerimisterast moodustuvast tervikust, on tarbijal võimalik raseerimistera asendada, ostes uue eraldi müüdava raseerimistera. Kuna uus raseerimistera asendas habemeajamisaparaadi vana osa, võis seda seega pidada varuosaks kaubamärgiseaduse⁸⁹ tähenduses.

Teiseks oli Helsingin hovioikeus seisukohal, et tarbijate jaoks võis olla kasu LA-Laboratories'i poolt turustatavate raseerimisterade pakendile kleebitud etiketil olevast teabest, mille kohaselt lisaks sellele, et raseerimisterad sobivad kokku Parason Flexor tüüpi käepidemetega, sobivad need kokku ka äriühingute Gillette poolt turustatavate käepidemetega, ja et seega oli LA-Laboratories'il õigustatud vajadus viidata kõnealusel etiketil kaubamärkidele Gillette ja Sensor.

Kolmandaks leidis Helsingin hovioikeus, et LA-Laboratories'i poolt turustatavate raseerimisterade pakenditele olid silmatorkaval viisil kantud eristavad tähised Parason ja Flexor, mis osutasid üheselt kauba päritolule. Lisaks mõõnis Helsingin hovioikeus, et kaubamärkide Gillette ja Sensor mainimine raseerimisterade pakenditele kleebitud suhteliselt väikestel etikettidel väikeste tähtedega standardkirjas ei andnud mingil viisil alust arvata, et äriühingute Gillette ja LA-Laboratories'i vahel on ärisuhe ning et seega on LA-Laboratories asjaomaseid kaubamärke maininud kaubamärgiseaduses⁹⁰ ettenähtud tingimustel. Neil põhjustel tühistas Helsingin ho-

---

⁸⁶ Tavamerkkilaki § 4 (2).

⁸⁷ Kaubamärgidirektiiv art 6 (1) punkt c.

⁸⁸ Tavamerkkilaki § 4 (2).

⁸⁹ Tavamerkkilaki § 4 (2).

⁹⁰ Tavamerkkilaki § 4 (2).

vioikeus Helsingin käräjäoikeus' e otsuse ja jättis rahuldamata äriühingute Gillette esitatud hagi.

Äriühingud Gillette esitasid kassatsioonkaebuse Korkein oikeus'ele, kes leidis, et põhikohtuasjas on tõusetunud kaubamärgidirektiivi⁹¹ tõlgendamisega seotud küsimused, mis puudutavad kriteeriume, mille alusel on võimalik otsustada, kas kaup on oma olemuse tõttu varuosavõi lisaseade või mitte; nõuet, mille kohaselt teisele isikule kuuluva kaubamärgi kasutamine võib olla vajalik kauba otstarbe näitamiseks; ja ausa tööstus- või kaubandustava mõistet, kui seejuures arvestatakse ka kaubamärgidirektiivis sätestatud.

Eeltoodud arvestades otsustas Korkein oikeus menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

“Kui kohaldatakse kaubamärgidirektiivi artikli 6 lõike 1 punkti c, siis

- 1) millised on kriteeriumid,
  - a) mille alusel on võimalik otsustada, kas kaup tuleb pidada lisaseadmeks või varuosaks; ja
  - b) mille alusel on võimalik otsustada, millised muud kaubad peale varuosadeks või lisaseadmeteks peetavate kaupade kuuluvad kõnealuse sätte kohaldamisalasse?
- 2) Kas teisele isikule kuuluva kaubamärgi kasutamise lubatavust tuleb hinnata erinevalt, sõltuvalt sellest, kas kaup on samastatav varuosaga või lisaseadmega, või on tegemist kaubaga, mis kuulub kõnealuse sätte kohaldamisalasse muul alusel?
- 3) Kuidas tuleb tõlgendada nõuet, et kasutamine peab olema “vajalik” kauba otstarbe näitamiseks? Kas vajalikkuse nõue võib olla täidetud, kuigi otstarvet oleks iseenesest võimalik näidata teisele isikule kuuluvale kaubamärgile otseselt viitamata, piirdudes üksnes nt kauba tehnilise toimimispõhimõtte mainimisega? Millist tähtsust omab seejuures asjaolu, et tarbija seisukohalt on kauba esitusviis raskemini mõistetav, kui teisele isikule kuuluvat kaubamärki otseselt ei mainita?
- 4) Milliste teguritega tuleb arvestada ausast tööstus- või kaubandustavast kinnipidamist hinnates? Kas oma kaupade turustamisel teisele isikule kuuluva kaubamärgi mainimine kujutab endast väidet, et turustaja oma kaup on nii kvaliteedilt kui ka tehniliste ja muude omaduste poolest samaväärne teisele isikule kuuluva kaubamärgiga müüdavate kaupadega?
- 5) Kas kolmandale isikule kuuluva kaubamärgi kasutamise lubatavust mõjutab see, et teisele isikule kuuluvale kaubamärgile viitav ettevõtja turustab lisaks varuosadele või lisaseadmetele ka sellist oma kaup, millega koos kasutamiseks see lisaseade või varuosavõi varuosavõi on mõeldud?”

---

⁹¹ Kaubamärgidirektiiv art 6 (1) punkt c.

Õiguslik analüüs

Kaubamärgidirektiivi sätestab järgneva regulatsiooni: “Registreeritud kaubamärk annab omanikule selle kasutamise ainuõiguse. Omanikul on õigus takistada kõiki kolmandaid isikuid kasutamast kaubandustegevuse käigus ilma tema loata: a) kõiki kaubamärgiga identseid tähiseid kaupade või teenuste puhul, mis on identsed nendega, mille jaoks kaubamärk on registreeritud; b) kõiki tähiseid, mille identsuse või sarnasuse tõttu kaubamärgiga ning identsuse või sarnasuse tõttu kaubamärgiga ja tähisega kaitstud kaupade või teenustega on tõenäoline, et üldsus võib need omavahel segi ajada või tekitada seoseid kaubamärgi ja tähise vahel.”⁹² Kaubamärgi omanik võib muu hulgas keelata tähise kandmise kaupadele või nende pakendile; kõnealuse tähisega kaupade pakkumise, turuleviimise või ladustamise nimetatud otstarbel või kõnealuse tähisega teenuste pakkumise või osutamise; kaupade importimise ja eksportimise kõnealuse tähise all; tähise kasutamise äridokumentidel või reklaamides.⁹³

Kaubamärgidirektiiv sätestab ka kaubamärgi mõju piirangud: “Kaubamärk ei anna selle omanikule õigust keelata kolmandatel isikutel kasutada kaubandustegevuse käigus: a) oma nime ja aadressi; b) tähiseid, mis näitavad sorti, kvaliteeti, kvantiteeti, otstarvet, väärtust, geograafilist päritolu, kaupade tootmise või teenuste pakkumise aega või muid kauba või teenuse omadusi; c) kaubamärki, kui see on vajalik kauba või teenuse kavandatud otstarbe näitamiseks eelkõige juhul, kui tegemist on lisaseadme või varuosaga, kui kõnealune isik kasutab neid kooskõlas ausa tööstus- või kaubandustavaga.”⁹⁴

Soovitused probleemide vältimiseks:

Euroopa Kohus andis järgmised selgitused teisele isikule kuuluva kaubamärgi kasutamise kohta:

- 1) kaubamärgi kasutamise lubatavus kaubamärgidirektiivi⁹⁵ alusel sõltub sellest, kas kaubamärgi kasutamine on kauba otstarbe näitamiseks vajalik või mitte. Teise isiku poolt sellise kaubamärgi kasutamine, mis talle ei kuulu, on vajalik selle teise isiku poolt turustatava kauba otstarbe näitamiseks, kui kaubamärgi selline kasutamine on ainus võimalus avalikkusele kauba otstarbe kohta arusaadava ja täieliku teabe edastamiseks, et säiliks kahjustamata konkurentsi süsteem asjaomase kauba turul. Eelotsusetaotluse esitanud kohus peab tegema kindlaks, kas põhikohtuasja puhul on kaubamärgi kasutamine vajalik, arvestades selle avalikkuse olemust, kellele kõnealune teise isiku poolt turustatav

---

⁹² Kaubamärgidirektiiv art 5 (1).

⁹³ Kaubamärgidirektiiv art 5 (3).

⁹⁴ Kaubamärgidirektiiv art 6 (1).

⁹⁵ Kaubamärgidirektiiv art 6 (1) punkt c.

kaup on mõeldud. Kuna kaubamärgidirektiiv⁹⁶ ei tee kaubamärgi kasutamise lubatavuse hindamise seisukohalt vahet kaupade võimalikel otstarvetel, ei erine kaubamärgi kasutamise lubatavuse hindamise kriteeriumid eelkõige lisaseadmete või varuosade puhul kriteeriumidest, mida kohaldatakse võimalike muud liiki otstarvete suhtes;

- 2) “ausa kaubandustava” tingimus kaubamärgidirektiivi⁹⁷ tähenduses kujutab endast sisuliselt kohustust tegutseda kaubamärgi omaniku õiguspärase huvide suhtes lojaalselt. Kaubamärgi kasutamine ei ole kooskõlas ausa tööstus- või kaubandustavaga eelkõige siis,
  - a) kui seda tehakse viisil, mille alusel võib tekkida mulje, et teise isiku ja kaubamärgi omaniku vahel on ärisuhe,
  - b) kui selline kasutamine mõjutab kaubamärgi väärtust, kasutades ära selle kaubamärgi eristusvõimet ja mainet,
  - c) kui asjaomast kaubamärki sellega diskrediteeritakse või halvustatakse
  - d) või kui teine isik esitab oma kaupa sellise kauba imitatsioonina või koo-piana, mis on tähistatud kaubamärgiga, mis talle ei kuulu;
- 3) see, et teine isik kasutab kaubamärki, mis talle ei kuulu, tema poolt turustatava kauba otstarbe näitamiseks, ei tähenda tingimata seda, et ta esitab oma kaupa kõnealuse kaubamärgiga tähistatud kaubaga võrdset kvaliteeti ja samaväärseid omadusi omavana. See, kas kaupa nii esitatakse või mitte, sõltub kohtuasja asjaoludest ja eelotsusetaotluse esitanud kohus peab selle üle otsustama, lähtudes põhikohtuasja asjaoludest. Eelotsusetaotluse esitanud kohus peab uurides seda, kas kaubamärki on kasutatud kooskõlas ausa tööstus- või kaubandustavaga, arvestama võimalusega, et teise isiku poolt turustatavat kaupa esitatakse kõnealuse kaubamärgiga tähistatud kaubaga võrdset kvaliteeti ja samaväärseid omadusi omavana;
- 4) kui teine isik, kasutades kaubamärki, mis talle ei kuulu, turustab mitte ainult varuosi või lisaseadmeid, vaid ka sellist oma kaupa, millega koos kasutamiseks see varuosa või lisaseade on mõeldud, kuulub selline kasutamine kaubamärgidirektiivi⁹⁸ reguleerimisalasse, kui kasutamine on vajalik teise isiku poolt turustatava kauba otstarbe näitamiseks ja toimub kooskõlas ausa tööstus- või kaubandustavaga.

---

⁹⁶ Kaubamärgidirektiiv art 6 (1) punkt c.

⁹⁷ Kaubamärgidirektiiv art 6 (1) punkt c.

⁹⁸ Kaubamärgidirektiiv art 6 (1) punkt c.

2.5 Kaasus (kaubamärgi kasutus äritegevuses, ärinimes ja domeenis)

Valdkond: kaubamärgiõigus

Kaasuse kirjeldus⁹⁹

Välismaise äriühingu Gulf International Lubricants Ltd nimele on 1993. a Eestis registreeritud kaubamärk “Gulf + kuju” klassis 4 nafta ja naftaproduktide, k.a kütteõlide, bensiini, petrooleumi, ligroiini, määrdeõlide, tehniliste õlide, naftast saadud vaha ja konsistentsete määrdeainete kohta, kusjuures seda kaubamärki oli Gulf International Lubricants Ltd kasutanud juba aastakümneid paljudes riikides üle kogu maailma. Eesti äriühingu AS Gulf Oil registreeritud tegevusaladeks on muu hulgas kaubanduslik vahendustegevus (v.a litsentseeritavad tegevusalad), tööstuskaupade jae- ja hulgikaubandus, eksport-import (v.a litsentseeritavad tegevusalad) ning määrdeainete kaubanduslik vahendamine. AS Gulf Oil tarnis Gulf International Lubricants Ltd kaubamärgiga tähistatud kaupu Eestisse ja müüb neid siin, olemata Gulf International Lubricants Ltd-ga või sellega samasse gruppi kuuluvate äriühingutega seotud või nende poolt edasimüügiks käsundatud. AS Gulf Oil kasutas Gulf International Lubricants Ltd kaubamärki oma administratiivhoonel, selle ette heisatud lippudel, tema kasutuses olevatel sõidukitel, visiitkaartidel ja veebilehtedel Gulf International Lubricants Ltd nõusolekuta. AS-i Gulf Oil nimele on registreeritud domeeninimi “gulfoil.ee”.

Gulf International Lubricants Ltd ja AS Gulf Oil vaidlesid selle üle, kas AS-I Gulf Oil on õigus Gulf International Lubricants Ltd nõusolekuta kasutada Gulf International Lubricants Ltd nimele registreeritud kaubamärki eelkirjeldatud viisil.

Esimese astme kohus ja ringkonnakohus asusid selles kohtuvaidluses seisukohale, et kaubamärgiomaniku kaubamärgi kasutamine mitteametliku edasimüüja domeeninimes, visiitkaartidel, sõidukitel, äridokumentidel, Internetilehel jne kannab reklaamifunktsiooni ning seetõttu ei saa kaubamärgiomanik oma kaubamärgi sellist kasutamist Eestis keelata. Riigikohus oli teist meelt ja tühistas Harju Maakohtu ja Tallinna Ringkonnakohtu otsused.

Võimalikud probleemid on järgmised:

- 1) **millised õigusaktid reguleerivad kaubamärgiomaniku õiguste kaitset?** Kaubamärgiomaniku kaitset reguleerivad normid tulenevad eelkõige kaubamärgiseadusest. Kaubamärgi kasutamisele teise isiku poolt võivad

---

⁹⁹ Antud kaasuse aluseks on Riigikohtu lahend nr 3-2-1-4-06 Gulf International Lubricants Ltd vs. AS Gulf Oil (30.03.2006).

tuleneda piirangud ka konkurentsiseadusest, mille järgi on keelatud kõlvatu konkurents.¹⁰⁰ Reklaamina käsitatava eksitava, kõlvatu või halvustava teabe puhul rakendatakse konkurentsiseaduse kohaselt¹⁰¹ reklaamiseaduse sätteid, kusjuures reklaami eksitavaks tunnistamisel võetakse arvesse kogu reklaam, mh tootja või teenuse osutaja isik, tema tegevusala ja kvalifikatsioon, samuti tema toote või teenusega seotud intellektuaalse omandi õigused.¹⁰² Samuti on kaubamärgiomaniku ainuõigus kui omandiga sarnane õigus kaitstav võlaõigusseaduse alusel.¹⁰³ Lisaks on kaubamärgiõigusega seonduvat reguleeritud olulises ulatuses ka Eestile siduvates välislepingutes (tööstusomandi kaitse Pariisi konventsioon, WIPO asutamise konventsioon, Maailma Kaubandusorganisatsiooni asutamisleping (Marrakeši leping), TRIPS), mida tuleb Riigikohtu arvates arvestada nii Eesti seaduse tõlgendamisel kui ka rakedamisel;

- 2) **kas on võimalik kohustada äriühingut AS-i Gulf Oil muutma oma põhikirja ja ärinime selliselt, et ärinimi ei sisaldaks identset või eksitavalt sarnast sõnalist tähist sõnaga “Gulf”?** Kombineeritud kaubamärgi sõnalise osa kasutamine teise isiku ärinimes võib rikkuda kaubamärgiomaniku õigusi. Seadus ei luba äriregistrisse kanda sellise ärinimega ettevõtjaid, kelle ärinimi sisaldab kaubamärgina kaitstavat tähist;¹⁰⁴
- 3) **kas on võimalik nõuda AS-i Gulf Oil nimele tippdomeeni “.ee” teise taseme alamdomeeninina registreeritud domeeninime “gulfoil.ee” tühistamist?** Riigikohus rõhutas, et domeeninimi ei ole üksnes aadress, vaid see kannab lisaks tehnilisele funktsioonile ka muid ülesandeid. Viidates domeeninime omajale, mõjutab domeeninimi Interneti kasutajaid külastama just seda veebilehekülge. Seega sarnaneb domeeninimi oma funktsioonidelt kaubamärgiga, kuna see hõlbustab eristamist ja meeldejätmist, annab teavet, näitab kuuluvust või päritolu ning täidab reklaamifunktsiooni. Järelikult on registreeritud kaubamärgi omanikul õiguskaitse kaubamärgiga sarnase tähise kasutamise vastu domeeninimes.¹⁰⁵ Siiski ei ole Riigikohtu arvates võimalik domeeninime kohtu kaudu n-õ tühistada, sest seda saab reeglistiku¹⁰⁶ järgi teha vaid registreerija. Samas on Gulf International Lubricants Ltd-l võimalik nõuda kohtult AS-i Gulf Oil kohustamist esitada registreerijale taotlus domeeninimest loobumiseks.

---

¹⁰⁰ KonkS § 50 (2).

¹⁰¹ KonkS § 50 (3).

¹⁰² RekS § 4 (2) punkt 6.

¹⁰³ VÕS § 1045 (1) punkt 5.

¹⁰⁴ ÄS § 12 (3).

¹⁰⁵ KaMS § 14 (1).

¹⁰⁶ Eesti Hariduse ja Teaduse Andmesidevõrgu alamdomeeni registreerimise reeglistik, punktid 9.10.1 ja 9.10.6. Arvutivõrgus: http://www.eenet.ee/EENet/dom_reeglid (21.06.2008).

Soovitused probleemide vältimiseks:

- 1) Riigikohus rõhutas kaubamärgiomaniku ainuõiguse kaitse tähtsust. Kaubamärgiomanik võib keelata teistel isikutel kasutada kaubamärki;
- 2) kaubamärgiomanik saab nõuda oma ainuõiguse rikkumise korral muu hulgas kestva kahju tekitava tegevuse keelamist¹⁰⁷ või rikkumisest hoidumist tulevikus;¹⁰⁸
- 3) kaubamärgiomanik saab nõuda, et teine isik ei kasutaks kaubamärgi sõnalist osa oma ärinimes, mis sisuliselt tähendab selle teise isiku kohustust muuta oma põhikirja, valides endale teise ärinime;
- 4) kaubamärgiomanik peaks pidevalt jälgima turgu ja konkurentide tegevust, et tuvastada võimalikke õiguserikkumisi. Sellise rikkumise avastamisel tuleks kohe reageerida, esitades õiguserikkujale kirjaliku nõudekirja rikkumine lõpetada. Kui õiguserikkuja ei täida nõuet vabatahtlikult, tuleb pöörduda kohtu poole. Passiivsus oma õiguste kaitsele võib kaasa tuua olulist kahju, kuna isegi registreeritud kaubamärgi omanikul võib Eestis kuluda mitmeid aastaid märgi kaitseks. Lisaks eelnevale võivad kaubamärgi omaniku tegevusetusega kaasnedes järgmised probleemid:
  - a) äriühingu tegevusetuse tulemusena võib muutuda tema kaubamärk üldnimeks ja kaotada kaitse. Kaubamärgiseadusest¹⁰⁹ tuleneb see põhimõtte järgnevalt: “Asjast huvitatud isik võib esitada hagi kaubamärgiomaniku vastu, nõudes tema ainuõiguse lõppenuks tunnistamist, kui kaubamärk on kaubamärgiomaniku tegevuse või tegevusetuse tulemusena muutunud tavapäraseks tähistuseks nende kaupade ja teenuste osas, mille suhtes ta on registreeritud”;
  - b) kui ettevõtja ei reageeri küllalt pika aja jooksul konkurentide rikkumisele, siis võib juhtuda, et ta peabki tulevikus taluma endale kuuluva kaubamärgi kasutamist teiste isikute poolt. Nimetatud põhimõtte tuleneb ka kaubamärgiseadusest¹¹⁰: “Varasema kaubamärgi omanikul ei ole õigust keelata hilisema kaubamärgi ega muu hilisema õiguse kasutamist, kui ta oli teadlik hilisemast kaubamärgist või pidi sellest teadlik olema ning on nõustunud hilisema kaubamärgi kasutamise viie varasema järjestikuse aasta jooksul”;
- 5) ärinime ja domeeninime valikul tuleb uurida avalikest registritest, et need ei sisaldaks kaubamärgiga kaitstavat tähist. Vastasel korral eksisteerib risk, et kaubamärgiomaniku nõudel kohustatakse muutma ärinime ja põhikirja ning samuti tuleb loobuda domeeninimest.

---

¹⁰⁷ VÕS § 1055 (1).

¹⁰⁸ VÕS § 1055 (3) punkt 1.

¹⁰⁹ KaMS § 53 (1) punkt 1.

¹¹⁰ KaMS § 16 (2).

2.6 Kaasus (litsentsisaaja õigused)

Valdkond: kaubamärgiõigus, litsentsilepingud

Kaasuse kirjeldus¹¹¹

30. mail 2007. a tegi Riigikohus kaubamärki “Stolichnaya” puudutavas kohtuasjas olulise lahendi kaubamärgiseaduse tõlgendamise seisukohalt. Vaidlus tõusetus enne 2004. a. kehtinud kaubamärgiseaduse sätete pinnalt, mille kohaselt võib litsentsiaat esitada kaubamärgiõiguste rikkumise hagi juhul, kui kaubamärgiomanik on ise hagi esitamisest keeldunud. Samas on kohtuasjas tehtud järeldused aktuaalsed ka 1. mail 2004. a jõustunud kaubamärgiseaduse tõlgendamisel.

AS Stol-I kui kaubamärgi “Stolichnaya” ainuõiguse kasutaja (litsentsiaat) esitas 2004. a Tallinna Linnakohtusse hagi ajavahemikul 1993–1995 kaubamärgiõiguste rikkumisega tekitatud kahju 16 483 942 krooni hüvitamiseks. AS-i Stol-I arvates ei olnud kaubamärkide “Столичная водка”, “Pealinna viin”, “Stolichnaya vodka” kasutamine võimalik ilma tema nõusolekuta, sest AS-i Stol-I ja Vene äriühingu AOOT Rosvestalko ning AS-i Stol-I ja Vene äriühingu VAO Sojuzplodoimport vahel sõlmitud litsentsilepingutega sai AS Stol-I kõnealuste kaubamärkide kasutamise ainuõigused Eesti Vabariigi territooriumil. Sellega loobus kaubamärgi “Столичная” omanik AS-i Stol-I kasuks oma õigusest kasutada seda Eesti territooriumil ükskõik missugusel kujul (sh ladina tähtedega “Stolichnaya vodka”). Kaubamärgi seadusliku kasutamise korral oleks AS Liviko pidanud maksma AS-ile Stol-I all-litsentsitasu.

AS Liviko vaidles hagi vastu ja leidis muu hulgas, et AS-il Stol-I puudub nõudeõigus, kuna enne 1. maid 2004. a kehtinud kaubamärgiseaduse järgi võis kaubamärgiõiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise nõude esitada kaubamärgivaldaja (kaubamärgiomanik), mitte litsentsiaat. Litsentsiaat võis vastava hagi esitada ainult juhul, kui kaubamärgivaldaja keeldus hagi esitamisest ja litsentsileping ei keelanud hagi esitamise õiguse üleminekut litsentsiaadile. AS Liviko leidis, et AS Stol-I ei ole tõendanud kaubamärgivaldaja keeldumist hagi esitamisest. Esimese astme kohus ja ka Tallinna Ringkonnakohus nõustusid AS Liviko seisukohaga ning jätsid hagi rahuldamata. Kohtud tuginesid hagi rahuldamata jätmisel üksnes nõudeõiguse puudumisele ning ei lahendanud hagi sisuliselt.

AS-i Stol-I kassatsioonkaebuse alusel tühistas Riigikohus maakohtu ja ringkonnakohtu otsused, leides, et kohtud on ekslikult tõlgendanud enne 1. maid 2004. a kehtinud KaMS-i § 36, ning saatis asja uueks sisuliseks arutamiseks esimese astme kohtule.

---

¹¹¹ Antud kaasuse aluseks on Riigikohtu lahend nr 3-2-1-44-07 AS Stol-I vs. AS Liviko (30.05.2007).

Võimalikud probleemid ja soovitud probleemide vältimiseks:

- 1) kas kaubamärgiõiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise nõude saab esitada rikkumisaegne kaubamärgiomanik või hagi esitamise aegne kaubamärgiomanik? Hagi esitamise õigus on isikul, kes on hagi esitamise ajal kantud registrisse kaubamärgi omanikuna. Seega tuleb tõendada tema keeldumist hagi esitamisest, mitte aga rikkumisaegse kaubamärgiomaniku keeldumist hagi esitamisest;
- 2) kuna kaubamärgiomanik võis keelduda hagi esitamisest mis tahes vormis, on keeldumisena käsitatav ka kaubamärgiomaniku tegevusetus, kui ta teadis kaubamärgiõiguste rikkumisest. Vastasel korral jääks litsentsiaadi õigused põhjendamatult kaitseta;
- 3) kaubamärgiseadus ei sätestanud hagi esitamisest keeldumisele vorminõuet. Seega oli kaubamärgiomaniku keeldumine vormivaba ning seda saab tsiviilkohtumenetluse seadustiku järgi tõendada mis tahes tõenditega. Hagi esitamisest keeldumise tuvastamine on seejuures võimalik ka hagi esitamise aegset kaubamärgiomanikku kohtumenetluse kolmanda isikuna kaasamata.

2.7 Kaasus (õiguste ammendumine)

Valdkond: kaubamärgiõigus

Kaasuse kirjeldus¹¹²:

Silhouette International Schmied GmbH & Co. KG toodab kõrgema hinnaklassi prille ning turustab neid ülemaailmselt kaubamärgi “Silhouette” all, mis on registreeritud Austrias ja paljudes teistes riikides. Austrias varustab Silhouette International Schmied GmbH & Co. KG ise prillidega optikuid, teistes riikides teevad seda tütarettevõtted või edasimüüjad.

Hartlauer Handelsgesellschaft mbH müüb muu hulgas prille Austrias ning tema ärimudel põhineb madalatel hindadel. Silhouette International Schmied GmbH & Co. KG ei varusta teda, kuna on arvamisel, et Hartlauer Handelsgesellschaft mbH kaudu toodete levitamine oleks kahjulik Silhouette International Schmied GmbH & Co. KG kui tippkvaliteetsete moepillide tootja mainele.

1995. aastal müüb Silhouette International Schmied GmbH & Co. KG 21 000 moest välja läinud prilliraami Bulgaaria äriühingule ning seab tingimuseks, et

---

¹¹² Antud kaasuse aluseks on Euroopa Kohtu otsus C-355/96 vaidluses Silhouette International Schmied GmbH & Co. KG vs. Hartlauer Handelsgesellschaft mbH (16.07.1998). Lahend (inglise keeles) on kättesaadav arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61996J0355:EN:HTML> (23.06.2008).

prilliraame müüakse üksnes Bulgaarias või endises NSVL-is ning ei ekspordita teistesse riikidesse.

Silhouette International Schmied GmbH & Co. KG toimetab nimetatud prilliraamid Sofiasse 1995. aasta novembris. Hartlauer Handelsgesellschaft mbH ostab need raamid ja toob Austriasse, kus hakkab neid turustama 1995. aasta detsembrist. Reklaamikampanias Hartlauer Handelsgesellschaft mbH teatab, et ehkki Silhouette International Schmied GmbH & Co teda ei varusta, on tal õnnestunud hankida 21 000 Silhouette International Schmied GmbH & Co. KG prilliraami välismaalt.

Silhouette International Schmied GmbH & Co. KG taotleb õiguskaitset, mille kohaselt keelataks Hartlauer Handelsgesellschaft mbH-l pakkuda müügiks Silhouette International Schmied GmbH & Co. KG-le kuuluva kaubamärgiga tähistatud prille või prilliraame Austrias, kuna ei Silhouette International Schmied GmbH & Co. KG ega teine isik tema nõusolekul ei ole nimetatud prilliraame EL-is ega Euroopa Majanduspiirkonnas käibesse lasknud. Silhouette International Schmied GmbH & Co. KG on seisukohal, et tema kaubamärgiõigused ei ole ammendunud, kuna kaubamärgidirektiivi kohaselt kaubamärgiõigused ammenduvad ainult siis, kui kaup on lastud käibesse EL-is või Euroopa Majanduspiirkonnas kaubamärgi omaniku poolt või tema nõusolekul.

Kohtuvaidluse käigus tekkis küsimus, kas International Schmied GmbH & Co. KG kaubamärgiõigused on ammendunud või mitte. Seni olid Austria kohtud lähtunud õiguste rahvusvahelise ammendumise printsiibist, mille kohaselt ei olnud kaubamärgi omanikul, kui ta on lasknud ükskõik kus oma kaubamärgiga tähistatud kauba ringlusse, enam võimalik kauba edasist käivet mõjutada. Seetõttu pöörduti Euroopa Kohtu poole küsimusega, kas kaubamärgidirektiiviga on kooskõlas kaubamärgiõiguste rahvusvahelise ammendumise printsiip.

Õiguslik analüüs

Kaubamärgiseaduse kohaselt võib kaubamärgi omanik keelata muu hulgas temale kuuluva kaubamärgiga kauba või pakendi tähistamise; tähistatud kaupade pakkumise müügiks, nende turustamise ja ladustamise müügi eesmärgil; tähistatud kaupade sisse- ja väljaveo ja tähise kandmise äridokumentidele, reklaammaterjalidele ja kauba kasutamishendile.¹¹³ Lugesed refereeritud kaubamärgiseaduse sätet, võib tekkida mulje, et kaubamärgi omanik võib kontrollida temale kuuluvat tähist täielikult. Nii see siiski ei ole. Intellektuaalse omandi õiguste omaja õigusi piirab õiguste ammendumise doktriin. Kaubamärgiseadus sätestab selle järgnevalt: “Kaubamärgiomanikul ei ole õigust keelata tema poolt või tema loal kaubamärgiga tähistatud ja Eestis või Euroopa Majanduspiirkonna lepingu liikmesriigis käibesse lastud kauba edasist ärieesmärgil kasutamist, välja arvatud juhul, kui kauba omadused on pärast käibesse

---

113 KaMS § 14 (2).

laskmist muutunud.”¹¹⁴ Teiste sõnadega tähendab õiguste ammendumise doktriin seda, et kui teisele isikule kuuluva kaubamärgiga tähistatud toode on müüdud EL-is või Euroopa majanduspiirkonnas, siis selle edasine levitamine samas piirkonnas on vaba. Õiguste ammendumine kaitseb oma olemuselt kaupade vaba liikumist. Õiguste ammendumise doktriin laieneb ka autoriõigusega kaitstavatele teostele¹¹⁵, patenditud leiutistele¹¹⁶, kasuliku mudelina kaitstud leiutisele¹¹⁷ ja tööstusdisainilahendustele.¹¹⁸

Probleemid võivad tekkida, kui IO-ga kaitstud toode on müüdud väljaspool EL-i ja Euroopa majanduspiirkonda. Sellisel juhul ei ole õigused ammandunud EL-i ja Euroopa majanduspiirkonna suhtes. Nimetatud piirkondadest kauba toomine EL-i ja Euroopa majanduspiirkonda võib tuua kaasa õiguslikke vaidlusi seoses teisele isikule kuuluvate IO õiguste rikkumisega.

Soovitused probleemide vältimiseks:

- 1) kirjeldatud kaasuse lahendamisel leidis Euroopa Kohus, et kaubamärgidirektiivi kohaselt tuleb tõlgendada siseriiklikke kaubamärgiseaduseid selliselt, et õiguste ammendumine piirdub üksnes EL-i ja Euroopa majanduspiirkonnaga;
- 2) isegi kui õigused on ammandunud (kaup on müüdud EL-is või Euroopa majanduspiirkonnas) võivad paralleelimportijal tekkida probleemid, kui ta hakkab nimetud kaupa muutma (nt kohendama, ümber pakendama jne);¹¹⁹

---

¹¹⁴ KaMS § 16 (3).

¹¹⁵ Pärast autori poolt või tema loal teose koopia esmamüüki või omandiõiguse muul viisil üleandmist Euroopa Liidu liikmesriigis või Euroopa majanduspiirkonna lepinguga ühinenud riigis võib teose koopiat nimetatud riikides edasi levitada autori nõusolekuta (AutÕS § 13 (1) punkt 2).

¹¹⁶ Patendiamanikul ei ole õigust keelata tema poolt või tema nõusolekul Eesti või Euroopa majanduspiirkonna lepingu osalisriigi territooriumil käibesse lastud patendiga kaitstud leiutist sisaldava toote omandamist (sh importimist), kasutamist, levitamist, müüki või müügiks pakkumist (PatS § 17¹).

¹¹⁷ Kasuliku mudeli omanikul ei ole õigust keelata tema poolt või tema nõusolekul Eesti Vabariigi või Euroopa majanduspiirkonna lepingu osalisriigi territooriumil käibesse lastud kasuliku mudelina kaitstud leiutist sisaldava toote omandamist (sealhulgas importimist), kasutamist, levitamist, müüki või müügiks pakkumist (KasMS § 15¹).

¹¹⁸ Tööstusdisainilahenduse omaniku õiguste rikkumine ei ole tööstusdisainilahenduse omaniku poolt või tema loal tööstusdisainilahenduse järgi valmistatud ja Eesti Vabariigis või Euroopa majanduspiirkonna lepingu liikmesriigis käibesse lastud toodete levitamine, müümine, müügiks pakkumine või eelnimetatud eesmärkidel importimine, ekspordimine ja ladustamine (TDKS § 17 punkt 6).

¹¹⁹ Sellega seonduvalt eksisteerib ka Euroopa Kohtu praktikat, millest võib saada juhtnõore. Vt: Judgment of the Court of 11 July 1996. – Bristol-Myers Squibb v Paranova A/S (C-427/93) and C. H. Boehringer Sohn, Boehringer Ingelheim KG and Boehringer Ingelheim A/S v Paranova A/S (C-429/93) and Bayer Aktiengesellschaft and Bayer Danmark A/S v Paranova A/S (C-436/93). – Reference for a preliminary ruling: Sø- og Handelsretten – Denmark. – Directive 89/104/EEC to approximate the laws of the Member States relating to trade marks – Article 36 of the EC Treaty – Repackaging of trade-marked products. – Joined cases C-427/93, C-429/93 and C-436/93; Judgment of the Court of 12 October 1999. – Pharmacia & Upjohn SA v Paranova A/S. – Reference for a preliminary ruling: Sø- og Handelsretten – Denmark. – Trade-mark rights – Pharmaceutical products – Parallel imports – Replacement of a trade mark. – Case C-379/97; Judgment of the Court (Second Chamber), 26 April 2007.

- 3) ettevõtjad, kes tegelevad kaupade vahendamisega, peaksid tegema endale selgeks konkreetse õiguste ammendumise ulatuse. Kui IO õigused konkreetse kauba suhtes ei ole ammendunud, siis tuleb õiguste omajalt saada EL-i toomiseks luba.

3 Tööstusdisaini kaitse

3.1 Kaasus (uudsus ja eristatavus)

Valdkond: tööstusdisaini õiguskaitse

Kaasuse kirjeldus¹²⁰

AS Hallik on registreerinud¹²¹ EÜ disaini toote tähistusega “Leib”.¹²² Ühenduse Tööstusdisainilahenduse Lehe kohaselt näeb see välja järgmiselt:¹²³ →

Vaasan & Vaasan OY taotles disaini kehtetuks tunnistamist viidates muu hulgas, et nimetatud disainil puudub uudsus ja eristatavus. Taotleja lisas, et nii tema ise kui ka mitmed teised ettevõtjad on identse kujuga leiba müünud mitmeid aastaid. Oma väidete tõendamiseks esitas Vaasan & Vaasan OY väljavõtte Tarja Kujala poolt loodud brošüürist “*Rye: Nutrition, Health and Functionality*”, milles oli kujutatud ka riskülilikukujulist leiba, millel on pinnal augud. Vaasan & Vaasan OY selgitab samuti, et vaidlustatud disain ei ole eristatav, kuna see koosneb eelkõige tavalise leiva kujust, mida on kasutatud aastakümneid. Tavaline risküliliku kuju ei eristu tavalisest leiva kujust. AS Hallik vaidles taotlejale vastu ning asus muu hulgas seisukohale, et tema disain on uudne ja eristatav. Eristatavuse hindamisel tuleb arvestada disaineri vabadusastet disaini loomisel. Kuna paljud tarbijad eelistavad leiba röstida, siis peab see mahtuma rösterisse, mistõttu ongi disain risküliliku kujuga. Siseturu Ühtlustamise Ameti kehtetuse divisjon otsustas, et vaidlustatud disain on uudne, kuna see ei ole identne Vaasan & Vaasan OY poolt

¹²⁰ Antud kaasuse aluseks on Siseturu Ühtlustamise Ameti disaini osakonna kehtetuse divisjoni (*Office for Harmonization in the Internal Market. Designs Department – Invalidity Division*) otsus seonduvalt Euroopa Ühenduse disainiga nr 000636071-0001. Osapoolteks on Vaasan & Vaasan OY ja AS Hallik. Otsus on tehtud 26.05.2008. Nõukogu määrus (EÜ) nr 6/2002, 12. detsember 2001, ühenduse disainilahenduse kohta (edaspidi ühenduse disainimäärus) sätestab kaebuste esitamise tähtaja. Vastavalt artiklile 57 tuleb teade kaebuse esitamise kohta ametile esitada kirjalikult kahe kuu jooksul alates otsuse teatavaks tegemisest, mille peale kaevatakse. Nelja kuu jooksul alates otsuse teatavaks tegemisest tuleb esitada kirjalik selgitus edasikaebuse aluste kohta. Nimetatud tähtjad ei ole kaasuse analüüsi hetkeks möödunud, mistõttu ei pruugi olla tegemist lõpliku lahendiga. Lahend (inglise keeles) on kättesaadav arvutivõrgus: [http://oami.europa.eu/pdf/design/invalid/ICD%20000003937%20decision%20\(EN\).pdf](http://oami.europa.eu/pdf/design/invalid/ICD%20000003937%20decision%20(EN).pdf) (16.06.2008).

¹²¹ Registreerimise kuupäev: 13.12.2006.

¹²² Disaini number: 000636071-0001.

¹²³ Ühenduse Tööstusdisainilahenduse Leht. Arvutivõrgus: http://oami.europa.eu/bulletin/rcd/2007/2007_005/000636071_0001.htm (18.06.2008).

esitatud teoses kujutatud leiva kujuga. Samas puudub eristatavus, mistõttu tuleb disaini registreering tunnistada kehtetuks. Siseturu Ühtlustamise Ameti kehtetuse divisjoni selgituste kohaselt omab vastava ala asjatundja analüüsitud kaasuse puhul ülevaadet leibadest, mida vaidlustatud disain puudutab. Ta on teadlik, et sellised tooted kuuluvad sektorisse, milles on palju erinevaid disaine ning disaineri vabadus on piiratud üksnes taigna omadustega. Vaidlustatud disain ei erine varasemate disainide jäetud üldmuljest. Seetõttu tuleb disaini registreering tunnistada kehtetuks.

Õiguslik analüüs ja võimalikud probleemid

Intellektuaalne omand annab selle omanikule ainuõiguse ise oma intellektuaalset omandit kasutada ning välistada teiste isikute poolne kasutamine. Selle tulemusena on teiste isikute majanduslik tegevussfäär piiratud. Seetõttu on tähtis, et õiguskaitse andmine toimuks kindlate tingimuste kohaselt. Lihtsustatult võib öelda, et intellektuaalse omandi õiguskaitse antakse isikule riigi poolt n-ö vastutasuna selle eest, et ta lõi midagi uutset (nt uus toote väliskuju, uus lahendus tehnilisele probleemile).

Ühenduse disainimäärus, mis on üks õiguslik alus kogu EL-i territooriumil kehtiva tööstusdisainisüsteemi toimimisele, näeb muu hulgas kaitstavuse kriteeriumidena ette¹²⁴, et kaitstav disainilahendus peab olema uudne ja eristatav.¹²⁵ Disainilahendus on uudne, kui identset disainilahendust ei ole tehtud avalikkusele kättesaadavaks enne kuupäeva, mil esitati selle disainilahenduse registreerimise taotlus, millele kaitset taotletakse. Disainilahendusi peetakse identseks, kui nende omadused erinevad vaid ebaoluliste üksikasjade poolest.¹²⁶ Analüüsitud kaasuses asus Siseturu Ühtlustamise Ameti kehtetuse divisjon seisukohale, et uudsuse hindamisel ei ole vaja selgitada konkreetset kuupäeva, millal avalikustati identne või sarnane disainilahendus. Piisav on, kui tuvastatakse avalikustamine enne registreerimistaotluse esitamist.

Disaini eristatavuse hindamisel võetakse aluseks vastava ala asjatundja kategooria ning disaini looja vabadusaste. Ühenduse disainimääruse kohaselt loetakse disainilahendus eristatavaks, kui vastava ala asjatundja üldmulje sellest erineb kõikide nende disainilahenduste jäetud üldmuljest, mis on avalikkusele kättesaadavaks tehtud ühenduse registreeritud disainilahenduse puhul enne kuupäeva, mil esitati selle disainilahenduse registreerimise taotlus, millele kaitset taotletakse. Eristatavuse hindamisel võetakse seejuures arvesse autori vabadusastet disainilahenduse väljatöötamise käigus.¹²⁷

---

¹²⁴ Ühenduse disainimäärus artikkel 4 (1).

¹²⁵ Sama põhimõtte tuleneb ka Eesti tööstusdisaini kaitse seadusest: "Õiguskaitse saab tööstusdisainilahendus, mis on uus, eristatav ning mille järgi on võimalik tööstuslikult või käsitöenduslikult valmistada tooteid." (TDKS § 5 (1)).

¹²⁶ Ühenduse disainimäärus art 5.

¹²⁷ Ühenduse disainimäärus art 6.

Soovitused probleemide vältimiseks:

- 1) ettevõtjale on reeglina oluline, enne kui asuda taotlema ühenduse disaini (või ka kaubamärki), teha selgeks oma ärihuvid ja -strateegia. Kui ettevõtja tegevus on selgelt Eesti-keskne ning erilisi rahvusvahelise äritegevuse plaane ei ole, siis puudub vajadus taotleda oma intellektuaalsele omandile regionaalset õiguskaitset. Intellektuaalsel omandil (sh disainil) ei ole väärtust, kui see ei ühildu ettevõtja äristrateegiaga. Taolisel juhul on tegemist eelkõige kuluga. Intellektuaalsele omandile annab väärtuse selle rakendamine ehk kommertsialiseerimine. Investeeringud intellektuaalse omandi loomisesse on samuti käsitletavad kuluna, kui ettevõtja ei suuda oma õigusi kaitsta. Ettevõtja peaks selgelt hindama enda võimekust kaitsta oma intellektuaalset omandit. Arvestades asjaoluga, et intellektuaalse omandi objektid (informatsioonil) ei ole iseeneses omadusi, mis aitaksid välistada teiste isikute poolset kasutust, on kesksedeks kaitseinstrumentideks õiguslikud vahendid;
- 2) selleks, et disain saaks õiguskaitset, peab see olema uudne. Seetõttu on oluline, et ettevõtja väldiks disaini avalikkusele kättesaadavaks tegemist enne, kui registreerimistaotlus on antud sisse. Ühenduse disainimääruse kohaselt ei loeta disainilahendust siiski avalikkusele kättesaadavaks tehtuks, kui see on üksnes avalikustatud teisele isikule, kelle puhul kehtib otsene või kaudne konfidentsiaalsusnõue. Avalikustamist ei võeta arvesse, kui disainilahendus, mille kaitsmist ühenduse registreeritud disainilahendusena taotletakse, on avalikkusele kättesaadavaks tehtud autori, tema õigusjärglase või teise isiku poolt autori või tema õigusjärglase antud teabe või toimingute alusel ja 12 kuu jooksul enne taotluse esitamist. Avalikustamist ei võeta samuti arvesse, kui disainilahendus on avalikkusele kättesaadavaks tehtud autori või tema õigusjärglase suhtes toime pandud õigusvastase teo tagajärjel.¹²⁸ Arvestades eelnevaga, peaks ettevõtja nägema oma intellektuaalse omandi strateegias ette konkreetsed tegevused, mis tagavad disaini salastatuse säilimise vajaliku aja jooksul. Kindlasti on oluline konfidentsiaalsuskokkulepete sõlmimine töötajate ja koostööpartneritega, et vältida disaini avalikustamist või oma huvides kasutamist teiste isikute poolt;
- 3) isegi kui ettevõtja on hoidnud loodud disainilahendust enne registreerimistaotluse sisseandmist saladuses, ei tähenda see automaatselt disaini vastavust uudsuse ja eristatavuse nõuetele. Nimelt võib disain olla avalikustatud näiteks teiste isikute kasutamise või publitseerimise kaudu. Samuti võib disain olla juba kaitstud teise isiku poolt. Seetõttu peaks ettevõtja tegema vajalikud otsingud nii disaini kui ka kaubamärgi andmebaasides. Kasuks tuleks ka vastava valdkonna publikatsioonidega tutvumine. Edukas intellektuaalse

---

¹²⁸ Ühenduse disainimäärus art 7.

omandi strateegia eeldab, et ettevõtja on kursis enda majandussektori suundumustega. Ei ole mõtet taotleda kaitset disainile, mille kohta juba eelnevalt võib öelda, et see ei ole uudne ega eristatav;

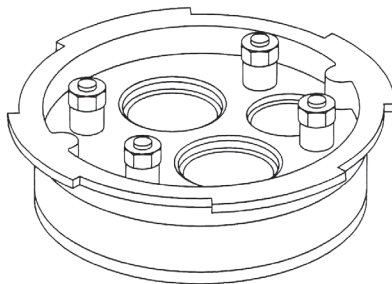
- 4) ettevõtja jaoks on oluline, et keegi teine ei taotleks ainuõigust lahendusele, mida ettevõtja oma majandustegevuses kasutab. Isegi kui disaini kasutamine on üldlevinud, ei tähenda see, et keegi ei võiks üritada taotleda sellele õiguskaitsset. Seetõttu on ettevõtjale oluline jälgida nii patendi-, kaubamärgi- kui ka disainitaotlusi, mis seonduvad ettevõtja tegevusvaldkonnaga. Kui ettevõtja tuvastab, et taotletakse õiguskaitsset ettevõtja arvates mittekaitstavale lahendusele, siis on tal võimalik protsessi sekkuda.

3.2 Kaasus (koostisosa nähtavus tavakasutuses)

Valdkond: tööstusdisaini õiguskaits

Kaasuse kirjeldus¹²⁹

Muovitech AB on registreerinud¹³⁰ EÜ disaini toote tähistusega “Tihendid”.¹³¹ Ühenduse Tööstusdisainilahenduse Lehe kohaselt näeb see välja järgmiselt:¹³² →

Debe Pumpar AB taotles disaini kehtetuks tunnistamist viidates muu hulgas, et nimetatud disain on mitmeosaliseks tooteks oleva soojuspumba koostisosa.

Tihendeid saab eemaldada ning asendada ilma, et pump kahjustuks. Turvalisuse ja praktilistes huvides paigaldatakse tihendid pumba suudmesse minimaalselt 50 cm allpool pinnast. Tihendid ei jää tavakasutuses nähtavaks. Kuna vaidlustatud disain puudutab toodet, mis pärast paigaldamist mitmeosalisse tootesse ei jää tavakasutuses nähtavaks, siis tuleb registreering tunnistada kehtetuks. Muovitech AB

¹²⁹ Antud kaasuse aluseks on Siseturu Ühtlustamise Ameti disaini osakonna kehtetuse divisjoni (*Office for Harmonization in the Internal Market. Designs Department – Invalidity Division*) otsus seonduvalt Euroopa Ühenduse disainiga nr 000425178-0001. Osapoolteks on Debe Pumpar AB ja Muovitech AB. Otsus on tehtud 10.03.08. Puudub teave edasikaebamise kohta. Lahend (inglise keeles) on kättesaadav arvutivõrgus: [http://oami.europa.eu/pdf/design/invaldec/ICD%20000004380%20decision%20\(EN\).pdf](http://oami.europa.eu/pdf/design/invaldec/ICD%20000004380%20decision%20(EN).pdf) (18.06.2008).

¹³⁰ Registreerimise kuupäev: 31.10.2005.

¹³¹ Disaini number: 000425178-0001.

¹³² Ühenduse Tööstusdisainilahenduse Leht. Arvutivõrgus: http://oami.europa.eu/bulletin/rcd/2005/2005_118/000425178_0001.htm (18.06.2008).

vaidles taotlejale vastu ning asus muu hulgas seisukohale, et teatud juhtudel ei jää vaidlustatud disain mitmeosalisse tootesse paigutatuna maa alla. Nimelt rajatakse mõnikord soojuspumba ülemisse ossa hoolduskaev. Sealt on disain nähtav ka tavakasutuses, mitte ainult hooldus- ja remonditööde teostamisel. Debe Pumpar AB ei nõustunud Muovitech AB positsiooniga, mille kohaselt jääb disain paigutatuna mitmeosalisse tootesse nähtavaks. Ehkki võidakse kasutada hoolduskaevu, on selle ainus eesmärk hooldus- ja remonditööde võimaldamine. Lisaks on hoolduskaev kaetud luugiga, mis omakorda kaetakse enamikel juhtudest pinnasega. Siseturu Ühtlustamise Ameti kehtetuse divisjon asus seisukohale, et vaidlustatud disain on mitmeosalise toote (soojuspumba süsteemi) koostisosa, mis ei jää tavakasutuses nähtavaks, kuna see paikneb maa all. Tihendid jäävad nähtamatuks isegi siis, kui kasutatakse hoolduskaevu, kuna sellel paikneb reeglina luuk. Seetõttu tuleb disaini registreering tunnistada kehtetuks.

Õiguslik analüüs

Lihtsustatult võib öelda, et disainilahendus kaitseb toote välimust. Tänapäeva suundumus on siiski, et tööstusdisain täiendab järjest enam patendiga saadavat kaitset. Ühenduse disainimäärus määratleb toodet mis tahes tööstuslikult või käsitsi valmistatud esemena, kaasa arvatud osad, mis on ette nähtud mitmeosalisse tootesse ühendamiseks, pakend, kujundus, graafilised sümbolid ja tüpograafilised kirjatüübid.¹³³ Antud kaasuse keskseks küsimuseks on mitmeosalise toote õiguskaitse võimalused. Ühenduse disainimäärus defineerib mitmeosalist toodet mitmest osast koosneva tootena, mida on võimalik osade asendamiseks lahti võtta ja uuesti kokku panna.¹³⁴ Ühenduse disainimäärus näeb mitmeosalise toote koostisosa kaitsmisel disainilahendusena ette kindlad tingimused. Nende kohaselt disainilahendus, mida on kasutatud või mis sisaldub mitmeosalise toote koostisosaks olevas tootes, loetakse uudseks ja eristatavaks, kui koostisosa on pärast mitmeosalisse tootesse paigutamist selle tavakasutuse käigus nähtav ja sel määral, kui need koostisosa nähtavad omadused vastavad uuduse ja eristatavuse tunnustamise tingimustele. Tavakasutus on seejuures kasutamine lõppkasutaja poolt ning see ei hõlma hooldust, teenindust ega remonti.¹³⁵ Mitmeosalise toote koostisosa kaitse eripära selgitab ka ühenduse disainimääruse preambul: “Kaitset ei tohiks laiendada neile koostisosadele, mis ei ole toote tavapärase kasutuse käigus nähtavad, ega selliste osade omadustele, mis ei ole pärast osa monteerimist nähtavad või mis eraldiseisvana ei vastaks uuenduslikkuse ega eripärasuse nõuetele. Sellest tulenevalt tuleb disainilahenduse need omadused, mis eespool nimetatud põhjustel kaitsmisele ei kuulu, jätta disainilahenduse teiste omaduste kaitsekõlblikkusse hinda-

---

¹³³ Ühenduse disainimäärus art 3.

¹³⁴ Ühenduse disainimäärus art 3.

¹³⁵ Ühenduse disainimäärus art 4.

misel arvesse võtmata.”¹³⁶ Kuna analüüsitud kaasuses jõudis Siseturu Ühtlustamise Ameti kehtetuse divisjon seisukohale, et mitmeosalise toote koostisosaks olevad tihendid ei jää näha, siis registreering tunnistatigi kehtetuks.

Soovitused probleemide vältimiseks:

- 1) kaasuse analüüs näitlikustab vajadust valida oma IO-le asjakohane kaitse-režiim. Süüvimata tehnilistesse üksikasjadesse, võib eeldada, et disainina registreeritud tihendid olid pigem mõeldud tehnilise probleemi lahenduseks. Kuigi tehnilist lahendust võib mõnikord olla kergem kaitsta disainilahendusena kui patendi või kasuliku mudelina, ei anna see alati soovitud tulemust. Disaini registreering võidakse vaidlustamise tulemusena tunnistada kehtetuks. Lahenduse registreerimisel disainilahendusena tehakse see avalikuks, mistõttu ei saa sellele taotleda kaitset ka kasuliku mudelina või patendiga;
- 2) enne kui asuda kaitsma oma disainilahendust, peaks ettevõtja välja selgitama selle kaitsekõlblikkuse. Kui on äärmiselt tõenäoline, et disainilahendus tunnustatakse vaidluse korral kehtetuks, siis tuleks kaaluda registreerimistaotluse esitamata jätmist. Kui lahenduse kaitsekõlblikkuse hindamisel jõuab ettevõtja järeldusele, et tegemist on leiutisega, mis lahendab mõne tehnilise probleemi, siis tuleks jällegi hinnata, kui võrd on see lahendus patenteeritav (uudne, omab leiutustaset, on tööstuslikult kasutatav);
- 3) ettevõtja jaoks on oluline, et keegi teine ei taotleks ainuõigust lahendusele, mida ettevõtja oma majandustegevuses kasutab. Isegi kui disaini kasutamine on üldlevinud, ei tähenda see, et keegi ei võiks üritada taotleda sellele õiguskaitsset. Seetõttu on ettevõtjale oluline jälgida nii patendi-, kaubamärgi- kui ka disainitaotlusi, mis seonduvad ettevõtja tegevusvaldkonnaga. Kui ettevõtja tuvastab, et taotletakse õiguskaitset ettevõtja arvates mittekaitstavale lahendusele, siis on tal võimalik protsessi sekkuda;
- 4) eelneva pinnalt ei tuleks järeldada, et tööstusdisain sobib üksnes esteetilise loomingu kaitseks. Järjest enam kaitstakse disainina tehnilisi lahendusi. Oluline on seejuures jälgida, et disain, millele kaitset taotletakse, oleks kaitsekõlblik (nt ei oleks tingitud üksnes selle tehnilisest otstarbest). Valdkonna spetsialistide (M. Schlötelburg) arvamuse kohaselt annab leiutise väliskuju kaitsmine tööstusdisainina võimaluse saada kiiresti ja odavalt kaitседokument (disaini registreerimine toimub reeglina kiiremini ja on odavam kui patendi saamine), mida saab kasutada õiguskaitseks (nii tsiviil- kui ka kriminaalmenetluses). Samas on disainikaitsesest kasu üksnes siis, kui patenteeritav leiutis on väljendatud mingi toote kujul.¹³⁷

---

¹³⁶ Ühenduse disainimääruse preambuli punkt 12.

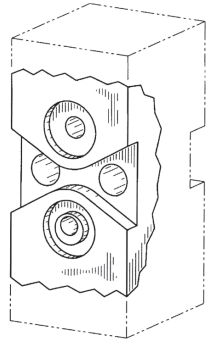
¹³⁷ M. Schlötelburg. Design Protection for Technical Products. Arvutivõrgus: [http://www.ficpi.org/library/PARIScongress/4-Schlötelburg_\(fullPaper\).pdf](http://www.ficpi.org/library/PARIScongress/4-Schlötelburg_(fullPaper).pdf) (21.06.2008), 1–5.

3.3 Kaasus (mehaaniline ühendamine)

Valdkond: tööstusdisaini õiguskaitse

Kaasuse kirjeldus¹³⁸

Nordson Corporation on registreerinud¹³⁹ EÜ disaini toote tähistusega “Vedelikujaotusseadmed”.¹⁴⁰ Ühenduse Tööstusdisainilahenduse Lehe kohaselt näeb see välja järgmiselt:¹⁴¹ →

UES AG taotles disaini kehtetuks tunnistamist viidates muu hulgas, et nimetatud disaini kõik omadused on tingitud üksnes selle tehnilisest otstarbest. Disainis olevad augud on mõeldud kruvide jaoks, et kinnitada detail pealekandmisotsikule. Ülemine ja alumine avaus on vedela liimi ja kokkusurutud õhu kanalid. Liivakella-kujuline süvend on vajalik detaili kinnitamiseks muhvile ja tagamaks kuumsulami pealekandmise süsteemi töö. Selleks, et disain mehaaniliselt sobituks pealekandmise süsteemiga, peab see olema tehtud kindla kujuga. Nordson Corporation ei ole UES AG seisukohtadega nõus ning tema selgituste kohaselt on aukude asukoht tingitud disaini kaalutlustest. Lisaks eksisteerib erinevaid viise, kuidas tagada materjali voolavus toote sees. Nordson Corporationi arvates võib vaidlustatud disaini ühendada erineval viisil teiste seadmete külge. Siseturu Ühtlustamise Ameti kehtetuse divisjon asus seisukohale, mille kohaselt tuleb disainina registreeritud vedelikujaotusseadmeid toota täpselt sama kujuga ja suurusega selleks, et neid saaks mehhaaniliselt ühendada kuumsulami pealekandmise süsteemiga. Seetõttu tuleb vaidlustatud disain tunnistada kehtetuks.

Õiguslik analüüs

Disainikaitse peamine eesmärk on kaitsta toote väliskuju. Toote tähistust saab kaitsta kaubamärgiga ning selle tehnilist lahendust patendiga või kasuliku mudelina. Samas võib praktikas esineda olukordi, milles loodud lahendusele püütakse taotleda

¹³⁸ Antud kaasuse aluseks on Siseturu Ühtlustamise Ameti disaini osakonna kehtetuse divisjoni (*Office for Harmonization in the Internal Market. Designs Department – Invalidity Division*) otsus seonduvalt Euroopa Ühenduse disainiga nr 000232996-0001. Osapoolteks on UES AG ja Nordson Corporation. Otsus on tehtud 20.11.07. Puudub teave edasikaebamise kohta. Lahend (inglise keeles) on kättesaadav arvutivõrgus: [http://oami.europa.eu/pdf/design/invalid/ICD%20000002970%20decision%20\(EN\).pdf](http://oami.europa.eu/pdf/design/invalid/ICD%20000002970%20decision%20(EN).pdf) (19.06.2008).

¹³⁹ Registreerimise kuupäev: 30.09.2004.

¹⁴⁰ Disaini number: 000232996-0001.

¹⁴¹ Ühenduse Tööstusdisainilahenduse Leht. Arvutivõrgus: http://oami.europa.eu/bulletin/rcd/2004/2004_102/000232996_0001.htm (19.06.2008).

õiguskaitset IO eri režiimide raames. Seetõttu nähakse õigusaktides ette kindlad kriteeriumid IO liikidele. Ühenduse disainimääruse¹⁴² kohaselt ei anna ühenduse disainilahendus kaitset nendele toote välisomadustele, mida on tarvis täpselt sama kujuga ja suurusega reprodutseerida selleks, et toodet, milles disainilahendus sisaldub või mille puhul seda on kasutatud, saaks mehaaniliselt ühendada teise tootega või paigutada selle sisse, ümber või külge nii, et kumbki toode võib täita oma otstarvet.¹⁴³ Ühenduse disainimääruse preambulis on selle põhimõtte vajalikkuse põhjendus: “Ei tohiks takistada tehnilisi uuendusi, andes disainilahenduse kaitse neile omadustele, mis on tingitud üksnes tehnilisest otstarbest. Endastmõistetavalt ei tähenda see, et disainilahendusel peavad olema esteetilised omadused. Samuti ei tohi takistada eri tootjate valmistatud toodete koostalitlusvõimet kaitse laiendamisega mehaaniliste ühenduskohtade disainilahendustele. Sellest tulenevalt tuleb disainilahenduse need omadused, mis eespool nimetatud põhjustel kaitsmisele ei kuulu, jätta disainilahenduse teiste omaduste kaitsekõlblikkuse hindamisel arvesse võtmata.”¹⁴⁴

Soovitused probleemide vältimiseks:

- 1) sarnaselt kaasusega, mis selgitas toote koostisosaks oleva disaini nähtavuse nõuet, on ka antud kaasuses kesksel kohal adekvaatse IO kaitserežiimi valik. Kuigi tehnilist lahendust, milleks vedelikujaotusseadmed nähtavasti on, võib mõnikord olla kergem kaitsta disainilahendusena kui patendiga või kasuliku mudelina, ei anna see alati soovitud tulemust. Disaini registreering võidakse vaidlustamise tulemusena tunnistada kehtetuks. Lahenduse registreerimisel disainilahendusena tehakse see avalikuks, mistõttu ei saa sellele taotleda kaitset ka kasuliku mudelina või patendiga;
- 2) enne kui asuda kaitsma oma disainilahendust, peaks ettevõtja selgitama välja selle kaitsekõlblikkust. Kui on äärmiselt tõenäoline, et disainilahendus tunnistatakse vaidluse korral kehtetuks, siis tuleks kaaluda registreerimistaotluse esitamata jätmist. Kui lahenduse kaitsekõlblikkuse hindamisel jõuab ettevõtja järeldusele, et tegemist on leiutisega, mis lahendab mõne tehnilise probleemi, siis tuleks jällegi hinnata, kuivõrd on see lahendus patenteeritav või kaitstav kasuliku mudelina (uudne, omab leiutustaset, on tööstuslikult kasutatav);
- 3) ettevõtja jaoks on oluline, et keegi teine ei taotleks ainuõigust lahendusele, mida ettevõtja oma majandustegevuses kasutab. Isegi, kui disaini kasutamine on üldlevinud, ei tähenda see seda, et keegi ei võiks üritada taotleda sellele

---

¹⁴² Ühenduse disainimäärus art 8 (2).

¹⁴³ Toodud põhimõtte suhtes eksisteerib erand, mille kohaselt ühenduse disainilahendus annab kaitse disainilahendusele, mille ülesanne on võimaldada mitme vahetatava toote monteerimist või ühendamist moodulüsteemiks (Ühenduse disainimäärus art 8 (3)). Viidatud erandit nimetatakse mõnikord Lego-klausliks.

¹⁴⁴ Ühenduse disainimäärus preambuli punkt 10.

õiguskaitset. Seetõttu on ettevõtjale oluline jälgida nii patendi-, kaubamärki- kui ka disainitaotlusi, mis seonduvad ettevõtja tegevusvaldkonnaga. Kui ettevõtja tuvastab, et taotletakse õiguskaitset ettevõtja arvates mittekaitstavale lahendusele, siis on tal võimalik protsessi sekkuda;

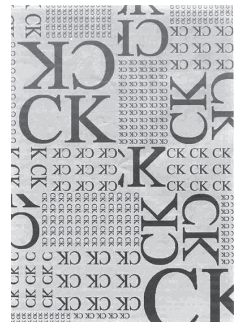
- 4) eelneva pinnalt ei tuleks järeldada, et tööstusdisain sobib üksnes esteetilise loomingu kaitseks. Järjest enam kaitstakse disainina tehnilisi lahendusi. Oluline on seejuures jälgida, et disain, millele kaitset taotletakse, oleks kaitsekõlblik (nt ei oleks tingitud üksnes selle tehnilisest otstarbest). Valdkonna spetsialistide (M. Schlötelburg) arvamuse kohaselt annab leiutise väliskuju kaitsmine tööstusdisainina võimaluse saada kiiresti ja odavalt kaitsedokument (disaini registreerimine toimub reeglina kiiremini ja on odavam kui patendi saamine), mida saab kasutada õiguskaitseks (nii tsiviil- ja kriminaalmenetluses kui ka piiril). Samas on disainikaitsest kasu üksnes siis, kui patenteeritav leiutis on väljendatud mingi toote kujul.¹⁴⁵

3.4 Kaasus (disain ja kaubamärk)

Valdkond: tööstusdisaini õiguskaitse, kaubamärgiõigus

Kaasuse kirjeldus¹⁴⁶

Youssef El Jirari Ziani on registreerinud¹⁴⁷ EÜ disaini toote tähistusega “Riietusesemed”, “Vutlarid”, “Juveeltooted” ja “Optikakaubad”.¹⁴⁸ Ühenduse Tööstusdisainilahenduse Lehe kohaselt näeb see välja järgmiselt:¹⁴⁹ →

¹⁴⁵ M. Schlötelburg. Design Protection for Technical Products. Arvutivõrgus: [http://www.ficpi.org/library/PARIScongress/4-Schlötelburg_\(fullPaper\).pdf](http://www.ficpi.org/library/PARIScongress/4-Schlötelburg_(fullPaper).pdf) (21.06.2008), 1–5.

¹⁴⁶ Antud kaasuse aluseks on Siseturu Ühtlustamise Ameti disaini osakonna kehtetuse divisjoni (*Office for Harmonization in the Internal Market. Designs Department – Invalidity Division*) otsus seonduvalt Euroopa Ühenduse disainiga nr 000519491-0002. Osapoolteks on Calvin Klein Trademark Trust ja Youssef El Jirari Ziani. Otsus on tehtud 24.10.07. Puudub teave edasikaebamise kohta. Lahend (inglise keeles) on kättesaadav arvutivõrgus: [http://oami.europa.eu/pdf/design/invalid/ICD%20000003333%20decision%20\(EN\).pdf](http://oami.europa.eu/pdf/design/invalid/ICD%20000003333%20decision%20(EN).pdf) (19.06.2008).

¹⁴⁷ Registreerimise kuupäev: 28.04.2006.

¹⁴⁸ Disaini number: 000519491-0002.

¹⁴⁹ Ühenduse Tööstusdisainilahenduse Leht. Arvutivõrgus: http://oami.europa.eu/bulletin/rcd/2006/2006_069/000519491_0002.htm (19.06.2008).

Calvin Klein Trademark Trust taotles disaini kehtetuks tunnistamist, kuna see sisaldab endast Calvin Klein Trademark Trust'ile kuuluvat ühenduse kaubamärki¹⁵⁰, mille registreerimistaotlus on esitatud umbes 10 aastat¹⁵¹ enne vaidlustatud disaini registreerimist. Euroopa Ühenduse kaubamärkide andmebaasis CTM-ONLINE kohaselt näeb välja järgmiselt:¹⁵² ↓

Toodud kaubamärk on muu hulgas kaitstud samade toodete suhtes, mida on toote tähistuses kasutatud vaidlustatud disaini puhul. Calvin Klein Trademark Trust'i arvates imiteerib vaidlustatud disain ülaltoodud ühenduse kaubamärki. Youssef El Jirari Ziani ei nõustu vaidlustaja seisukohtadega. Tema arvates ei ole tähed C ja K Calvin Klein Trademark Trust'i ainuomand. Samuti on disain ja kaubamärk erinevad. Siseturu Ühtlustamise Ameti kehtetuse divisjon asus seisukohale, et kaubamärgi omanikul on õigus keelata oma kaubamärgi kasutamine teiste isikute poolt. Kehtetuks tunnistamise nõude esitamisest tuleneb, et kaubamärgi omanik ei ole andnud luba oma kaubamärgi kasutamiseks. Kaubamärgi kujutamine disainilahenduses tähendab selle kasutamist äritegevuses. Nii disain kui ka kaubamärk seonduvad peamiselt ühete toodetega. Disain ja kaubamärk ei ole identsed, kuid kui võrrelda neid kõlaliselt, visuaalselt ja kontseptuaalselt, siis võib järeldada, et eksisteerib segiajamise tõenäosus. Kaubamärgi omanikul on õigus keelata oma kaubamärgi inkorporeerimist disaini. Seetõttu tuleb disaini registreering tunnistada kehtetuks.

Õiguslik analüüs

Antud kaasus käsitleb disaini ja kaubamärgiõiguse kokkupuute valdkonda. Ühenduse kaubamärgimääruse¹⁵³ kohaselt annab ühenduse kaubamärk omanikule selle kasutamise ainuõiguse. Omanikul on õigus takistada kõikidel kolmandatel isikutel kasutada kaubandustegevuse käigus ilma tema loata kõiki tähiseid, kui identsuse või

---

¹⁵⁰ Kaubamärgi number: 000066753.

¹⁵¹ Kaubamärgi registreerimistaotluse kuupäev: 01.04.1996.

¹⁵² Euroopa Ühenduse kaubamärkide andmebaas: <http://oami.europa.eu/CTMOnline/images/CTMOnline/53/0000667.gif> (19.06.2008).

¹⁵³ Nõukogu määrus (EÜ) nr 40/94, 20. detsember 1993, ühenduse kaubamärgi kohta (edaspidi ühenduse kaubamärgimäärus) EÜT L 11, 14.1.1994, lk 1–36.

sarnasuse tõttu ühenduse kaubamärgiga ning identsuse või sarnasuse tõttu ühenduse kaubamärgi ja tähisega kaitstud kaupade või teenustega on tõenäoline, et avalikkus võib need omavahel segi ajada; segiajamise tõenäosus hõlmab ka tõenäosust, et tähist seostatakse kaubamärgiga.¹⁵⁴ Esitatud põhimõttel ei oleks tähtsust, kui kaitstud kaubamärki oleks võimalik registreerida ja kasutada disainilahendusena. Seetõttu näeb kaubamärgi omaniku õiguste kaitsemehhanismi ette ka ühenduse disainimäärus. Selle kohaselt võib ühenduse disainilahenduse kehtetuks tunnistada, kui hilisemas disainilahenduses on kasutatud eraldusmärki ning seda märki hõlmavate ühenduse õigusaktide või liikmesriigi õigusaktidega on märgi õiguste omanikul õigus selline kasutus keelata.¹⁵⁵

Soovitused probleemide vältimiseks:

- 1) nii siseriikliku kui ka ühenduse disaini taotlemine on ettevõtja jaoks äriiline otsus. Eesmärk on kaitsta enda välja töötatud toote välisilmet. Õiguskaitse saanud disain peab ideaalis edendama toote kommertsialiseerimist, moodustades koos kaitstud kaubamärkidega ühe osa ettevõtja brändingu strateegiast. Kui aga kaitsta disainiga tuntud kaubamärgiga sarnane kujutis, on suur tõenäosus õiguslikuks vaidluseks. Taolised vaidlused võivad olla väikeettevõtja jaoks väga kurnavad ning viivad ressursid tootmistegevuselt mujale. Seega tuleks ettevõtjal pigem vältida üldtuntud kaubamärkidega sarnaste disainide registreerimist;
- 2) kui ettevõtja ei ole teadlik, kas tema taotletav disain võib rikkuda kellegi õigusi või mitte, siis saab ta teostada vajalikud otsingud. Detailsemalt räägivad otsingutest järgmise kaasuse soovitused. Vajalike oskuste ja ajaressursi puudumisel on soovitatav kasutada asjatundja (nt patendivoliniku) abi.

---

¹⁵⁴ Ühenduse kaubamärgimäärus art 9 (1) punkt b.

¹⁵⁵ Ühenduse disainimäärus art 25 (1) punkt e.

3.5 Kaasus (karistusõiguslik kaitse)

Valdkond: tööstusdisaini õiguskaitse

Kaasuse kirjeldus¹⁵⁶

Sternoberg OÜ¹⁵⁷ on registreerinud¹⁵⁸ Eesti Patendiametis disainilahenduse nimetusega “Kapteni-grillmaja”.¹⁵⁹ Patendiameti tööstusdisainilahenduste andmebaas kohaselt näeb ühe variandina grillmaja välja järgmiselt:¹⁶⁰ →

Tartu Maakohtu 10. septembri 2007. a otsusega mõisteti A. S süüdi tööstusdisainilahenduse omaniku ainuõiguse teadvas rikkumises¹⁶¹ ja karistati rahalise karistusega 400 päevamäära, s.o 20 000 krooni. A. S-ilt mõisteti välja 66 630,05 krooni tsiviilhagi katteks. Tartu Ringkonnakohus jättis Tartu Maakohtu 10. septembri 2007. a otsuse kriminaalasjas muutmata. A. S tunnistati süüdi selles, et olles teadlik grillkiige kaitstusest tööstusdisainilahendusena, valmistas ta müümise eesmärgil kuus grillkiike, mida pakkus veebilehe kaudu avalikult müügiks. Kannatanu esitas A. S-i vastu ka tsiviilhagi nõude summas 91 630,06 krooni, millest 66 630,05 krooni oli varalise kahju nõue ja 25 000 krooni oli moraalse kahju nõue. Kannatanu arvestuste põhjal jäi kannatanul kuue grillkiige müügist saamata kasum summas 66 630,05 krooni. Kohus oli seisukohal, et tsiviilhagi varalise kahju osas tuleb rahuldada ja nimetatud summa tuleb välja mõista süüdistatavalt. Kuna A. S valmistas ja müüs ilma loata grillkiikesid, siis selle tulemina kaotas õigustatud isik võimaluse saada tööstusdisainilahendusega kaitstud toote valmistamisest kasu. Tsiviilhagi moraalse kahju osas jäeti läbi vaatamata, kuna kannatanu ei osanud selgitada, milles moraalne kahju täpselt seisnes ning ei esitanud piisavalt tõendeid selle kohta, kuidas on arvestatud moraalse kahju summat.

¹⁵⁶ Antud kaasuse aluseks on Tartu Ringkonnakohtu lahend nr 1-06-8492 A. S-i süüdistuses KarS § 226 lg 1 järgi (16.11.2007). Otsus on jõustunud 30.01.2008. Samuti on kaasuse ülesehituses kasutatud Eesti Patendiameti administreeritava tööstusdisainilahenduste andmebaasis sisalduvat infot. Nimetatud kaasuse teemal on ilmunud artikkel “Grillmaja kopeerija jäi leuitise varguses süüdi” (26.03.2008). Arvutivõrgus: <http://www.postimees.ee/260308/esileht/siseuudised/319925.php>.

¹⁵⁷ Taotluse esitamise kuupäev 07.05.2004.

¹⁵⁸ Registreerimise kuupäev: 15.07.2004.

¹⁵⁹ Registreeringu number: 00969.

¹⁶⁰ Kapteni-grillmaja (reg. nr 00969) variant 3. Arvutivõrgus: <http://www2.epa.ee/Patent/design.nsf/vwSearchEst/13EF50421212F6DCC225745F00362CBE?OpenDocument&Eesti> (10.06.2008).

¹⁶¹ Karistusseadustik § 226 (1).

Õiguslik analüüs

Tööstusdisaini omaniku ainuõigusi võib tinglikult jagada positiivseteks ja negatiivseteks. Positiivsete ainuõiguste sisuks on omaniku õigus valmistada tööstusdisainilahenduse järgi tooteid, levitada, müüa, müügiks pakkuda või eelnimetatud eesmärkidel importida, ekspordida ja ladustada registreeritud tööstusdisainilahenduse järgi valmistatud tooteid.¹⁶² Negatiivsete ainuõiguste sisuks on omaniku õigus keelata teistel isikutel ilma loata valmistada identse või äravahetamiseni sarnase tööstusdisainilahenduse järgi tooteid, levitada, müüa, müügiks pakkuda või eelnimetatud eesmärkidel importida, ekspordida ja ladustada registreeritud tööstusdisainilahenduse järgi valmistatud tooteid.¹⁶³ Negatiivsetele õigustele tuginedes saab tööstusdisaini omanik välistada olukorra, milles teised isikud kasutavad tema disaini. Kui teised isikud disainiomaniku õigustega ei arvesta, siis on viimasel nii era- kui ka avalikõiguslikud kaitsevahendid. Kui disainiomaniku õigusi rikutakse, võib ta nõuda rikkumisega tekitatud kahju hüvitamist. Võlaõigusseadus näeb täiendavalt ette järgneva regulatsiooni: “Kui kahju õigusvastane tekitamine seisneb autoriõiguse, autoriõigusega kaasneva õiguse või tööstusomandiõiguse rikkumises, võib isik, kelle õigusi rikuti, nõuda:

- 1) rikkumisest hoidumist tulevikus rikkujalt ja isikult, kelle teenuseid kolmas isik kasutas õiguse rikkumise eesmärgil;
- 2) rikkumise kõrvaldamiseks tema õigusi rikkuvate kaupade ning põhilisel kaupade tootmiseks või valmistamiseks vajalike materjalide ja seadmete suhtes mõistlike abinõude rakendamist, muu hulgas nende hävitamist või tagasivõtmist või lõplikku eemaldamist turustusvõrgust.”¹⁶⁴

Lisaks eraõiguslikule vastutusele toob IO rikkumine mõningatel juhtudel kaasa karistusõigusliku järeلمي. Karistusseadustik näeb patendi, kasuliku mudeli, kaubamärgi, tööstusdisainilahenduse või mikrolülituse topoloogia omaniku ainuõiguse teadva rikkumise eest ette rahalise karistuse või kuni kolmeaastase vangistuse.¹⁶⁵

Soovitused probleemide vältimiseks:

- 1) ettevõtja peab arvestama, et konkreetse toote väliskuju võib olla kaitstud kellegi teise poolt. Tööstusdisaini omanikule kuuluvad nii era- kui ka avalikõiguslikud kaitsevahendid, mistõttu on ettevõtjal alati asjakohane kontrollida, kas tema toode ei riku kellegi teise õigusi. Selleks on võimalik sooritada otsinguid Eesti Patendiameti tööstusdisainilahenduste andmebaasis

---

¹⁶² TDKS § 16 (1).

¹⁶³ TDKS § 16 (2).

¹⁶⁴ VÕS § 1055 (3).

¹⁶⁵ KarS § 226 (1).

(<http://www.epa.ee/>) ning tutvuda Eesti Tööstusdisainilahenduse Lehes avaldatud andmetega. Otsingut on võimalik teostada disaini omaniku, autori, registreeringu numbri, disaini klasside ja muude tunnuste alusel. Vajalike oskuste puudumisel on asjakohane kasutada spetsialisti abi;

- 2) pärast seda, kui Eesti sai Euroopa Liidu liikmeks, on IO küsimused Eesti ettevõtja jaoks muutunud keerukamaks. Nii näeb ühenduse disainimäärus¹⁶⁶ ette järgmise põhimõtte: “Ühenduse disainilahendus on ühtne. Selle mõju on ühetaoline kogu ühenduses. Seda saab registreerida, üle anda või loobuda, kehtetuks tunnistada või selle kasutamist keelustada üksnes kogu ühenduses.”¹⁶⁷ Eelnevast tulenevalt peab Eesti ettevõtja arvestama, et Eesti tööstusdisainilahenduste registris mitte registreeritud disainilahendus võib ikkagi olla kaitstav Eesti territooriumil, kuna see on kaitstud ühenduse disainilahendusena. Seetõttu on asjakohane teostada otsinguid ka Euroopa Ühenduse disainilahenduste andmebaasis RCD-ONLINE (<http://oami.europa.eu/RCDOnline/RequestManager>) ja tutvuda Ühenduse Tööstusdisainilahenduse Lehe (http://oami.europa.eu/bulletin/rcd/rcd_bulletin_en.htm) andmetega. Vajalike oskuste puudumisel on asjakohane kasutada spetsialisti abi;
- 3) kui pärast iseseisvat või spetsialisti abil läbi viidud otsinguid jõutakse tulemuseni, et identset või peaaegu identset disainilahendust ei ole kaitstud siseriikliku disainilahendusena (registreeritud Eesti Patendiametis) ega Euroopa Ühenduse disainilahendusena (registreeritud Siseturu Ühtlustamise Ametis), võib eksisteerida disainilahendusega identne või peaaegu identne kaubamärk, mille omaniku ainuõigusi võidakse rikkuda. Taoline kaubamärk omakorda võib olla registreeritud Patendiametis siseriikliku kaubamärgina. Olukorra selgitamiseks tuleb teostada otsing Patendiameti kaubamärkide andmebaasis (<http://www.epa.ee/>) ning tutvuda Eesti Kaubamärgilehes avaldatud andmetega. Disainiga identne või peaaegu identne kujutis võib olla registreeritud ka Euroopa Ühenduse kaubamärgina, mis on kaitstav ka Eestis. Seetõttu on asjakohane teostada otsinguid ka Euroopa Ühenduse kaubamärkide andmebaasis CTM-ONLINE (http://oami.europa.eu/CTMOnline/RequestManager/en_SearchBasic?transition=start&source=Log-in.html&language=en&application=CTMOnline) ja tutvuda Ühenduse Kaubamärgilehe (http://oami.europa.eu/bulletin/ctm/ctm_bulletin_en.htm) andmetega. Vajalike oskuste puudumisel on asjakohane kasutada spetsialisti abi;
- 4) isegi kui ettevõtja tellib või viib ise läbi eelkirjeldatud uuringud, mis näitavad, et identset või peaaegu identset disaini ei ole kaitstud siseriikliku ega Euroopa Ühenduse disaini või kaubamärgina, ei anna see 100% kindlust, et

---

¹⁶⁶ Nõukogu määrus (EÜ) nr 6/2002, 12. detsember 2001, ühenduse disainilahenduse kohta (edaspidi Ühenduse disainimäärus) EÜT L 3, 5.1.2002, lk 1–24.

¹⁶⁷ Artikkel 1 (3).

kellegi õigust ei rikuta. Nimelt tuleb arvestada et, loodud disainilahendus, isegi kui see ei ole registreeritud tööstusdisainilahendusena või kaubamärgina, võib olla kaitstud teosena autoriõiguse mõttes, ühenduse registreerimata disainilahenduse või üldtuntud kaubamärgina. Tööstusdisaini kaitse seaduse kohaselt on tööstusdisainilahenduse õiguskaitsse sõltumatu autoriõiguse seaduses sätestatud kaitset.¹⁶⁸ Vastavalt autoriõiguse seadusele tekib autoriõigus muu hulgas disaini- ja moekunsteostele.¹⁶⁹ Seega võib disainilahendus olla ka autoriõiguslikult kaitstav. Lisaks autoriõiguslikule kaitsele võib disain olla kaitstav veel ühenduse registreerimata disainilahendusena või üldtuntud kaubamärgina, mis omavad kaitset ka registreerimata. Ehkki taolised võimalused võivad tekitada ettevõtjas ebakindlust, ei ole liigne muretsemine alati asjakohane. Seoses autoriõigusliku kaitsega tuleb rõhutada, et autoriõigusega kaitstav teos peab olema originaalne, mis tähendab, et see on autori enda intellektuaalse loomingu tulemus.¹⁷⁰ Ühenduse registreerimata disainilahendust kaitstakse kolme aasta jooksul alates kuupäevast, mil disainilahendus ühenduses esimest korda avalikkusele kättesaadavaks tehti¹⁷¹ ning ühenduse registreerimata disainilahendus annab selle omanikule õiguse takistada kolmandat isikut seda loata kasutamast üksnes juhul, kui kasutus hõlmab kaitstud disainilahenduse kopeerimist. Kasutust ei loeta kaitstud disainilahenduse kopeerimiseks, kui kasutatava disainilahenduse on sõltumatult loonud autor, kelle puhul on alust arvata, et ta ei tea omaniku poolt avalikuks tehtud disainilahendusest.¹⁷² Kaubamärgiseadus näeb ette, et õiguskaitsset saab Eestis üldtuntud kaubamärk.¹⁷³ Kokkuvõtteks tuleb rõhutada, et ettevõtja peab arvestama võimalusega, mille kohaselt üks disainilahendus võib alluda erinevatele õiguslikele režiimidele (autoriõiguslik, ühenduse/siseriiklik disaini/kaubamärgi regulatsioon). Selgitamaks teiste isikute õigusi, saab enamikel juhtudel viia läbi asjakohaseid otsinguid. Ebakindlust tekitav disaini autoriõiguslik, ühenduse registreerimata disaini või registreerimata üldtuntud kaubamärgi kaitse ei pruugi endast kujutada kuigi suurt probleemi, kuna tõenäosus, et juhuslikult jõutakse täpselt sama tulemuseni, ei ole kuigi suur. Samas peab arvestama, et kui teatakse teisele isikule kuuluvatest õigustest, siis on disaini kasutamiseks nõutav õiguste omaja nõusolek. Kui teise isiku õigustega ei arvestata, siis võivad järgneda era- ja avalik-õiguslikud sanktsioonid, nagu on näha refereeritud Kapteni-grillimaja kaasusest. Disaini kaitstuse väljaselgitamata jätmist ei saa ettevõtja põhjendada sellega, et ta ei

---

¹⁶⁸ TDKS § 2 (3).

¹⁶⁹ AutÕS § 4 (3) punkt 16.

¹⁷⁰ AutÕS § 4 (2).

¹⁷¹ Ühenduse disainimääruse art 11 (1).

¹⁷² Ühenduse disainimääruse art 19 (2).

¹⁷³ KaMS § 5 (1) punkt 1.

teadnud, mis asi on intellektuaalne omand, kuna ettevõtjana tegutsedes peab teadma oma valdkonda puudutavat regulatsiooni;

- 5) ka kaitstud disainiomaniku õigused on seadusega piiratud. Nii näeb tööstusdisaini kaitse seadus ette, et tööstusdisainilahenduse omaniku õiguste rikkumine ei ole tööstusdisainilahenduse ärieesmärgita kasutamine isiklikeks vajadusteks ning tööstusdisainilahenduse õppeotstarbeline ärieesmärgita kasutamine, kui seejuures on viidatud tööstusdisainilahenduse omanikule ja kasutamine ei kahjusta viimase huve.¹⁷⁴ Lisaks on disainiomaniku õigused piiratud ka varemkasutusõigusega, mille kohaselt isik, kes enne teise isiku poolt tööstusdisainilahenduse registreerimise taotluse esitamist heauskelt ja tööstusdisainilahenduse registreerimise taotlejast sõltumatult on kasutanud Eestis identset või äravahetamiseni sarnast tööstusdisainilahendust või on teinud olulisi ettevalmistusi selle kasutamiseks, võib jätkata tööstusdisainilahenduse kasutamist endisel viisil või seda kavandatud viisil kasutama hakata. Kasutamine või selleks ettevalmistuste tegemine on heauskne, kui seda teinud isik ei teadnud ega pidanudki teadma, et tööstusdisainilahenduse kohta kavatsetakse esitada registreerimistaotlus.¹⁷⁵ Seejuures peab varemkasutusõigusele tugineja olema suuteline tõendama disaini kasutamist või ettevalmistuse tegemist. Selleks otstarbeks võib ettevõtja töötada välja oma intellektuaalse omandi strateegia ja rutiinid selle elluviimiseks. Näiteks võib ettevõtja iga uue disainilahenduse, mida ei kavatseta registreerida, allkirjastada digitaalselt.

---

¹⁷⁴ TDKS § 17 punktid 3 ja 4.

¹⁷⁵ TDKS § 18 (1).

4 Leiutise kaitse

4.1 Kaasus (õiguskaitse tähtsus)

Valdkond: leiutise õiguskaitse

Kaasuse kirjeldus¹⁷⁶

Tartu Ülikooli leiutise “*Lactobacillus fermentum* ME-3 kui antimikroobne ja antioksidantne probiootikum” autoriteks on Tartu Ülikooli teadlased Marika Mikelsaar, Mihkel Zilmer, Tiiu Kullisaar, Heidi Annuk ja Epp Songisepp. Nimetatud leiutisele on välja antud Eesti, Venemaa ja USA patent. Euroopa Patendiametis on patendi taotlus menetluses.

Tartu Ülikooli teadlaste poolt Eesti väikelapselt esmakordselt isoleeritud bakterit ME-3 kasutatakse jogurtites ja kefiirides Tartu Ülikooli litsentsi alusel juba 2003. aastast. Sama bakteritüve sisaldavad funktsionaalseid piimatooteid võib leida ka Soome poelettidelt – Soomes on Tartu Ülikoolilt saanud litsentsi 2 ettevõtet. Soome ettevõtte Osuskuunta Maitokolmio oli esimene tootja välisriigis, mille toode “Namis” sisaldab bakterit *Lactobacillus fermentum* ME-3.

Tartu Ülikooli ja AS-i Tere vahel on sõlmitud litsentsileping, millega Tartu Ülikool on andnud AS-ile Tere õiguse kasutada bakterit *Lactobacillus fermentum* ME-3 piimatoodete valmistamiseks ja bakterit sisaldavate piimatoodete müümiseks Eestis, Soomes, Rootsis, Lätis, Leedus, Venemaal ja Austrias.

ME-3 litsentsitasud Tartu Ülikoolile on umbes miljon krooni aastas. See näitaja ei ole küll numbriliselt suur, kuid sellegipoolest on ME-3 äriiline kasutus ja koostöö ettevõtetega ülikoolile oluline. Plaanis on bakteri kasutust laiendada, seda nii uute riikide, ettevõtete kui ka toodete näol (nt ME-3 kasutamiseks toidulisandites).

Õiguslik analüüs

Tulenevalt patendiseadusest annab patent selle omanikule ainuõiguse keelata patendi kehtivuse ajal valmistada, kasutada, levitada, müüa või pakkuda müügiks patendiga kaitstud tooteid või toote olulisi komponente.¹⁷⁷ Seega võib patenti käsitleda vahendina, mis võimaldab leiutise kommertsialiseerimist. Selleks, et leiutist paten-

---

¹⁷⁶ Kaasuse kirjelduses antud ülevaate on koostanud Reet Adamsoo (Tartu Ülikooli intellektuaalse omandi valdkonna jurist).

¹⁷⁷ PatS § 15.

teerida, peab see vastama kindlatele kriteeriumidele. Vastavalt patendiseadusele on patentne leiutis uus, omab leiutustaset ja on tööstuslikult kasutatav.¹⁷⁸ Kui kaasuse nimetatud leiutise loonud isikud oleksid avaldanud selle kohta artikli, siis ei oleks saanud leiutist enam uudseks pidada. Tõsi küll, Eestis eksisteerib uudsussoodustuse kontseptsioon¹⁷⁹, mille kohaselt vastava nõude esitamisel ei võeta arvesse leiutist puudutavat teavet, mille on 12 kuu jooksul enne Eesti Vabariigis või välisriigis esitatud esmase leiutist sisaldava patenditaotluse või kasuliku mudeli registreerimise taotluse esitamise kuupäeva avalikustanud isik, kellel on õigus taotleda patenti, või nimetatud isiku teadmisel teine isik.¹⁸⁰ Uudsussoodustusega kaasnevad samas ka mitmed probleemid. Esiteks seondub uudsussoodustuse mitmete tingimustega (nt ajalised piirid). Teiseks ei pea leiutist tingimata kaitsma ainult siseriikliku patendiga või kasuliku mudelina. Näiteks on võimalik küllalt innovatiivse lahenduse puhul taotleda Euroopa patenti. Euroopa patendikonventsioonis (EPK) on aga uudsussoodustusele mõnevõrra teistsugune lähenemine.¹⁸¹

Soovitused probleemide vältimiseks:

- 1) kui ettevõtja jõuab uudse leiutiseni, siis on tal mitmeid alternatiive. Esiteks võib ta käsitleda leiutist enda ärisaladusena. Teiseks võib ta selle avalikustada, millest tulenevalt leiutis muutub vabalt kasutatavaks ka teistele isikutele. Kolmanda võimalusena tuleb kõne alla leiutise patenteerimine või registreerimine kasuliku mudelina. Kui ettevõtja valib kolmanda alternatiivi, siis vaatamata uudsussoodustuse põhimõttele tuleks leiutise avalikustamisest (nt toote turustamine, toodet tutvustavate ettekannete pidamine või artiklite avaldamine) hoiduda enne õiguskaitse taotluse sisseandmist. Skemaatilisel viisil võib ettevõtja valikuvõimalusi kujutada järgmiselt:↓

¹⁷⁸ PatS § 8 (1).

¹⁷⁹ Uudsussoodustuse kohta vt – J. Ostrat, R. Kartus. Leiutise uudsussoodustus. – Juridica X/2002, lk 695–701.

¹⁸⁰ PatS § 8 (3).

¹⁸¹ Leiutise avalikustamist ei võeta arvesse, kui avalikustamine toimus mitte varem kui kuus kuud enne Euroopa patenditaotluse esitamist ja põhineb otse või kaudselt: a) ilmsel kuritarvitusel taotleja või tema õiguseellase suhtes või b) asjaolul, et taotleja eksponeeris leiutist rahvusvaheliste näituste konventsiooni mõistes ametlikul või ametlikult tunnustatud näitusel. – EPK art 55 (1).

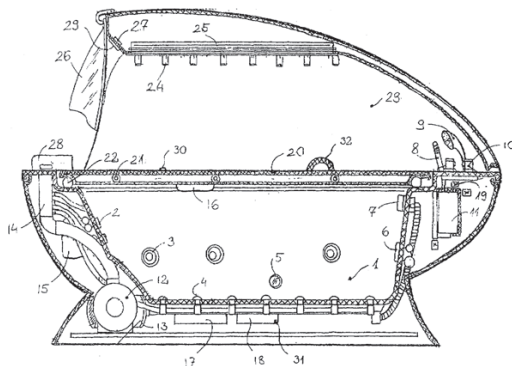
- 2) õiguskaitse taotlemine on aluseks IO edasisele kommertsialiseerimisele. Kirjeldatud kaasuse puhul oli leiutise kommertsialiseerimise eelduseks õiguste olemasolu Tartu Ülikoolil. Seega kui ettevõtja tahab saada kasumit enda loodud leiutistest, siis tuleb need ka kaitsta patendiga või kasuliku mudelina;
- 3) antud kaasus illustreerib ka professionaalse tugistruktuuri rolli intellektuaalse omandi edukal kommertsialiseerimisel. Tartu Ülikoolil on selline hästi toimiv tugistruktuur loodud Tehnoloogiainstituudi koosseisus.

4.2 Kaasus (leiutustase)

Valdkond: leiutiste õiguskaitse, ärisaladus

Kaasuse kirjeldus¹⁸²

AS Balteco toodab tervisekapsleid. Osa AS-i Balteco töötajaid lõpetas tema heaks töötamise ning asutas AS-i Neoqi, mis hakkas tootma analoogseid tervisekapsleid. Lisaks registreeris¹⁸³ AS Neoqi tervisekapslite tootmisel kasutatavad tehnilised lahendused kasuliku mudelina “Multifunktsionaalne füsioteraapiline seade”. Patendiameti kasulike mudelite andmebaasi kohaselt näeb see välja järgmiselt.¹⁸⁴ →

AS Balteco on seisukohal, et AS-i Neoqi tervisekapsel ei ole uudne leiutis, millele saaks Eesti Vabariigis omandada õiguskaitse kasuliku mudelina. Visibile Derma Institute Inc nimele on registreeritud rahvusvahelised patendid nr WO 00/61060, WO 02/32290 A2 ja WO 02/36063, millega on omandatud õiguskaitse terapeutilisele auru- ja soojaravi ning hüdroteraapia tervisekapslile, millega on patenteeritud nii terapeutiline auru- ja soojaravi kabinet (tervisekapsel) kui ka meetod, mille järgi

¹⁸² Antud kaasuse aluseks on Riigikohtu lahend nr 3-2-1-115-05 AS Balteco vs. AS Neoqi (16.11.2005).

¹⁸³ Registreeringu number: 00298.

¹⁸⁴ Multifunktsionaalne füsioteraapiline seade (reg. nr 00298). Arvutivõrgus: http://www2.epa.ee/pictures4/X1119_0_0.gif (22.06.2008).

osutatakse tervisekapslis lamavas asendis olevale isikule auru-, sooja-, infrapunateraapiat ja vibromassaaži koos või eraldi ühe seadme (tervisekapsli) abil, samuti seade ja meetod hüdroteraapia osutamiseks tervisekapslisse ehitatud dušisüsteemi abil.

AS Balteco toodab ja turustab tervisekapsleid alates 1999. aastast. AS Neoqi on võtnud üle AS-i Balteco olemuslikud ja uudsed tehnilised lahendused ning kasutamismeetodid ning registreerinud need kasuliku mudelina, teades, et tegemist ei ole tema välja töötatud uudse leiutisega. AS-i Neoqi kasuliku mudeli registreeringu tühistamata jätmisel on võimalik kasuliku mudeli omaniku ainuõigustele tuginedes jätkata pahatahtlikku tegevust põhjendamatu konkurentsieeliste saamiseks, takistades AS-il Balteco majandustegevust tervisekapslite täiustamisel, tootmisel ja turustamisel. Kasuliku mudeli alusetu registreeringuga on kahjustatud AS-i Balteco võimalusi enda kaitsmiseks kõlvatu konkurentsi vastu. Seeläbi on AS Neoqi omandanud AS-i Balteco arvel olulisi konkurentsieeliseid, tegemata ise tehniliste lahenduste väljatöötamisele kulutusi, ning kahjustanud AS Balteco äritegevust.

AS Neoqi haagi ei tunnistanud ning on seisukohal, et AS Balteco ei ole tõendanud, et ta omab õiguskaitset enda toodetava tervisekapsli tehno- ja materjalilahendustele. AS Balteco ei ole isik, kellel on ainuõigus tervisekapslile kui kasulikule mudelile või kes võiks AS-il Neoqi keelata tervisekapslite valmistamise ja võõrandamise. Patendiamet registreeris AS-ile Neoqi kuuluva multifunktsionaalse füsioteraapilise seadme. See tõendab, et AS-il Neoqi on ainuõigus nimetatud leiutisele. AS Neoqi tervisekapsel on uudne ja omab leiutustaset. Visibelle Derma Institute Inc nimele ei ole registreeritud rahvusvahelisi patente, küll on aga hageja esitanud rahvusvahelised patenditaotlused. AS Neoqi ei ole kasuliku mudelina registreerinud ühtegi meetodit, mis võiks takistada AS-il Balteco seadmete valmistamist. AS Neoqi nimele registreeritud kasulik mudel on multifunktsionaalne füsioteraapiline seade, milles on olemasolevale tervisekapslile lisatud üheaegselt kasutatavaid uusi funktsioone.

Riigikohus asus seisukohale, et kasuliku mudeli seaduse kohaselt¹⁸⁵ on kasulik mudel leiutis, mis on uudne, millel on leiutustase ja mis on tööstuslikult kasutatav. Kuna AS Balteco leidis, et AS Neoqi multifunktsionaalne füsioteraapiline seade, kasulik mudel EE 00298 U1, ei vasta leiutustaseme kriteeriumidele, tuli kohtutel hinnata seadme leiutustaset. Ringkonnakohus, nõustudes linnakohtu otsuse põhjendustega, tuvastas, et AS-i Neoqi tervisekapsel ei ole identne AS-i Balteco seadmega ja puudub identne tehniline lahendus. AS-i Neoqi tervisekapsel võimaldab üheaegselt kasutada mitmeid funktsioone, mis AS-i Balteco viidatud patenditaotlustes kirjeldatud seadmetel puuduvad, s.o hüdroteraapia ning soojaravi eri variantide ja vibromassaažiseadme kasutamise võimaldamine ühes seadmes, samuti seadme torustiku ning kliendi nahaga kokkupuutuvate pindade automaatne desinfitseerimine. Kuna tehnilise väljakutse esitab kõigi tervisekapslis sisalduvate funktsioonide ühendamine ühte tervisekapslisse, tuleb tervisekapsli leiutustaset hinnata tervikuna,

---

¹⁸⁵ KasMS § 5 (1).

mitte üksikute funktsioonide kaupa. Kohtud tuvastasid, et tervisekapsli nõudluses sisalduvate funktsioonide ühendamine ühte seadmesse ei ole tavaline mehaaniline ühendamine, vaid nõuab eriteadmisi, mh erinevate seadmete paigutamist piiratud ruumis, nende töö tagamine vajadusel ka üheaegselt ja tervisekapsli turvalisuse tagamist. Tervisekapsli eesmärk on ka seadme torustiku ja kliendi nahaga kokkupuutuvate pindade automaatne desinfitseerimine. Seega tuvastasid kohtud, et tervisekapslis tervikuna on leiutustase.

Õiguslik analüüs

Kasuliku mudeli seadusest tuleneb, et mitte keegi ei tohi kasuliku mudeli õiguskaitse kehtivuse ajal kasuliku mudeli omaniku loata valmistada, kasutada, levitada, müüa või pakkuda müügiks jne kasuliku mudelina kaitstud tooteid või toote olulisi komponente.¹⁸⁶ Sellest järeldub, et AS-ile Neoqi kuuluv kasulik mudel võiks saada AS-ile Balteco takistuseks tervisekapslite tootmisel, müümisel ja edasiarendamisel.

AS Balteco võib küll taotleda kasuliku mudeli registreeringu tühistamist tuginedes väitele, et AS-i Neoqi poolt registreeritud kasulik mudelil puudub nõutud uudsus ja leiutustase. Uudsuse puudumisele viitamine ei ole aga alati kuigi tulemuslik, kuna pärast mõningate detailide muutmist saab öelda, et tegemist on uue leiutisega. Leiutustaseme hindamine on mõnevõrra keerulisem. Et leiutist saaks patenteerida või kaitsta kasuliku mudelina, peab see omama leiutustaset. Vastavalt patendiseadusele on leiutisel leiutustase, kui see vastava ala asjatundja jaoks endastmõistetavalt ei tulene tehnika tasemest.¹⁸⁷ Kasuliku mudeli seadus näeb aga ette, et leiutisel on leiutustase, kui leiutis ei tulene endastmõistetavalt tehnika tasemest.¹⁸⁸ Teisiti öelduna tähendab see, et kasuliku mudelina kaitstava leiutise leiutustase on madalam kui patendiga kaitstaval. Nii näiteks ühendades tuntud funktsioone ühte tootesse, võib jõuda lahenduseni, mida tervikuna hinnates tuleb käsitleda nii uudsena kui ka leiutustaset omavana kasuliku mudeli seaduse mõttes.

Soovitused probleemide vältimiseks:

- 1) pärast seda, kui ettevõtja jõuab uudse lahenduseni, eksisteerib tal rida võimalusi. Esiteks võib ta taotleda patenti või kasuliku mudeli registreeringut. Teiseks, kui ettevõtja äristrateegia kohaselt ei ole patenteerimine või kasuliku mudelina kaitsmine põhjendatud (nt tegemist on inkrementaalse leiutisega¹⁸⁹), siis on ettevõtjal jällegi kaks valikut. Esiteks võib ettevõtjal olla kasulik

---

¹⁸⁶ KasMS § 14.

¹⁸⁷ PatS § 8 (4).

¹⁸⁸ KasMS § 7 (3).

¹⁸⁹ Inkrementaalse leiutise all mõistetakse reeglina olemasoleva tehnoloogia või seadme täiustamist, mis ei ole väga ulatuslik.

leiutis avalikustada (nt kasutamise kaudu), mis väldib olukorda, et keegi teine selle patenteeriks või registreeriks kasuliku mudelina. Teiseks võib äriühing otsustada, et leiutist tuleb käsitleda ärisaladusena. Toimiv ärisaladuse strateegia eeldab mitmeid komponente. Nii näiteks tuleb ärisaladuseks olev info identifitseerida, töötajate ja teiste isikutega sõlmitavad konfidentsiaalsuse kokkulepped peavad olema küllalt detailsed ning võimalusel üheselt määratlema, mis konkreetselt moodustab konfidentsiaalse teabe;

- 2) tehes ettepanekuid konkreetse intellektuaalse omandi strateegia kohta, peab tõdema, et ühtne universaalne lahendus, mis kõigile sobib, puudub. Üldine põhimõte on, et äriühingu tuumiktehnoloogiad tuleks patenteerida või kaitsta kasuliku mudelina. Edukas intellektuaalse omandi strateegia eeldab samas terviklikku lähenemist, mitte niivõrd keskendumist strateegia üksikutele komponentidele. Arvestada tuleb ka asjaoluga, et üks toode võib sisaldada mitmeid patenteeritud (või kasuliku mudelina kaitstud) lahendusi, ärisaladusi, tööstusdisainilahendusi.

4.3 Kaasus (leiutise õiguskaitsse ja autoriõigusliku kaitse piiritlemine, õiguskaitsse)

Valdkond: autoriõigus, leiutise õiguskaitsse

Kaasuse kirjeldus¹⁹⁰:

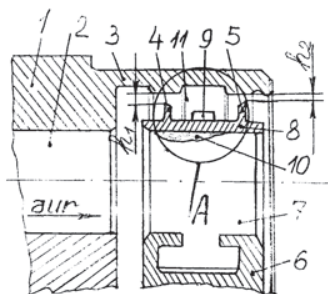
V. Ž esitas 5. oktoobril 2005. a Tallinna Linnakohtule hagi AS-i Eesti Energia ning Eesti Vabariigi Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi vastu kahju hüvitamiseks summas 229 500 000 krooni ning AS-i Eesti Energia kohustamiseks hageja autoriõiguste rikkumise lõpetamiseks. V. Ž nõuab autoriõiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamist ja rikkumise kõrvaldamist. V. Ž väidab, et tema on eskiiside nr ET-115 13.03.1989 “Avade puurimine auruturbiini K-200-130 LMT töölabade bandaažides”, nr 0-T-2-86 06.01.1986 “Avade puurimine turbiini K-200-130 LMT rootori keskrõhu astmetele nr 14 ja 15 töölabade bandaažides” ja nr 0-T-3-86 10.01.1986 “Avade puurimine turbiini K-200-130 LMT rootori keskrõhu astmete nr 16 ja 17 töölabade bandaažides” autor. V. Ž väidete kohaselt rakendati väljatöötatud eskiisid kostjate poolt ilma tema nõusolekuta tööstuses ja ta ei ole saanud selle eest hüvitust. Lisatud dokumentide kohaselt oli tegemist omaegse ratsionaliseerimisetepanekuga ja 1997 on V. Ž leiutise kohta väljastatud

---

¹⁹⁰ Antud kaasuse aluseks on Tallinna Ringkonnakohtu lahend nr 2-05-17713 Vladlen Žitin vs. AS-i Eesti Energia ja Eesti Vabariigi Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium (19.06.2007). Otsus on jõustunud 03.12.2007.

kasuliku mudeli tunnistus nr 00123. Patendiameti kasulike mudelite andmebaasi kohaselt näeb leiutis nimetusega “Töölaladel paikneva universaalbandaaziga auruturbiini rõhuaste” ühel illustratsioonil välja järgmiselt:¹⁹¹ →

V. Ž hagi AS-i Eesti Energia ja Eesti Vabariigi vastu kahju hüvitamiseks ja AS-i Eesti Energia kohustamiseks hageja autoriõiguste rikkumise kõrvaldamiseks jättis Tallinna Ringkonnakohus aegumise tõttu rahuldamata.

Õiguslik analüüs:

1) autoriõigusest või leiutiste õiguskaitsest tulenev kaitse.

Üldpõhimõte on, et autoriõigus ei anna kaitset ideedele, kujunditele, mõistetele, teooriatele, protsessidele, süsteemidele, meetoditele, kontseptsioonidele, printsiipidele, avastistele, leiutistele jms intellektuaalse tegevuse resultaatile, mis on kirjeldatud, selgitatud või muul viisil väljendatud autoriõiguslikult kaitstavas teoses.¹⁹² Tallinna Ringkonnakohus leidis, et alates ajast, millal V. Ž esitas taotluse kasuliku mudeli registreerimiseks (15.05.1997), reguleerib õigussuhet kasuliku mudeli seadus. Enne kasuliku mudeli registreerimist oli hageja leiutis väljendunud V. Ž väitel eskiisidena. Ringkonnakohtu arvates tehniliste lahendite eskiiside puhul ei ole oluline mitte väljendusvorm, vaid sisuks olev tehniline lahendus. V. Ž nõudest tuleneb, et AS Eesti Energia ja Eesti Vabariik on väidetavalt kasutanud ilma V. Ž nõusolekuta tema eskiiside sisuks olevat tehnilist lahendust ja kahju ei ole tekkinud väljendusvormi nõusolekuta kasutamisest. Autorõiguse seadus ei kaitse mitte teose tehnilist sisu, vaid teose väljendusvormi;

2) nõude esitamise tähtaeg.

Õiguskindluse huvides nähakse õiguskordades reeglina ette tähtajad, mille jooksul on võimalik nõuda oma õiguste rikkumise eest kahju hüvitamist. Kasuliku mudeli seadus annab kasuliku mudeli omanikule õiguse kasuliku mudeli õigusvastase kasutamise korral nõuda õigusvastase kasutamise tekitatud kahju hüvitamist, õigusvastase kasutamise teel saadu väljaandmist ning õigusvastase kasutamise lõpetamist ja edasisest rikkumisest hoidumist.¹⁹³ Samas võib õigus esitada taoliseid nõudeid olla ajaliselt piiratud. Kasuliku mudeli seaduse kohaselt on kasuliku mudeli omanikul

¹⁹¹ Töölaladel paikneva universaalbandaaziga auruturbiini rõhuaste (reg. nr 00123). Arvutivõrgus: http://www2.epa.ee/pictures4/X1103_0_0.gif (24.06.2008).

¹⁹² AutÕS § 5 punkt 1.

¹⁹³ KasMS § 50 (1).

õigus esitada hagi kolme aasta jooksul, arvates ajast, millal ta sai teada ainuõiguse rikkumise toime pannud isikust.¹⁹⁴

Soovitused probleemide vältimiseks:

1) tulemaks toime tänapäeva majanduskeskkonnas, peab ettevõtja mõistma intellektuaalse omandi süsteemi aluspõhimõtteid.

Kaasusest nähtuvalt ei saada mõnikord aru, milline intellektuaalse omandi liik mida kaitseb. Autoriõigus annab kaitse teose väljendusvormile (nt tehnilist lahendust kirjeldavale artiklile või joonisele), kuid ei kaitse selle sisuks olevaid ideid. Autoriõiguse seadus sätestab üheselt, et kaitstavaks teoseks loetakse “mis tahes originaalset tulemust kirjanduse, kunsti või teaduse valdkonnas, mis on väljendatud mingisuguses objektiivses vormis ja on selle vormi kaudu tajutav ning reprodutseeritav kas vahetult või mingi tehnilise vahendi abil”.¹⁹⁵ Leiutist jällegi on võimalik kaitsta kasuliku mudelina või patendiga. Kasuliku mudeli seaduse kohaselt saab kasuliku mudelina kaitsta seadet, meetodit ja ainet.¹⁹⁶ Patendiseaduse kohaselt saab leiutise objektiks olla seade, meetod, aine, kaasa arvatud bioloogiline aine, või nende kombinatsioon.¹⁹⁷ Ettevõtja peab arvestama, et taotledes kaitset ühe IO režiimi alusel, võidakse kaotada võimalus saada seda teisel alusel. Näiteks kui ettevõtja jõuab oma tegevuse tulemusena uudse leiutiseni ning avaldab selleteemalise artikli, siis autoriõiguse seaduse kohaselt tekib autoriõiguslik kaitse artikli kui teose loomisega.¹⁹⁸ Autoriõigus kaitseb aga artiklit kui teost, mitte selle sisuks olevaid ideid ja tehnilisi lahendusi. Selleks, et kaitsta tehnilisi lahendusi, tuleb taotleda patent. Viimase taotlemine aga eeldab, et leiutis on uudne. Leiutise uudsus võib saada rikutud, kui avaldatakse selleteemaline artikkel;

2) teostamaks oma õigusi õigeaegselt, peaks ettevõtja looma oma intellektuaalse omandi strateegia.

Tööstusomandi õiguskorralduse aluste seadus sätestab järgneva põhimõtte: “Tööstusomandi õiguskaitse sisuks on tööstusomandi eseme omaniku ainuõiguste tunnustamine ja kaitse õiguslike vahenditega. Mitte kellelgi ei ole õigust ilma omaniku nõudeta või tema teadmata ja nõusolekuta algatada teise isiku vastu väärteo või kuriteo menetlust omaniku ainuõiguse kaitseks või esitada kahjunõuet ainuõiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamiseks.”¹⁹⁹ Tsiteeritud põhimõtte kohaselt ei saa ettevõtja eeldada, et keegi teine hakkaks tema õigusi kaitsma. Seetõttu on ettevõtjal

---

¹⁹⁴ KasMS § 50 (4).

¹⁹⁵ AutÕS § 4 (2).

¹⁹⁶ KasMS § 5 (5).

¹⁹⁷ PatS § 6 (1).

¹⁹⁸ AutÕS § 7 (1).

¹⁹⁹ TÕAS § 2 (3).

vaja luua üldine strateegia oma õiguste kaitseks alates mehhanismidest õigusrikumise tuvastamiseks (nt turuseire) ning lõpetades õiguskaitsevahendite valikuga. Seejuures on asjakohane arvestada, et õigustrikkuvast asjaolust ei oleks möödunud liiga palju aega. Loomulikult on oma õiguste kaitseks ettevõtjal võimalik kasutada asjatundja abi.

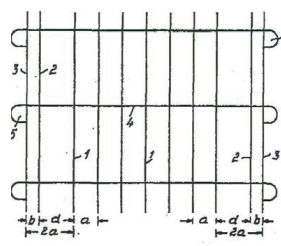
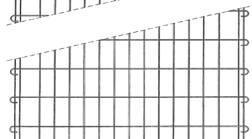
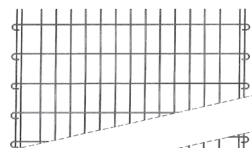
4.4 Kaasus (leiutise õiguskaitse ja disain)

Valdkond: tööstusdisaini õiguskaitse, leiutise õiguskaitse

Kaasuse kirjeldus²⁰⁰

AVI Alpenländische Veredelungs-Industrie Gesellschaft m.b.H. on registreerinud²⁰¹ EÜ disaini toote tähistusega “Traatvõrkmatid (*Wire mesh mats*)”.²⁰² Ühenduse Tööstusdisainilahenduse Lehe kohaselt näeb see välja järgmiselt:²⁰³ →

Drahtwerk Plochingen GmbH taotles disain kehtetuks tunnistamist viidates muu hulgas asjaolule, et disain ei ole tavakasutuses nähtav. Lisaks ei ole disain uudne. Tugevdusmati kasutamise eesmärk on betoonkomponentide tugevdamine. Tavakasutuses on matt alati kaetud betooniga ning selle ükski osa ei jää näha. Selle tõenduseks, et disain ei ole uudne, esitas Drahtwerk Plochingen GmbH muu hulgas Austria patendiameti väljastatud patendi (381 540 B), millega kaitstud leiutise avaldamiskuupäev oli 27.10.1986. Leiutise kujutis on järgmine:²⁰⁴ →

²⁰⁰ Antud kaasuse aluseks on Siseturu Ühtlustamise Ameti disaini osakonna kehtetuse divisjoni (*Office for Harmonization in the Internal Market. Designs Department – Invalidity Division*) otsus seonduvalt Euroopa Ühenduse disainiga nr 000050216-0001. Osapoolteks on Drahtwerk Plochingen GmbH ja AVI Alpenländische Veredelungs-Industrie Gesellschaft m.b.H. Otsus on tehtud 16.02.07. Puudub teave edasikaebamise kohta. Lahend (inglise keeles) on kättesaadav arvutivõrgus: [http://oami.europa.eu/pdf/design/invaldec/ICD%20000003218%20decision%20\(EN\).pdf](http://oami.europa.eu/pdf/design/invaldec/ICD%20000003218%20decision%20(EN).pdf) (21.06.2008).

²⁰¹ Registreerimise kuupäev: 10.07.2003.

²⁰² Disaini number: 000050216-0001.

²⁰³ Ühenduse Tööstusdisainilahenduse Leht. Arvutivõrgus: http://oami.europa.eu/bulletin/rcd/2003/2003_033/000050216_0001.htm (21.06.2008).

²⁰⁴ Toodud pilt pärineb kaasuse aluseks olevast otsusest. Arvutivõrgus: [http://oami.europa.eu/pdf/design/invaldec/ICD%20000003218%20decision%20\(EN\).pdf](http://oami.europa.eu/pdf/design/invaldec/ICD%20000003218%20decision%20(EN).pdf) (21.06.2008).

AVI Alpenländische Veredelungs-Industrie Gesellschaft m.b.H. vaidles taotlejale vastu. Tema arvetes ei ole traatvõrkmatte näol tegemist mitmeosalise toote koostisosaga. Samuti ei vasta tõele väited, nagu vaidlustatud tööstusdisain ei oleks uudne ega eristatav. Siseturu Ühtlustamise Ameti kehtetuse divisjon asus seisukohale, et vaidlustatud disain ei ole uudne, mistõttu tuleb see tunnistada kehtetuks.

Õiguslik analüüs

Disainilahendust kaitstakse, kui see on uudne. Ühenduse disainimääruse kohaselt loetakse disainilahendus uudseks, kui identset disainilahendust ei ole tehtud avalikkusele kättesaadavaks enne kuupäeva, mil esitati selle disainilahenduse registreerimise taotlus, millele kaitset taotletakse. Disainilahendused loetakse identseks, kui nende omadused erinevad vaid ebaoluliste üksikasjade poolest.²⁰⁵ Antud kaasuses esitati tõendina kaitstud leiutise illustratsioonid, mistõttu leiti, et disain ei ole uudne.

Lisaks uudsuse vaidlustamisele analüüsiti kaasuses ka asjaolu, et traatvõrkmatt ei jää tavakasutajale näha. Siseturu Ühtlustamise Ameti kehtetuse divisjon nõustus, et tavakasutuses on traatvõrkmatt betooni sees ning seetõttu ei ole nähtav. Samas juhtis kehtetuse divisjon tähelepanu asjaolule, et vaidlustatud disain ei ole mitmeosalise toote koostisosa ning seda ei kasutata tootes, mida saab lahti võtta ja uuesti kokku monteerida. Teisiti selgitatuna omab nähtavuse kriteerium tähtsust üksnes mitmeosaliste toodete puhul. Seega, kui disain ei ole koostisosaks mitmeosalises tootes, siis vaatamata asjaolule, et see ei jää tavakasutuses nähtavaks, on disain kaitstav. Taoline järeldus tuleneb ühenduse disainimääruse sõnastusest, mille kohaselt disainilahendus, mida on kasutatud või mis sisaldub mitmeosalise toote koostisosaks olevas tootes, loetakse uudseks ja eristatavaks, kui koostisosa on pärast mitmeosalise tootesse paigutamist selle tavakasutuse käigus nähtav ja sel määral, kui need koostisosa nähtavad omadused vastavad uudsuse ja eristatavuse tunnustamise tingimustele. Tavakasutus on kasutamine lõppkasutaja poolt ning see ei hõlma hooldust, teenindust ega remonti.²⁰⁶

Soovitused probleemide vältimiseks:

- 1) disaini ja leiutiste õiguskaitse on tihedalt seotud. Mõlema intellektuaalse omandi kaitserežiimi puhul on oluline, et kaitstav objekt oleks uudne. Näiteks kui teatud uudse tehnilise lahenduse väliskuju on disainina kaitstud (seega läbinud avalikustamise protsessi), siis võib patendi taotlemisel tekkida probleem uudsusega, kuna leiutisele võidakse vastandada disain. Seetõttu, kui

---

²⁰⁵ Ühenduse disainimäärus art 5.

²⁰⁶ Ühenduse disainimäärus art 4.

ettevõtja soovib kaitsta tehnilist lahendust ka patendiga, peaks nii patendi- kui ka disainitaotluse esitama üheaegselt;

- 2) järjest enam kasutavad ettevõtjad võimalust kaitsta tehnilisi lahendusi tööstusdisainina, kuna disainikaitse saab kiiremini, lihtsamalt ja odavamalt. Erialaspetsialistide (M. Schlötelburg) kohaselt on see võimalik siis, kui leiutus on materialiseeritav mingis tootes, kuna disainiõigus ei kaitse ideid ega meetodeid. Disaini registreering on oluline vahend kaitsmaks oma leiutise väliskuju juba enne, kui patent on väljastatud. Ka seadme väliskuju registreerimine võib raskendada konkurentidel selle järeletegemist.²⁰⁷ Tehnilise lahenduse kaitsmisel disainina peab ettevõtja arvestama disaini kaitstavuse kriteeriumidega. Ühenduse disainimäärus kehtestab järgmised põhimõtted:
- a) disainilahendus, mida on kasutatud või mis sisaldub mitmeosalise toote koostisosaks olevas tootes, loetakse uudeks ja eristatavaks (seega kaitstavaks), kui koostisosa on pärast mitmeosalisse tootesse paigutamist selle tavakasutuse käigus nähtav ja sel määral, kui need koostisosa nähtavad omadused vastavad uudsuse ja eristatavuse tunnustamise tingimustele. Tavakasutus on kasutamine lõppkasutaja poolt ning see ei hõlma hooldust, teenindust ega remonti;²⁰⁸
  - b) disainilahendusena ei saa kaitset nendele toote välisomadustele, mis on tingitud üksnes selle tehnilisest otstarbest;²⁰⁹
  - c) disainilahendusena ei saa kaitset nendele toote välisomadustele, mida on tarvis täpselt sama kujuga ja suurusega reprodutseerida selleks, et toodet, milles disainilahendus sisaldub või mille puhul seda on kasutatud, saaks mehaaniliselt ühendada teise tootega või paigutada selle sisse, ümber või külge nii, et kumbki toode võib täita oma otstarvet.²¹⁰

4.5 Kaasus (töösuhteleiutis)

Valdkond: leiutise õiguskaitse

Kaasuse kirjeldus

Järjest enam ettevõtjaid ja organisatsioone investeerib uue informatsiooni loomisse. Juriidiline isik (aktsiaselts, osühing jne) on oma olemuselt õigustehniline konstruktsioon, mille raames loovad konkreetsed füüsilised isikud uut teadmust.

---

²⁰⁷ M. Schlötelburg. Design Protection for Technical Products. Arvutivõrgus: [http://www.ficpi.org/library/PARIScongress/4-Schlotelburg_\(fullPaper\).pdf](http://www.ficpi.org/library/PARIScongress/4-Schlotelburg_(fullPaper).pdf) (21.06.2008), 1–5.

²⁰⁸ Ühenduse disainimäärus art 4.

²⁰⁹ Ühenduse disainimäärus art 8.

²¹⁰ Ühenduse disainimäärus art 8.

Seetõttu kehtestatakse organisatsioonisiseseid norme, mis reguleerivad töö käigus loodud intellektuaalse omandi staatust. Nii on näiteks Tartu Ülikool kehtestanud IO käsitlemise põhimõtted²¹¹ (edaspidi TÕ IO põhimõtted). TÕ IO põhimõtete kohaselt vormistatakse kirjaliku dokumendiga patendi- vm kaitsedokumendi taotlemise õiguse ja õiguse saada patendi- või kasuliku mudeli omanikuks üleandmine autorilt ülikoolile. Kuid seda vaid juhul, kui tööstusomandi objekt luuakse:

- a) autorite loomingulise tegevuse tulemusena tööülesannete täitmise käigus või ülikooli ja autori vahel sõlmitud muu lepingu alusel;
- b) autori poolt ülikooli ning teadus- ja arendustöö tellija või teadus- ja arendusalase koostööprojekti partnerite vahelisest lepingust tulenevate kohustuste täitmise käigus;
- c) ülikooli vara (seadmeid, tööruume, ülikooli töötajate tööpanust jms) kasutades.²¹²

Seejuures on autoril õigus saada õiglast tulu leiutisest saadava tulu arvel. Tartu Ülikool maksab autorile tasu üldreeglina 2/3 leiutisest saadavast tulust, millest on eelnevalt maha arvatud leiutise õiguskaitses jm taolised kulud.²¹³ IO käsitlemise lähtealused Tallinna Tehnikaülikoolis²¹⁴ (edaspidi TTÜ IO alused) näevad jällegi ette järgmise tulude jaotuse põhimõtte: “Tulu jaotamisel lähtutakse üldreeglist, mille kohaselt autorite tulu moodustab 1/3 saadavast tulust, 1/3 tulust kuulub tööstusomandi loomisse ja arendamisse ressursse panustanud TTÜ struktuuriüksus(t)ele ja 1/3 tööstusomandi turundajale.”²¹⁵

Õiguslik analüüs

Töösuhte üldisest loogikast võib eeldada, et töösuhtes loodu kuulub tööandjale, kuna viimane maksab töötajale tasu. Intellektuaalse omandi kuuluvuse küsimus ei ole samas nii lihtsalt lahendatav. Nii näiteks näeb Eesti kehtiv seadusandlus ette, et kui leiutis on loodud lepingukohustuste või tööülesannete täitmisel, on õigus taotleda kasuliku mudeli registreerimist ja saada kasuliku mudeli omanikuks autoril või muul isikul vastavalt lepingule või töölepingule.²¹⁶ Patendiseadus lähtub samast põhimõttest: “Kui leiutis on loodud lepingukohustuste või tööülesannete täitmisel, on õigus taotleda patenti ja saada patendiomanikuks autoril või muul isikul vastavalt lepingule või töölepingule.”²¹⁷ Teiste sõnadega, kui töölepingus (sh töölepinguga

---

²¹¹ Intellektuaalse omandi käsitlemise põhimõtted Tartu Ülikoolis. Kinnitatud Tartu Ülikooli nõukogu 18. novembri 2003. a määrusega nr 17 (jõustunud 28.11.2003).

²¹² TÕ IO põhimõtted punkt 5.2.

²¹³ TÕ IO põhimõtted punkt 5.3.

²¹⁴ Intellektuaalomandi käsitlemise lähtealused Tallinna Tehnikaülikoolis. Kinnitatud Tallinna Tehnikaülikooli nõukogu 21. märts 2006. a määrusega nr 4 (jõustunud 21. märts 2006).

²¹⁵ TTÜ IO alused § 10 punkt 2.

²¹⁶ KasMS § 11 (2).

²¹⁷ PatS § 12 (2).

seotud organisatsioonisisestes eekirjades) ei ole leiutiste kuuluvuses kokku lepitud, siis vaatamata asjaolule, et leiutis loodi töökohustuste käigus, on leiutise autoril õigus taotleda patenti või kasuliku mudeli registreerimist.

Soovitused probleemide vältimiseks:

- 1) töö käigus võidakse luua uudseid lahendusi, mis võivad olla kaitstavad intellektuaalse omandina. Vältimaks hilisemaid ebameeldivaid vaidlusi, tuleb ettevõtjatel leppida detailselt kokku töösuhtes loodud intellektuaalse omandi kuuluvus. Nimetatud kokkulepe on oluline eelkõige seetõttu, et Eesti kehtiv seadusandlus on töösuhtes loodud IO kuuluvuse küsimuses ebajärjekindel;
- 2) oluline on leppida kokku ka tasu määra, mida leiutise autor saab. Nimelt tuleneb kasuliku mudeli seadusest järgmine põhimõte: “Autoril on õigus saada õiglast tulu kasulikust mudelist saadava tulu arvel.”²¹⁸ Sarnane põhimõte on kirjas ka patendiseaduses.²¹⁹ Vältimaks hilisemaid vaidlusi termini “õiglane tulu” sisustamisel, tuleks samaaegselt IO kuuluvuse küsimusega lahendada ka tasu küsimus. Tasu määramisel ei ole põhjendatud võtta aluseks mõni formaalne näitaja (nt leiutise registreerimine kasuliku mudelina), vaid lähtuda tuleks reaalsest väärtusest, mida kaitstud leiutis ettevõtja ärimudeli raames loob. Tartu Ülikooli poolt antav tasu 2/3 kasumist ei pea olema standardiks, kuna tegemist on ikkagi teadusasetuse, mitte äriühinguga. Tasu kokkuleppimisel tuleb arvestada, et ettevõtja on teinud ulatuslikke investeeringuid seadmetesse, töötasudesse jne, mistõttu on tal õigus saada ka kasumit. Kui ettevõtja investeerib kümnesse eri projekti, siis realselt kasumlikuks võib neist osutada vaid 1–2. Seega peavad kasumlikud ettevõtmised kompenseerima n-ö läbikukkunud projektide kulud. Kui nüüd leppida kokku, et enamuse leiutise kasumist läheb selle autorile, siis ei pruugi ettevõtja enam toime tulla. Pealegi tuleb arvestada, et leiutis saab väärtuse läbi selle kommertsialiseerimise, mida teeb reeglina ettevõtja;
- 3) ei tohi segi ajada selles alaosas käsitletavaid leiutise õiguskaitse küsimusi analoogiliste autoriõiguse küsimustega. Ka rida kirjandus-, kunsti- ja teadusteoseid luuakse oma otseste tööülesannete täitmise käigus töölepingu alusel. Sellisel juhul kuulub kohaldamisele vastav autoriõiguse seaduse normistik, mille kohaselt autori varalised õigused loetakse seaduse alusel üle läinuks tööandjale, kuid isiklike õiguste osas tuleb igal konkreetsel juhul eraldi kokku leppida.²²⁰

---

²¹⁸ KasMS § 12 (8).

²¹⁹ PatS § 13 (8).

²²⁰ AutÕS § 32.

4.6 Kaasus (maksustamine)

Valdkond: leiutise õiguskaitse, maksuõigus

Kaasuse asjaolud

Tartu Ülikooli töötajad loovad oma töökohustuste täitmise raames leiutise. Tartu Ülikooli IO käsitlemise põhimõtted sätestavad: “Autoril on õigus saada õiglast tulu leiutisest saadava tulu arvel. Ülikool maksab autoritele tasu üldreeglina 2/3 leiutisest saadavast tulust, millest on eelnevalt maha arvatud leiutise õiguskaitse jm taolised kulud.” Kas tööandja peab leiutise autoritele makstavatel autoritasudelt sotsiaalmaksu maksma?

Õiguslik analüüs

Leiutise autoril on õigus saada õiglast tulu leiutisest saadava tulu arvel.²²¹ Sotsiaalmaksu makstakse töötajale rahas makstud palgalt ja muudelt tasudelt.²²² Sotsiaalmaksuga maksustatakse ainult aktiivset tulu, s.o tulu töö tegemisest või teenuse osutamisest. Maksu tasumise kohustus on jäetud väljamakse tegija ehk tööandja/tellija kanda. Erandiks on füüsilisest isikust ettevõtjad, kes peavad täitma oma maksukohustusi iseseisvalt.

Praktikas sõlmitakse palju mitme lepinguliigi tunnustega lepinguid. Nii näiteks võib autorileping või autoritasu kokkulepe sisalduda töölepingus, töövõtulepingus või käsundilepingus. See on tekitanud küsimuse, millal ja kuidas maksustada IO loojale makstavat tasu sotsiaalmaksuga, kui seda tasu makstakse lisaks palgale. Põhimõtteliselt saab välja tuua kaks erinevat olukorda:

- 1) variant 1: tasu maksmisega tekib sotsiaalmaksukohustus teatud juhtudel. Kui tegemist on tellimuse alusel loodud leiutisega, kus teenuse sisuks on uue leiutise loomine, on tööandja kohustatud makstud tasult maksma sotsiaalmaksu. Samas on problemaatiline eeldada, et leiutist luuakse või saab luua n-ö tellimise peale;
- 2) variant 2: tasu maksmisega ei teki sotsiaalmaksukohustust. Kui leiutise autor annab tööandjale talle kuuluva ja olemasoleva IO kasutada, kusjuures temast ei sõltu tööandja edasine aktiivne tegevus leiutise abil tulu teenimiseks, siis tööandjal sotsiaalmaksu tasumise kohustust ei teki. Sellisel juhul on autoritasu näol tegemist autori passiivse tuluga, mida makstakse autorile lisaks palgale,

---

²²¹ PatS § 13 (8). Siinkohal tuleks juhtida tähelepanu autoriõiguse seaduse sättele, mille kohaselt “õigusaktides ettenähtud juhtudel makstakse tööülesannete täitmise korras loodud teose autorile lisaks töötasule (palgale) ka autoritasu teose kasutamise eest” (AutÕS § 32 (4)).

²²² SMS § 2 (1) punkt 1.

s.t autor on samastatav investoriga, kes teenib väärtpaberitulu. Täiendavalt toetab selle seisukoha õigsust asjaolu, et leiutise autori õigus saada autori-tasu ehk õiglast tulu leiutisest saadava tulu arvel ei ole mitte võlaõiguslik põhimõte, vaid seadusega otseselt tagatud varaline õigus.

Oluline on siinkohal tähelepanu juhtida majandusliku tõlgendamise põhimõttele²²³, mille kohaselt maksustamisel tuleb lähtuda tehingu majanduslikust sisust, mitte tehingu vormist.²²⁴ Ka Riigikohus on rõhutanud järgmist: “Maksuseadusega sätestatakse maksukohustuse tekkimiseks vajalik teokoosseis. Sellise teokoosseisu alusel tekib maksuõigussuhe riigi ja maksumaksja vahel. Seetõttu tuleb maksukohustuse tekkimise aluseks olevate juriidiliste faktide tuvastamisel juhinduda tehingu tegelikust majanduslikust sisust. Vastasel korral oleks lepingupooltel võimalus omavahelise kokkuleppega määrata kindlaks maksukohustus, selle sisu ja ulatus. Selline olukord oleks vastuolus maksu- kui avalik-õigusliku kohustuse olemusega ning ühetaolise maksustamise põhimõttega.”²²⁵ Seega kui maksuhaldur tuvastab, et tehingu tegelik sisu oli töötasu maksmine, mida varjati litsentsitasu maksmise kokkuleppega, on maksuhalduril õigus määrata tööandjale täiendavalt tasumisele sotsiaalmaks koos intressidega tagantjärele. Seega sotsiaalmaksuga maksustamisel ei ole oluline õigussuhte vorm või lepingu pealkiri – maksu tuleb maksta kõikidelt töötegemise eest makstud tasudelt.

Soovitused probleemide vältimiseks:

- 1) IO loomise eest tasu maksmise korral tuleks kindlasti arvestada maksutagajärgedega, sest väljamakse maksustamine sotsiaalmaksuga sõltub erinevatest asjaoludest;
- 2) enne lepingute koostamist, mille alusel tehakse autorile väljamakseid, on soovitatav kaaluda eri võimalusi maksuriskide minimeerimiseks. Samuti on oluline välja selgitada füüsilisest isikust tasu saaja staatus, näiteks füüsilisest isikust ettevõtja puhul lasub sotsiaalmaksu tasumise kohustus tasu saajal;
- 3) lepingu tekstist peaks selgelt nähtuma poolte tahe, kas tegemist on teose või leiutise tellimusega või juba olemasoleva teose või leiutise kasutusõiguse omandamisega;

---

²²³ Inglise keeles: *substance over form*.

²²⁴ Maksukorralduse seadus sätestab järgmise põhimõtte: “Kui tehingu või toimuingu sisust ilmneb, et see on tehtud maksudest kõrvalehoidumise eesmärgil, kohaldatakse maksustamisel sellise tehingu või toimuingu tingimusi, mis vastavad tehingu või toimuingu tegelikule majanduslikule sisule.” (MKS § 84).

²²⁵ Riigikohtu lahend nr 3-3-1-31-99 Eino Tamme ja Kalle Tenno kassatsioonkaebuse läbivaatamine Tallinna Ringkonnakohtu halduskollegiumi 12. aprilli 1999. a otsuse peale haldusasjas nr II-3/52/99 (04.10.1999).

- 4) alates 1. jaanuarist 2008. a on maksumaksjal võimalik taotleda ja maksuhalduril kohustus anda siduvaid eelotsuseid. Eelotsus on maksuhalduri siduv hinnang konkreetse maksukohustuslase poolt tulevikus tehtava konkreetse tehingu kohta, s.t eelotsuse saanud maksumaksja hilisema maksukontrolli puhul peab maksuhaldur samade asjaolude esinemisel lähtuma eelotsuses kirjeldatud maksustamisest. Seega enne keerukama tehingu tegemist võib olla mõistlik siduva eelotsuse taotlemine. Alternatiivselt on võimalik Rahandusministeeriumilt või maksuhaldurilt küsida selgitusi maksuseaduste kohta, mis ei ole küll siduv tõlgendus, kuid mille taotlemisel ei pea maksumaksja tasuma riigilõivu (erinevalt eelotsuse taotlemisest).²²⁶

---

²²⁶ Eelotsuse taotluse esitamisel peab füüsiline isik maksma riigilõivu 3000 krooni ja juriidiline isik 12 000 krooni.

5 Ärisaladuse kaitse

5.1 Kaasus (ärisaladuse määratlemine)

Valdkond: ärisaladuse õiguskaits

Kaasuse kirjeldus²²⁷

16. novembril 2005. a tegi Riigikohus olulise lahendi ärisaladuse kaitse ja kõlvatu konkurentsi tõlgendamise seisukohalt.

AS Balteco esitas 13. augustil 2002. a hagi AS-i Neoqi vastu, paludes muu hulgas tuvastada ja keelata kostja kõlvatu konkurentsi osutamine. AS Balteco oli seisukohal, et kostja osutab heade kommete ja tavadega vastuolus olevate tegudega, ebaausa äritegevusega, AS-i Balteco töötajate ärakasutamise ja AS-i Balteco konfidentsiaalse teabe kuritarvitusega AS-ile Balteco kõlvatut konkurentsi.

Hagiavalduse kohaselt alustas AS Balteco 1997. a koostöös USA äriühingutega Sybaritic Inc ja Visibelle Derma Institute Inc viimase välja töötatud tervisekapslite täiustamist ja tootmist. 17. aprillil 1997. a sõlmisid AS Balteco ja Sybaritic Inc kasutamist, kopeerimist, konkurentsi ja avaldamist välistava konfidentsiaalsuslepingu, mille alusel andis Sybaritic Inc AS-ile Balteco üle tema välja töötatud tervisekapslit puudutava konfidentsiaalse tehnilise informatsiooni, et AS Balteco täiustaks Sybaritic Inc tervisekapsleid. 1. mail 1998. a sõlmisid AS Balteco ja Sybaritic Inc eksklusiiivse tootmislepingu, mille alusel alustas AS Balteco tervisekapslite seeriatootmist Sybaritic Inc tarbeks.

AS-i Neoqi (kostja) asutati 27. septembril 2001. a OÜ TVGI Invest ja rea eraisikute poolt. OÜ TVGI Invest omanik on M. V, kes oli ka AS-i Balteco nõukogu liige AS-i Balteco asutamisest kuni 4. juunini 2001. a. A. S oli 11. novembrist 1997. a 11. juulini 2001. a AS-i Balteco juhatuse liige. P. V, G. V, K. L ja J. R on AS-i Balteco endised töötajad.

AS Neoqi hagi ei tunnistanud. AS Neoqi leidis muu hulgas, et AS-i Balteco tootelahendused ei ole AS Balteco konfidentsiaalseks teabeks. AS Balteco ei viidanud ühelegi õigusnormile, mida rikkudes AS Neoqi väidetavat konfidentsiaalset teavet sai. AS Neoqi esitas väite, et talle jääb arusaamatuks, millele tuginedes loeb AS Balteco konfidentsiaalseks informatsiooniks kolmandate isikute toodetava ja/või müüdava toodangu. Samuti väideti, et pärast AS-i Neoqi õigusvõime tekkimist ei

---

²²⁷ Antud kaasuse aluseks on Riigikohtu lahend nr 3-2-1-115-05 AS Balteco vs. AS Neoqi (16.11.2005).

ole ükski AS-i Neoqi juhtorganite liikmetest olnud seotud AS-iga Balteco ja AS Balteco ei ole tõendanud, et AS Neoqi oleks mõjutanud AS-i Balteco endisi töötajaid tegutsema AS-i Neoqi huvides.

Pooled vaidlesid seega selle üle, kas AS Neoqi osutab AS-ile Balteco kõlvatut konkurentsi konkurentsiseaduse²²⁸ mõttes. AS Balteco leidis, et konkurentsiseadus²²⁹ sätestab üldise reegli, mille kohaselt on kõlvatu konkurents ebaaus äritegevus ning heade kommete ja tavadega vastuolus olevad teod, kusjuures konkurentsiseadus sätestab kõlvatu konkurentsi näitliku, mitteammendava loetelu. AS Neoqi leidis, et konkurentsiseaduse järgi on kõlvatu konkurents konfidentsiaalse teabe kuritarvitamine ja selle all tuleb mõista konkurendi konfidentsiaalse teabe kasutamist, kui vastavad andmed on saadud seadusevastaselt.

Nii Tallinna Linnakohus, Tallinna Ringkonnakohus ja ka Riigikohus jätsid AS-i Balteco hagi rahuldamata.

Õiguslik analüüs

Võimalikud probleemid on järgmised:

- 1) konfidentsiaalse teabe kuritarvitamine ja teise ettevõtja töötaja või esindaja ärakasutamine on kõlvatu konkurents konkurentsiseaduse²³⁰ järgi siis, kui vastavad andmed on saadud seadusevastaselt ja konkurendi töötajat või esindajat kasutatakse ära, mõjutades teda tegutsema mõjutaja või kolmanda isiku huvides;
- 2) kohtute arvates AS Balteco ei tõendanud, et AS Neoqi on AS-i Balteco konfidentsiaalset teavet ära kasutanud, kuna selle väite kinnituseks esitatud AS-i Balteco ja Sybaritic Inc 1997. aastal sõlmitud konfidentsiaalsusleping oli üldsõnaline ja ei olnud võimalik veenduda, millist kolmandatele isikutele kättesaamatut teavet kasutas kostja;
- 3) AS Balteco ei ole määratlenud, milline tema juhtorganite liikmetele kättesaadav teave on tema ärisaladus;
- 4) kuna AS Balteco ei tõendanud väidetavat konfidentsiaalset teavet, siis ei saanud kohtud tuvastada ka ebaausat äritegevust, nagu seda soovis AS Balteco.

---

²²⁸ KonkS § 50 (1).

²²⁹ KonkS § 50 (1).

²³⁰ KonkS § 52 (1) ja (2).

Soovitused probleemide vältimiseks:

- 1) määratleda konfidentsiaalne informatsioon kirjalikult lepingus või muus töödandja dokumendis (nt töösisekorraeskirjas) selgelt. Loetelu võib olla mitteammendav;
- 2) määratleda töölepingus töötajale makstava eritasu või muu hüvitise suurus ja maksmise kord. Eritasu maksmine on kohustuslik juhul, kui ärisaladuse hoidmine lasub töötajal (ka) pärast töölepingu lõppemist;
- 3) määratleda töölepingus ja juhatuse liikme lepingus sanktsioon (nt leppetrahv) juhuks, kui töötaja või juhatuse liige rikub ärisaladuse hoidmise kohustust;
- 4) kui ettevõtja tugineb oma majandustegevuses ärisaladuse kaitsele, siis peab ta lisaks muule arvestama probleemiga, kui mõni teine äriühing jõuab sama tehnilise lahenduseni ning esitab patenditaotluse või kasuliku mudeli taotluse. Iseenesest eksisteerib patendiõiguses varemkasutamiseõiguse kontseptsioon²³¹, mille kohaselt “isik, kes kasutas Eesti Vabariigis tööstuslikult leiutist enne teise isiku poolt samale leiutisele patenditaotluse esitamist, tehes seda heauskselt ja patenditaotlejast sõltumatult, võib jätkata leiutise kasutamist, säilitades kasutamise üldisloomu endisena. Kasutamine on heauskne, kui kasutaja ei teadnud ega pidanudki teadma, et leiutisele kavatsetakse esitada patenditaotlus. Varemkasutamiseõigus kuulub ka isikule, kes heauskselt on teinud olulisi ettevalmistusi leiutise tööstuslikuks kasutamiseks Eesti Vabariigis”.²³² Samas tuleb arvestada, et isik, kes tugineb varemkasutusõigusele, peab olema suuteline ka tõendama, et ta tegi ettevalmistusi või kasutas vastavat leiutist. Vastupidisel juhul võib patendiomanik teatada, et rikutakse temale kuuluvaid patendiõigusi. Seetõttu peaks ettevõtja looma organisatsioonisisese regulatsiooni ärisaladuste kaitstuse tagamiseks. Alustuseks tuleb dokumentaalselt selgelt määratleda ärisaladuseks olev teave. See tagab, et ka töötajatel oleks selge, millist teavet organisatsioon peab ärisaladuseks ja millist mitte. Ärisaladuse loomise kuupäeva võib fikseerida, kui näiteks digitaalselt allkirjastada ärisaladust sisaldav dokument.

---

²³¹ Varemkasutusõiguse kontseptsioon on oluline ka nt tööstusdisainilahenduste suhtes (TDKS § 18).

²³² PatS § 17.

5.2 Kaasus (töötajate liikuvus)

Valdkond: ärisaladuse õiguskaitsese

Kaasuse kirjeldus²³³

21. märtsil 2007. a tegi Riigikohus olulise lahendi ärisaladuse kaitse ja kõlvatu konkurentsiga tõlgendamise seisukohalt.

VASFR Trade AS (endine ärinimi Paradiisiviljade AS) esitas 31. detsembril 2003. a hagi Horeca Service OÜ vastu, milles palus tunnistada kõlvatuks konkurentsiks kostja teod, mis seisnesid hageja töötajate ärakasutamises ja ärisaladuse kuritarvitamises, tuvastada kõlvatu konkurentsiga osutamine 2003. aasta oktoobrist detsembrini ning tekitatud kahju hüvitamiseks kostjalt välja mõista 870 957 krooni 40 senti.

Hagiavalduse kohaselt oli hageja põhitegevuseks puu- ja köögiviljade eksport, jae- ja hulгимүүк ning olulise osa tema klientidest moodustasid toitlustusettevõtted. Sama valdkonnaga tegeles kostja. Hageja töötajad asusid tööle kostja juurde. Lahkumisel kustutasid nad arvutitest kõik nende hallata olnud klientide kontaktandmed, see halvas klientidega suhtlemise nädalaks. Juba hageja juures töötades andsid nad kostjale hageja ärisaladust sisaldavat informatsiooni. Kostja kasutas ära hageja töötajaid ja kuritarvitas hageja konfidentsiaalset teavet konkurentsiseaduse mõttes.²³⁴ Kostja tegeles aktiivselt hageja klientide ülevõtmisega, mõjutades hageja töötajaid hageja kliente endaga kaasa võtma. Eelnimetatud töötajate lahkumisel kaotas hageja osa nende hallata olnud klientidest kostjale. Hageja esitas kohtule arvutuse, mille kohaselt jäi tal võrreldes eelnevate kuudega saamata 870 957 krooni 40 senti, mis on kostja osutatud kõlvatu konkurentsiga tõttu saamata jäänud tulu. Hageja palus nimetatud suuruses tekitatud kahju hüvitamist kostjalt. Hageja arvates väljendus kostja osutatud kõlvatu konkurentsiga infotehnoloogia kopeerimises, hageja tarne- ja logistikakanalite, töötajate ja kliendibaasi kasutamises. Kostja kasutas hageja arvates ära hageja töötajaid ja neile tööalasel teatavaks saanud hageja ärisaladusi puudutavat informatsiooni, mille tulemusena sai ta pakkuda hagejaga võrreldes odavamaid hindu ja soodsamaid tingimusi ja võtta üle hageja kliente.

Horeca Service OÜ vaidles hagile vastu. Kostja põhiargumendid olid järgmised: 1) hageja ei ole tõendanud, et kostja mõjutas hageja töötajaid kostja huvides tegutsema. Ainuüksi hageja töötajate tööle asumine kostja juurde ei ole veel töötajate ärakasutamine konkurentsiseaduse²³⁵ mõttes; 2) eristada tuleb ärisaladust ja töötajate aja jooksul omandatud professionaalseid teadmisi ja oskusi; 3) klientidega seotud

²³³ Antud kaasuse aluseks on Riigikohtu lahend nr 3-2-1-22-07 VASFR Trade AS vs. Horeca Service OÜ (21.03.2007).

²³⁴ KonkS § 52 (1).

²³⁵ KonkS § 52 (2).

informatsiooni puhul tuleb eristada, kas see on või pole avalikkusele kättesaadav (nimed, aadressid või nt erilised vajadused, eelistused, ostuharjumused); 4) info ostjate kohta on tüüpiliselt kaitstav ärisaladusega, kui see vastab salastatuse ja kaubandusliku väärtuse standarditele. Selliseid asjaolusid ei ole hageja esile toonud; 5) hageja töötajate lahkumise põhjustasid hageja tegevuse ümberkorraldamine ja majandusseisu oluline halvenemine. Hageja makseraskused tekkisid enne nimetatud töötajate lahkumist; 6) töökohavahetus iseenesest ei ole kõlvatu konkurents; 7) poolled tegutsesid erinevatel kaubaturgudel; 8) infotehnoloogia (RAX arvutiprogramm) kopeerimist ei ole toimunud, kuna tegemist on Eestis üldlevinud majandus- ja raamatupidamistarkvaraga, mida selle müüja väitel kasutab umbes 650 klienti ja mille litsentsi on kostja otnud; 9) logistikakanalite osas saab ühiseks pidada vaid meetodit (autotransport).

Harju Maakohus rahuldab hagi ja leidis, et VASFR Trade AS endised töötajad on Horeca Service OÜ-le teatavaks teinud VASFR Trade AS-i klientide andmed, mille abil suurendati Horeca Service OÜ käivet. Tallinna Ringkonnakohtu tühistas maakohtu otsuse, leides, et hagi on põhjendamatu ja VASFR Trade AS ei ole tõendanud, et Horeca Service OÜ-le edastati VASFR Trade AS-i andmebaas, samuti ei ole VASFR Trade AS-i nimetatud teabe puhul tegemist konfidentsiaalse infoga, mis omaks kaubanduslikku väärtust. Riigikohtu ringkonnakohtu seisukohaga ei nõustunud ning tühistas kohtuotsuse, saates asja samale ringkonnakohtule uueks läbivaatamiseks.

Õiguslik analüüs ja soovitused probleemide vältimiseks:

- 1) konfidentsiaalse informatsiooni mõiste defineerib TRIPS²³⁶: “Füüsilistel ja juriidilistel isikutel peab olema võimalus takistada nende seadusliku kontrolli all oleva teabe avaldamist teistele või selle omandamist või kasutamist teiste poolt ilma nende nõusolekuta viisil, mis on vastuolus ausate kaubandustavadega²³⁷, tingimusel et a) selline teave on saladus selles tähenduses, et see ei ole kogumis või üksikosade täpses paigutuses ja kokkupanus üldteada või kergesti kättesaadav isikutele ringkondades, kes tavaliselt kõnesolevat laadi teabega tegelevad; b) sellel teabel on kaubanduslik väärtus tema salajasuse tõttu; c) selle teabe üle seaduslikku kontrolli omav isik on asjaoludest lähtuvalt võtnud vajalikke meetmeid, et hoida seda salajas.” Riigikohtu arvates TRIPS-i väljend “viis, mis on vastuolus ausate kaubandustavadega” tähendab minimaalselt selliseid tegevusi nagu lepingu rikkumine, usalduse kuritarvitamine

---

²³⁶ TRIPS art 39 punkt 2.

²³⁷ Käesolevas sättes tähendab väljend “viis, mis on vastuolus ausate kaubandustavadega” minimaalselt selliseid tegevusi nagu lepingu rikkumine, usalduse kuritarvitamine ja rikkumisele kallutamine ning hõlmab avaldamata teabe omandamist kolmanda isiku poolt, kes teadis või pidi teadma, et teabe hankimine kuulub seesuguse tegevuse alla.

mine ja rikkumisele kallutamine ning hõlmab avaldamata teabe omandamist kolmanda isiku poolt, kes teadis või pidi teadma, et teabe hankimine kuulub seesuguse tegevuse alla;

- 2) Riigikohus esitas oma lahendis ka näiteid, mida saaks käsitleda konfidentsiaalse teabena: teave ettevõtja klientide ja nendega seotud hinnastrateegia kohta eeldusel, et see ei ole kogumis üldteada ega kergesti kättesaadav vastava valdkonna ettevõtjatele, mille tõttu sellel teabel on kaubanduslik väärtus; terviklik informatsioon ettevõtja klientide ja nendega seotud hinnastrateegia kohta ehk kliendiantmebaasid (kliendi andmed: telefon, faks, kontaktisik, kokkulepitud allahindlusprotsent, kliendi sünnipäevad, isiklikud mobiiltelefonid jne);
- 3) kirjeldatud kaasus rõhutab taas vajadust sõnastada konfidentsiaalne informatsioon kirjalikult lepingus või muus dokumendis (nt töösisekorraeeskirjas) selgelt. Vastasel korral võib ettevõtja kannatada kahju, mille hüvitamise nõudmine kohtu kaudu on aeganõudev tegevus;
- 4) lisaks kliendiantmetele ja muule teabele võib ettevõtja oma olla ka mõni tehniline lahendus, mis on kaitstav nii ärisaladuse kui ka patendiga või kasuliku mudelina. Patendil või kasuliku mudeli registreeringul on rida eeliseid ärisaladuse ees. Esiteks on see avalik, kuid ilma omaniku nõusolekuta ei tohi seda reeglina kasutada. Teiseks ei teki sarnaselt ärisaladusega vaidlust selle üle, mis on kaitstud. Tõsi küll, võib tõusetuda küsimus, kas kaitstud leiutis ikkagi vastab kaitsekriteeriumidele. Kolmandaks on ärisaladust keeruline litsentseerida ehk anda teisele isikule kasutada. Ettevõtja jaoks on parem taktika esitada eelnevalt vähemalt kas või kasuliku mudeli registreerimise taotlus või patenditaotlus, mille pinnalt on läbirääkimisi lihtsam pidada.²³⁸ Piiratud ressursside tingimuses kasuliku mudeli registreerimise taotluse või patenditaotluse esitamine võib samas tuua kaasa hilisemaid probleeme, sest esialgse taotlusega määratletakse väljastatud patendi või registreeritud kasuliku mudeli kvaliteet. Hea äriplaneerimine on siiski selline, kui ettevõtja tuumik- ehk põhitehnoloogia on kaitstud patendiga või kasuliku mudelina, mida täiendab ärisaladus.

---

²³⁸ Litsentsilepingute sõlmimisel tuleb arvestada intellektuaalse omandi, milleks on ka kasulik mudel ja ärisaladus, eripärana. Ühelt poolt on võimalik IO paralleelne kasutus (eri isikud saavad seda samal ajal kasutada), kuid teiselt poolt eksisteerib võimalus, et IO muutub üldiseks hüveks. Näiteks informatsioon lakkab olemast ärisaladus, kui see saab avalikkusele teatavaks. Samuti võidakse vaidluse käigus tühistada, näiteks uuduse puudumise tõttu, kasuliku mudeli registreering. Seetõttu tuleks litsentsilepingus leppida eraldi kokku, mis saab, kui näiteks ärisaladus muutub üldiseks avalikkusele kättesaadavaks informatsiooniks või kasuliku mudeli registreering tühistatakse.

Kasutatud õigusaktid

Autoriõiguse seadus – RT 1992, 49, 615; RT I 2008, 18, 123;

Esimene nõukogu direktiiv, 21. detsember 1988, kaubamärke käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta (89/104/EMÜ);

Intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide leping, Marrakesh, 15.4.1994, jõustunud 1.1.1995, 1869 UNTS 299 (jõustunud Eesti suhtes 13.12.1999 — RT II 1999, 22, 123 ja lisavihikud I ja II);

Intellektuaalomandi käsitlemise lähtealused Tallinna Tehnikaülikoolis. Kinnitatud Tallinna Tehnikaülikooli nõukogu 21. märtsi 2006. a määrusega nr 4 (jõustunud 21.03.2006);

Intellektuaalse omandi käsitlemise põhimõtted Tartu Ülikoolis. Kinnitatud Tartu Ülikooli nõukogu 18. novembri 2003. a määrusega nr 17 (jõustunud 28.11.2003);

Karistusseadustik – RT I 2001, 61, 364; RT I 2008, 19, 132;

Kasuliku mudeli seadus – RT I 1994, 25, 407; RT I 2007, 13, 69;

Kaubamärgiseadus – RT I 2002, 49, 308; RT I 2006, 61, 456;

Ülemaailmse Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni asutamise konventsioon, Stockholm, 14.7.1967, jõustunud 26.4.1970, 828 UNTS 3 (Eesti suhtes jõustunud 5.2.1994. – RT II 1993, 25, 55);

Maksukorralduse seadus – RT I 2002, 26, 150; RT I 2008, 3, 21;

Nõukogu direktiiv (EMÜ) nr 89/104, 21. detsember 1988, kaubamärke käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta;

Nõukogu määrus (EÜ) nr 6/2002, 12. detsember 2001, ühenduse disainilahenduse kohta;

Nõukogu määrus (EÜ) nr 40/94, 20. detsember 1993, ühenduse kaubamärgi kohta;

Patendiseadus – RT I 1994, 25, 406; RT I 2007, 13, 69;

Reklaamiseadus – RT I 1999, 27, 388; RT I 2007, 58, 380;

Sotsiaalmaksuseadus – RT I 2000, 102, 675; RT I 2008, 8, 57;

Tööstusdisaini kaitse seadus – RT I 1997, 87, 1466; RT II 2008, 1, 1;

Tööstusomandi õiguskorralduse aluste seadus – RT I 2003, 18, 98; RT I 2007, 12, 66;

Võlaõigusseadus – RT I 2001, 81, 487; RT I 2007, 56, 375.